

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.
WSPÓŁCZESNE TENDENCJE W NAUCE I EDUKACJI

Kraków (*PL*)

30.10.2016 - 31.10.2016

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Pedagogika.Współczesne tendencje w nauce i edukacji " (30.10.2016 - 31.10.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 152 str. ISBN: 978-83-65608-17-8

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65608-17-8

WSPÓŁORGANIZATORZY:

Virtual Training Centre "Pedagog of the 21st Century"
Global Management Journal

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovycho, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;

J. Turlukowski, dr, Uniwersytet Warszawski, Polska.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Čekerevac, Dr., full professor, "Union - Nikola Tesla" University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;

T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы.

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

SEKSCJA 13. PEDAGOGIKA. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Приходько В.М.	7
ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-АНДРАГОГІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	
2. Mozolev O.	16
CONCEPTUAL APPARATUS OF THEORETICAL BASES OF MANAGEMENT OF EDUCATION DEVELOPMENT IN THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS	
3. Панасенко К.О.	24
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІТРИМКА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
4. Малетич О.	26
РОЛЬ СІМ'Ї, ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ НЕТИПОВИМ РОЗВИТКОМ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	
5. Коток М.О.	32
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	
6. Бойко О. П.	36
ДЕТЕРМІНАНТНІ ФАКТОРИ ЕВОЛЮЦІЇ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ РЕГІОНАХ КАРПАТ ХХ СТ.	
7. Дудко Н.В.....	41
КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА	
8. Вінтюк Ю. В.....	44
ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ	
9. Кошура А. В.	47
СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЛЬЩІ	
10. Мисько В.І.	51
ДІАЛОГ З ДИТИНОЮ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІКИ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ ЯНУША КОРЧАКА	
11. Зуб А.В.	58
ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	
12. Білянська М. М.	60
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	

-
13. Соболева С.В. 63
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СКЛАДОВА
РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
14. Карпенко В.В. 70
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНО-
ЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ
15. Добровольська А. М., 74
ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПОСІБНИКІВ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ФОР-
МУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІ-
ЗОРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНАМ ПРИРОДНИЧО-
НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ
16. Ремзі І. В., Заря Л. О. 77
ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ СТУДЕН-
ТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
17. Дука Т.М. 79
ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ РОБОТИ ІЗ ДИТЯЧОЮ КНИГОЮ
18. Мельникова О.М. 82
ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЩОДО ПРЕВЕНТИВНОГО
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-ДОШКІЛЬНИКІВ В СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬ-
НОМУ ЗАКЛАДІ
19. Starovoit L. 84
PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF PRESCHOOLERS
CREATIVE DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF CREATIVE LABOR
TRAINING
20. Макарська В. В. 87
ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА
21. Чорна І. Ю. 89
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ
22. Диндаренко О.А. 97
ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
23. Преснер Р. Б. 102
ЗМІСТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДОРΟΣЛИХ
24. Шабайкович Е. А., Поточняк О. П. 107
САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬ-
НОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ГУМАНІТАРНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ
25. Гайдученко Ю.О. 110
ПОТРЕБА В САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ ТА ЇЇ
ОСОБЛИВОСТІ

26. Рядинская И.А.	112
ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «ОСНОВЫ ЭКОНОМИКИ» ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СЛУШАТЕЛЕЙ ПОДГОТОВИТЕЛЬНОГО ОТДЕЛЕНИЯ	
27. Шаргун Т. О.	115
ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ КЛАСИФІКАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЗАЛІЗНИЧНИКІВ	
28. Тунпуі V.I.	119
USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FOR SELF-EDUCATION THROUGH FOREIGN LANGUAGE LEARNING	
29. Переверзева О.В.	122
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ХОРОВИЙ СПІВ	
30. Чемоніна Л. В.	125
УРОК З КОМП'ЮТЕРНОЮ ПІДТРИМКОЮ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОВИ	
31. Школа О. М., Колесников К. В.	127
ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ НА ОРГАНІЗМ СТУДЕНТІВ 1-2 КУРСІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
32. Белоусова Г.В.	129
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРНОЇ РАБОТИ НА УРОКАХ В 1 КЛАСЕ НАЧАЛЬНОЇ ШКОЛИ	
33. Бичок А. В.	134
РІВНІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ	
34. Корсун Ю.О.	136
THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE FORMATION OF FUTURE ENGINEERS' PROFESSIONAL SELF-CONSCIOUSNESS	
35. Moskovchuk L.	141
THE SPECIFICITY OF MANIFESTATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S ARTISTIC ABILITIES ON THE LESSONS OF MUSICAL ART	
36. Перхайло Н.А.	144
КОМУНІКАТИВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА (ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ)	
37. Инев М.А., Люташин Ю.И., Царапкин Л.В.	148
ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА И МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ СИЛЫ У СТУДЕНТОВ ВУЗОВ НА ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ	

Приходько В.М.

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри андрагогіки
Запорізького обласного інституту
післядипломної педагогічно освіти

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-АНДРАГОГІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Ключові слова: педагог-андрагог, підготовка, навчальна програма, педагогічна технологія.

Keywords: teacher-andrahoh, training, curriculum, educational technology.

Аргументовано, що підготовка педагогів-андрагогів-фахівців для роботи з дорослими пояснюється багатьма причинами, але здебільшого-введенням професії «андрагог» до Національного класифікатора України (класифікатора професій ДК 003-2010), розробленням комплексної державної програми «освіта впродовж життя», підвищенням ролі наук про освіту, андрагогіки, педагогіки і психології.

Ключові слова: андрагог, андрагогіка, професіоналізм, цивілізаційні виклики, післядипломна педагогічна освіта.

Постановка проблеми та її актуальність. У центрі уваги сучасної цивілізації постав розвиток людини. Зумовлено це, перш за все, тим, сьогодні основним способом досягнення професіоналізму (професійних компетентностей і кваліфікації) особистості вважають освіту (англ. Education) та її специфічну (спеціалізовану) модифікацію-підготовку (англ. Training) Закон України «Про вищу освіту» тлумачить поняття «кваліфікація» як офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту, а компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [1, с.2].

У зв'язку з цим проблема підготовки педагогів-андрагогів постає як ніколи гостро й має насамперед цивілізаційний характер. З поміж цивілізаційних викликів академік В.Г. Кремінь виокремлює такі.

По-перше, це – невпинна глобалізація, яка охоплює всі сфери суспільства і не лише взаємозбагачує і взаємозалежне людство, а й загострює конкуренцію між країнами, народами, окремими громадянами в процесі їхньої дедалі зростаючої взаємодії й географічної та економічної мобільності.

По-друге, це – змінність, що прогресує в будь-якій сфері діяльності, що ґрунтується на інноваційному типі розвитку. При цьому глобалізація спричиняє синергетичний ефект нелінійного розвитку, що є потужним чинником прискорення змін.

По-третє, демократизація і гуманізація сучасних суспільств зумовили піднесення важливості життя й діяльності окремої людини й водночас посилити вимоги до її особистої компетентності та самодостатності.

По-четверте, інноваційний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в умовах глобалізації спричинив формування нового цивілізаційного феномена мережного суспільства: утворення й поширення у віртуальному просторі творчих об'єднань і колективів людей, котрі в такий спосіб досягають високої ефективності в спільній діяльності та праці [3, с.5].

В сучасних умовах в Україні зростає актуальність освіти дорослих як невід'ємної складової освіти впродовж життя. У змісті освіти дорослих як складової освіти впродовж життя виокремлюються три основні компоненти: навчання грамотності в широкому сенсі (функціональна, соціальна, комп'ютерна та ін.); професійне навчання (професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації (job qualification: загальнокультурна додаткова освіта, не пов'язана з трудовою діяльністю (eife gualitication). Європейська комісія об'єднала різні освітні й навчальні ініціативи в єдину Програму навчання впродовж життя (Lifelong Learning Programme), що прийшли на зміну програми професійного та дистанційного навчання, які набули поширень до 2006 року.

Для України актуальність освіти дорослих обумовлено додатковими чинниками, серед яких: необхідність адаптації дорослого населення до нових соціально-економічних умов, суттєве зниження зайнятості економічно активного населення, показників доходів; зростання безробіття; втрата необхідного рівня кваліфікації різними категоріями молоді та дорослих; значна кількість функціонально неграмотних дорослих, суттєве старіння населення країни [4, с.129-130].

Трансформація ринку праці України потребує ефективного механізму діяльності не лише системи професійної підготовки дорослого економічно активного населення, а й перепідготовка, підвищення кваліфікації, оперативно реагувати на навчальні потреби суспільства покликана саме післядипломна освіта. Невід'ємною складовою системи освіти України, яка забезпечує безперервний розвиток і компетентнісне зростання педагогічних кадрів, керівних кадрів освіти, науково-педагогічних і працівників відповідно до вимог державної освітньої політики, запитів роботодавців та стейхолдерів, а також потреб споживачів освітніх послуг, безумовно, є післядипломна педагогічна освіта.

Особливістю сучасної системи післядипломної педагогічної освіти (ППО) є безперервність процесу професійного становлення та розвитку педагогів на різних етапах професійної кар'єри на засадах компетентнісного підходу.

Науковою та методичною основою розвитку ППО є андрагогіка. Оскільки професійний розвиток педагогічних працівників відбувається за певними циклами: від формування однієї компетентності до іншої, то у теорію та практику ППО введено андрагогічний цикл – період тривалістю 3-5 років, який структурно та змістовно об'єднує курси підвищення кваліфікації і міжкурсний період з метою формування нових професійних компетентностей.

Мета нашої роботи полягає у розкритті змісту навчальної програми курсу «Андрагогіка» (за вимогами кредитно-модульної системи) за освітнім рівнем 01011 – освіта: науки про освіту, науково-методичним напрямом; післядипломна педагогічна освіта, професійного призначення педагога-андрагога.

Виклад основного матеріалу. Проблема, з якої, на наш погляд, має розпочатися робота над створенням системи підготовки педагога-андрагога – це побудова моделі особистості фахівця за спеціалізацією «Андрогог».

Ще не існує детально розробленої такої моделі, не визначено найголовніші речі: структуру, рівні професійної компетентності андрагога в методологічному педагогічному, епістемологічному та конгнітивному аспектах; зміст його підготовки до андрагогічних досліджень та індикатори (критерії) визначення готовності до андрагогічної діяльності. Зрештою, немає методик професійного відбору на спеціальність педагога-андрагога, а також недостатність педагогів, здатних викладати спецкурс «Андрогогіка»

Як зазначають деякі науковці, головною загрозою нашого часу є криза компетентності людини [2, с.208].

Щоб запобігти цієї загрози, щоб гідно відповісти на виклики часу, головним завданням людства, за виразом одного з видатних теоретиків і практиків освіти дорослих американського вченого М. Ш. Ноулза, стало «виробництво компетентних людей – таких людей, котрі були б здатні застосовувати свої знання в мінливих умовах, і чия основна компетентність полягала б в умінні включатися в постійне самонавчання на протязі всього свого життя» [5, с.18-19]. Оволодіти цією компетентністю людині допомагає андрагогіка. М. Ш. Ноулз назвав андрагогіку «мистецтвом, наукою допомоги дорослим в навчанні, «системою положень» про дорослих, які навчаються, яку необхідно застосовувати диференційовано до різних дорослих людей в залежності від ситуації» [5, с. 43, 49].

Обґрунтовуючи науково-методичні та організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованої та професійної підготовки педагогів-андрагогів, на наш погляд, необхідно враховувати те. Що цей процес здійснюється на засадах саме компетентнісного підходу, тобто врахування того, що на сьогодні єдиних вимог до компетентності спеціаліста-андрагога немає. Ми вважаємо, що в професійній компетентності андрагога можливо виділити управлінську й психолого-андрагогічну компетентності. Управлінська компетентність андрагога формують теоретичні знання й практичні вміння (досвід) робітника, які базуються на знаннях наукових основ організації діяльності різноманітних державних структур, освітніх закладів, громадських організацій тощо. Андрогогу необхідні знання теорії, методики і технології роботи з дорослими людьми, основ андрагогічного й педагогічного менеджменту (основ управління, етики й психології керівництва, культури мови й спілкування, майстерності та ін.), а також комунікативно-андрагогічні, організаційно-психологічні вміння.

Виходячи з того, що підготовка андрагога практично проводиться з дорослими, які вже мають певний досвід роботи в закладах освіти, основну увагу необхідно звернути на розвиток ціннісних орієнтацій педагогів-андрагогів: усвідомлення особистої та соціальної значущості своєї діяльності; володіння розвиненою правосвідомістю, толерантністю, комунікативністю, емпатією, тактовністю; усвідомлення своєї ролі наставника, аніматора, фасілітатора, модератора, тьютора, що забезпечує освітні процеси діяльності, управління, підтримку дорослої людини, коли вона стає вразливою, залучення, інтеграцію, включення в суспільне життя.

Психолого-андрагогічну компетентність формують знання андрагогіки, педагогіки і психології, необхідні для вирішення різноманітних проблем. Комунікативна компетентність андрагога припускає наявність системи вмінь: вміння орієнтуватися

в андрагогічній проблемній ситуації, її умовах; приймати рішення; встановлювати контакт з аудиторією; керувати спілкуванням в андрагогічному процесі; володіння технікою спілкування.

Вихідним положенням в аналізі професійних значущих рис педагога-андрагога є те, що не будь-яка людина, навіть вищою педагогічною освітою, здатні працювати як андрагог у закладах освіти, управліннях освіти, виконувати функції андрагога-викладача, андрагога фасілітатора, андрагога-консультанта, андрагога-експерта, андрагога-методиста та ін. і на наш погляд, було б грубою помилкою ставити в пряму залежність знання і рівень кваліфікації спеціаліста. Очевидно, що для практичної роботи потрібні такі індивідуальні й особистісні риси, що забезпечують саме повноцінне функціонування андрагогіки.

У зв'язку з цим, вирішуючи стратегічну проблему підготовки педагога-андрагога, здатного на високому рівні здійснювати проекти сьогоденного та завтрашнього дня, ми так само за всіма законами логіки маємо вирішувати завдання практично підготовки його до творчої діяльності, часом у досить широкому діапазоні одразу ж слід зазначити, щоб не було будь-яких непорозумінь, що ця підготовка зовсім не означає ігнорування так званих нетворчих умінь і навичок, але домінантна творчості, як це нам тепер уже добре зрозуміло, стає фактично обов'язковою складовою професійної освіти на різних етапах, включаючи етапи підвищення кваліфікації, а часом і оволодіння новими професіями, які не завжди пов'язані з тими попередніми, які раніше опанували ті чи інші працівники. Тобто тут мається на увазі аспект безперервної освіти.

Аналіз професійно важливих рис педагога-андрагога був би неповним без відзначення гуманістичної спрямованості його особистості. У понятті гуманістичної спрямованості ми вкладаємо такі особистісні риси і якості переважно мотиваційної та світоглядної природи, як альтруїстичні позиції, ролі та настанови в міжособистісному спілкуванні; високий рівень мотивації і до професії, готовність до співпраці і націленість на її позитивний результат, готовність до змін, сприйнятливість до нововведень, ціннісне відношення до педагогічних реалій, професійне самовдосконалення, комунікативна культура, теоретико-методологічна обізнаність, поінформованість.

Стрімкий розвиток післядипломної освіти в цілому, її найвищих рівнів, актуалізація пріоритетів з формування ключових (загальних) і предметних (спеціальних) компетентностей людини зумовлюють її потребу не лише в оптимізації відповідної профілізації педагогічних і науково-педагогічних кадрів, але й у їх методологічному і методично-технологічному переозброєнні. «Сьогодні стає очевидним, що зміст педагогічної та науково-педагогічної освіти має включати такі гармонізовані основні складові підготовки, як: технологічна (опанування ефективних способів навчання), психологічна (здатність до взаємодії з особистостями, які навчаються, всебічного розуміння їхніх індивідуальностей), культурологічна (осмислення стану і бачення тенденцій цивілізаційного розвитку як сучасного та майбутнього контексту існування людини) і предметна (досконале володіння предметом навчання)» [4, с.122]. Особливо високої випереджувальної компетентності потребують дорослі люди які значною мірою ускладнюють процес підготовки. До них деякі дослідники освіти дорослих (А. Н. Капітанська) відносять: ускладнення з віком відношення до освіти (трансформації в процесі навчань основних життєвих цінностей дорослої людини сприйма-

ються нею неадекватно); відсутність (або недостатність) умінь, навичок до навчання; складність відмови від системи здобутих раніше знань, умінь і навичок; установка на те, що вона все знає (виставляються бар'єри, упередження проти нововведень і змін); складність заміни свого статусу (особливо, якщо керівник на роль учня; внутрішню хиткість при зниженні своєї професійної оцінки та в процесі виникнення потреби в побудові своєї діяльності з урахуванням нових вимог.

У зв'язку з тим, що післядипломна освіта є найважливішою складовою навчання протягом життя, особливого значення набуває методичне забезпечення підготовки педагогів-андрагогів.

Андрогогіка як навчальний предмет – це дидактично обґрунтована система знань, вмінь і навичок, відібраних з андрагогічної науки, що мають спеціальний характер і відповідають меті післядипломної освіти фахівців певної категорії. Як науково-практична сфера андрагогіка вивчає природу і генезис дорослості, принципи, форми, методи, технології освіти дорослих людей, відмінні від навчання учнівської молоді.

Головна мета курсу прослідити за основними факторами, причинами, етапами становлення і розвитку андрагогіки, розглянути її теперішній стан і перспективи розвитку, поміркувати над фундаментальними положеннями цієї науки, проаналізувати її закономірності, особливості, відмінності від інших наук про освіту, в першу чергу, від педагогіки.

Ми не ставили перед собою завдання детально розкрити зміст методичного забезпечення підготовки андрагогів за окремими складовими та головними напрямками підвищення його рівня, оскільки ці питання так чи інакше висвітлені в низці наукових публікацій. На основі аналізу цих публікацій ми дійшли висновку, що методичне забезпечення підготовки фахівців – це сукупність державних стандартів, професійних навчальних планів і програм, наукової навчально-методичної та інформаційно-довідкової літератури, навчального приладдя, технічних засобів та дидактичних матеріалів, форм і методів практичної роботи.

Державні стандарти є основою освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм здобуття освіти. Державні стандарти, навчальні плани і програми освіти розробляються окремо для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня (молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук) і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Проте, як відмічається у Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні до 25 річчя незалежності України «Загалом немає жодного шкільного предмета, на 100% забезпеченого вчителями-магістрами, спеціалістами. До того ж невизначеною залишається справжня якість педагогічної освіти, оскільки в Україні ще не запрацювала передбачена Законом України «Про вищу освіту» національна система забезпечена якості вищої освіти, не розроблені стандарти вищої освіти за спеціальностями підготовка педагогічних кадрів на основі компетентнісного підходу. Відтак стандарти підготовки, які визначають її якість, та фактична реалізація підготовки належним чином змістовно не ідентифіковані та критеріально, процедурно не забезпечені» [4, с.122].

Саме тому Концепцію розвитку освіти України на період 2015-2025 років одним із основних напрямів реформи змісту вважається розробка і запровадження у 2015-2017 роках нового покоління стандартів вищої освіти до нової редакції Зако-

ну України «Про вищу освіту», передбачено поступову відмову від стандартів вищої освіти у 2020-2025 роках [8, с.8].

З огляду на зазначене з метою модернізації педагогічної і науково-педагогічної освіти, фахової підготовки, професійної та соціальної підтримки педагогічних і науково-педагогічних працівників в Україні необхідно реалізувати такі дії, спрямовані на розв'язання означених проблем. Забезпечити гнучкість й інтегрованість освітніх програм і навчальних дисциплін (курсів) безперервної педагогічної освіти (у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів, і закладах післядипломної педагогічної освіти) шляхом їх модулювання та кредитування, акредитації та сертифікації, кодифікації за освітніми рівнями і галузями знань, спеціальностями та спеціалізаціями. Адже сама система педагогічної освіти має вбудовуватись на засадах безперервності, наступності, індивідуальної диференційованості та інтегральної узгодженості. Своєчасне фахове навчання мають проходити усі педагогічні та науково-педагогічні працівники, з керівними кадрами включно, зокрема професійно-технічних, вищих навчальних закладів. [4, с.126].

У зв'язку з тим, що сьогодні складовою державного стандарту освіти є навчальна програма, наведемо навчальну програму курсу «Андрагогіка».

Назва модуля і теми	Види занять	
	лекційні	семінарські
Модуль 1. Андрагогіка як наука про освіту дорослих.	8	4
Тема 1. Наукові основи андрагогіки.	2	2
Тема 2. Взаємозв'язок андрагогіки з іншими науками.	4	2
Тема 3. Становлення андрагогіки як науки про освіту дорослих.	2	
Модуль 2. Освіта дорослих – провідна сфера розвитку освіти.	8	4
Тема 1. Парадигми освіти дорослих.	2	2
Тема 2. Технології освіти дорослих.	4	2
Тема 3. Актуальні проблеми, тенденції та перспективи розвитку освіти дорослих.	2	
Модуль 3. Андрагогічні аспекти професійних та особистісних вимог до викладача-андрагога.	6	4
Тема 1. Професіоналізм викладача-андрагога.	2	2
Тема 2. Організація роботи тьютора.	2	2
Тема 3. Основи підготовки спеціалістів-андрагогів.	2	

Якщо в країні існує державний стандарт, то він має бути підкріплений відповідною технологією. Цьому найбільше відповідає продуктивна педагогічна технологія (ППТ), розраховано на реального педагога, реальні умови. Продуктивна педагогічна технологія – це квінтесенція наукових досягнень, досвіду, традицій і можливостей, це той масовий рівень майстерності, що досягається реальним середньо-статистичним педагогом.

Ґрунтовний аналіз науково-педагогічних джерел дає нам змогу дійти висновку, що переваги цієї технології в підготовці педагога-андрагога очевидні.

Ця технологія керована, універсальна, наукова, посильна, масова, ощадлива, сумісна з новими ідеями та реаліями, оптимальна, звична, наукоємна; ця технологія вітчизняна, реальна, доступна та зрозуміла.

Безсумнівна перевага ППТ полягає в тому що вона допускає поєднання з іншими технологіями або їх елементами, багато видозмін. Цим забезпечується її універсальність у всіх типах навчально-виховних закладів як базової основоположної, на якій монтуються спеціальні (профільні) технологічні рішення. На основі ППТ здійснюється всебічний, гармонійний розвиток особистості (базовий компонент) а за допомогою інших спеціальних технологій розвиваються потрібні якості відповідно до проголошеної мети.

Виходячи з того, що будь-які педагогічні успіхи зумовлені актуалізацією власних сил особистості, реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, але й своїм внутрішнім змістом передбачає співробітництво, саморозвиток суб'єктів освітнього процесу, виявлення їх особистісних функцій, у підготовці педагогів-андрагогів необхідно акцентувати на таких психолого-педагогічних засобах реалізації сучасних продуктивних педагогічних технологій, в основі яких – активний діалог, розвивальний проблемно-рефлексивний полілог (РППП), педагогічний консиліум, переконань, розкриття і максимальне використання суб'єктивного досвіду кожного; зосередженість освітньої діяльності на продуктивних можливостях усіх учасників цілісного педагогічного процесу.

Ефективність засобів реалізації сучасних технологій у підготовці андрагогів значною мірою залежить від викладача післядипломної освіти. «У вихованні все повинно ґрунтуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила витікає із живого джерела людської особистості. Ніякі устави і програми, ніякий штучний організм закладу, як би хитро він не був придуманий, не здатний замінити особистості у справі вихованні [9, с.65]. Ця думка К. Д. Ушинського підтверджується повсякденною педагогічною практикою і потребує від педагога післядипломної освіти наявності таких якостей, як: трансцендентність (лат. *Transcendens* – той що виходить за межі), толерантність (лат. *Tolerans* – терплячість), емпатійність (англ. *empathy* – співпереживання, співчуття), конгруентність (лат. *congruentia* – відповідальність, узгодження), рефлексивність (лат. *reflexio* – відображення).

Щоб повною мірою використовувати потенціал викладача післядипломної педагогічної освіти, слід підвищити їхню професійну мобільність. Формування професійної мобільності особистості – одна з провідних світових тенденцій, що визначають хід модернізації та реформування національних систем освіти.

Післядипломна педагогічна освіта є важливим інструментом розвитку системи освіти України в певний період загалом і, відповідно, соціальних перетворень на якісно новому рівні, одним із основних важелів цивілізаційного поступу й економічного розвитку, реальною гарантією забезпечення особливих вимог до науково-педагогічних кадрів системи післядипломної педагогічної освіти, які мусять не просто передавати знання, відповідні технології та техніки роботи, але й являти собою взірці професіоналізму, майстерності, компетентності, творчого ставлення до вдосконалення власної професійної діяльності та особистісного розвитку.

Саме ж викладання має бути організованим не як трансляція інформації, а як комплекс професійного та особистісного розвитку в умовах постійних соціальних змін на засадах: а) особливостей професійної самосвідомості викладача закладу післядипломної педагогічної освіти (уявлення викладача про себе, як відображення себе як суб'єкта професійної діяльності, усвідомлення себе у системі власної професійно-

викладацької діяльності, в системі професійно-педагогічного спілкування та в системі уявлень про свій викладацький статус як професіонала); б) педагогічного професіоналізму (високий рівень фахового (предметного) і педагогічного мислення, культура професійного мислення, творчий характер викладацької діяльності; організаторські здібності, дидактичні здібності, перцептивні здібності, мовні здібності, комунікативні здібності); в) мистецтва викладача (висока ерудиція, володіння педагогічними технологіями і методами навчання); г) педагогічна майстерність (висока професійна компетентність у психолого-педагогічній і власне предметній сферах; вміння репродукувати на високому рівні професійні знання, вміння та навички; результативність педагогічної діяльності); д) педагогічного артистизму як здатності керувати і виявляти арсенал своєї експресивної виразності (вміння викладача реалізувати мотиваційну, мобілізаційну, атракційну (лат. attraction – приваблення, притягування), стимулюючу, фасилітаторську функції артистизму і авторитету викладача післядипломної педагогічної освіти (доброта, чуйність і педагогічний такт, загальний високий інтелект, широка ерудиція і глибокі знання, здатність до професійного співробітництва, емпатійного розуміння поведінки кожного слухача; справедливість у вимогах і оцінках).

В умовах сьогодення особливого значення набуває забезпеченість підготовки педагогів-андрагогів сучасною науковою, навчально-методичною літературою, навчальними посібниками з курсів, що викладаються. Для належного теоретичного й практичного осмислення підготовки вкрай необхідна література, яка б містила коментарі чинного законодавства, засоби роботи, рекомендації узагальнені висновки.

Для формування педагогічного та професійного мислення майбутніх педагогів-андрагогів слід більш активно застосовувати елективні курси, журнали, збірки наукових праць, автореферати дисертацій, інформаційно-довідкові статистичні матеріали.

Завданням вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти є створення умов для психолого-педагогічної і технолого-дидактичної реконструкції процесу підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогів-андрагогів. Ця обставина є основним напрямом для подальших розвідок у цьому плані.

Висновки. Серед умов підготовки професійно-компетентних, мобільних андрагогів можна виділити такі: наявність соціального, державного замовлення на підготовку педагогів-андрагогів; створення системи підготовки андрагогів на основі нових концептуальних парадигм; розширення змістовного поля підготовки для формування компетенцій, що забезпечують їхню професійну готовність до здійснення андрагогічної діяльності; пошук варіативних освітніх структур, що могли б забезпечити підготовку андрагога до здійснення моніторингових досліджень у сучасних умовах розвитку вітчизняної освіти; підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації педагога-андрагога має становити цілісну систему безперервного навчання, бути диференційованою, спиратися на єдиний методологічний позиції.

Певнений, що створення мережі установ формальної і неформальної освіти з підготовки професіоналів педагогів-андрагогів для роботи з дорослими і з подальшим введенням професії «андрагог» до Національного класифікатора України (класифікатора професій ДК 003:2010), популяризація ідей освіти впродовж життя, підтримка громадських ініціатив, сприяння міжсекторній взаємодії у розвитку не-

формальної освіти дорослих, створення неформальної освіти дорослих, створення центрів освіти дорослих для різних категорій населення, з часом значна частина педагогічного співтовариства буде залучена до андрагогічного процесу, що позитивно відзеркалиться на якості післядипломної освіти.

Література:

1. Закон України про вищу освіту //Голос України 19.08.2014-52с.
2. Змеев С. И. Андрагогика: основы теории истории и технологии обучения взрослых.-М.:ПЕР СЭ, 2007-272с.
3. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін /В.Г. Кремень// Педагогіка і психологія – 2014.-№4.-с.5-10
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні /Нац. акад. пед.наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (Голова), В.І. Луговий (заст.голови), А.М. Гуржій (заст.голови); О.Я. Савченко (заст.голови): за заг.ред. В.Г. Кремень.- Київ; Педагогічна думка, 2016 – 448с. – Бібліограф.: с.21.- (До 25-річчя незалежності України)
5. Knowles M. S. The modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. Chicago, 1980. P. 18-19
6. Пашков В. В., Приходько В. Н., Ястребова В. Я. Андрагогика: курс лекцій для магістрів /В. В. Пашков, В. Н. Приходько, В. Я. Ястребова – Запорожжє: Акцент Инвест-трейд, 2014-244с.
7. Приходько В. Н. Профессиональные качества преподавателя в системе последипломного образования: Андрагогические аспекты // Последипломное образование: проблемы качества материалы VI Международной научно-практической конференции кафедры педагогики а андрагогики 11-12 апреля 2006 г. – Санкт-Петербург – С. 276-279.
8. Проект. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років. Стратегічна дорадча група «Освіта». Київ, 2014.-22с.
9. Ушинский К. Д. Воскресные школы //К. Д. Ушинский, Педагог. Сог. В 6-ти т. – т.2-М.: Педагогика, 1988.-

Oleksandr Mozolev
(Ukraine, Khmelnytskyi,
Khmelnytskyi
Humanitarian-Pedagogical Academy)

**CONCEPTUAL APPARATUS OF THEORETICAL BASES
OF MANAGEMENT OF EDUCATION DEVELOPMENT
IN THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS**

Goal – determination of the essence of initial definitions of scientific-categorical apparatus theoretical bases of education development management in the sphere of physical culture and sports. *Results*. On the basis of system approach the author of the article examines the content of initial definitions conceptual apparatus, clears out and reveals the essence of context forming features of the notions: education, development, development of education, management, development of education management, state education management, state policy on development of education, sphere of physical culture and sports, state management of the sphere of physical culture and sports.

It is determined that the essence of education management is in conducting purposeful and perspective influence on all elements of educational process organization with the aim of comprehensive and harmonic development of a person. The author reveals the main trends of work of state bodies of power on education development, the principles of education management are determined. The mechanism of distribution of functions of bodies of education management has been established, it is cleared out that they are distributed into state, regional, city ones and the bodies of an educational establishment management. It is determined, that physical culture and sport, as a social-cultural phenomenon is a separate sphere of activity of people and society. To reveal the conditions of effective management of the sphere of physical culture and sports development. *Conclusions*. *Contextual filling of categorical apparatus of theoretical bases of management of education development in the sphere of physical culture and sport of Poland is characterized by profound scientific-methodological state and reflects structural functional, social, historic, humanistic, pedagogical aspects of goal direction and functioning.*

Key Words: definitions, education, development, management, physical culture.

Foreword. Theoretical bases of management of education development in the sphere of physical culture and sports are integral component and initial basis for determination of the ways and trends of development of physical culture in educational establishments, form scientific-theoretical grounding for practical realization of tasks and achievement of the aim of its functioning.

Study of theoretical bases of management of education development in the sphere of physical culture and sports of Poland is necessary in the context of our research due to the following reflections: firstly, the sphere of physical culture and sports is steadily connected with the functioning of the system of education in Poland and is one of its components, it is the system of education which determines norm and legal as well as organizational basis of activity in the sphere of physical culture and sports during studies at educational establish-

ment; secondly, quantitative and qualitative changes, which take place during physical activities and sports and directly influence on the results of studies and success of young people; thirdly, physical exercises and sports form the basis of health preserving and the necessity of keeping to healthy way of life, determine health as the highest value of person`s life.

In this regard, within this research, there is the necessity in specifying and concretization of such terms as “education”, “development”, “development of education”, “management”, “development of education management”, “state education management”, “state policy on development of education”, “sphere of physical culture and sports”, “state management of the sphere of physical culture and sports”.

The aim and the tasks of the research. The aim of the article is determination of the assence of initial definitions of scientific-categorical apparatus of theoretical bases of management of education development in the sphere of physical culture and sports.

Materials and methods of the research. In our research education development in the sphere of physical culture and sports in Poland is studied from the standpoint of the system approach, as social-educational system of personality development, which has its structure and mechanisms of management. System approach – it is the totality of methodological principles and regulations, which give an opportunity to examine thoroughly the system as one unit with coordinated functioning of all its elements. System approach is based on the fundamental principles – that is the principle of final goal, unity, coherence, module construction, hierarchy, functionality, development, recentralization. From the methodological point of view, system approach is based on the ideas of integrity, purposefulness, orderliness of the objects of management, their inner activity and dynamism [1].

Results.

Education, as the basic concept in pedagogy is determined by B. Sliwerski. He mentions that “education – is a purposefulness process of multidimensional actions, directed to upbringing and teaching of some people or certain social groups of population” [2 p. 905]. He points out that education influences upon all spheres of life and activity of the society, influences upon the progress and development of human civilization. In his further researches B. Sliwerski indicates the fact that education has personal value for every person, it allows developing personal potential of a personality, obtaining new knowledge, realizing personal wishes and abilities, achieving certain social status [3].

In pedagogy of physical culture of Poland they determine two trends of education: “physical education” and “Olympic education”. Physical education – is deliberate transfer of knowledge and intellectual values from one generation to the other. J. Bielski remarks that physical education was called “physical training” though it didn’t meet to the full extend the object of learning. It reflected two main processes: correction of figure by means of physical perfection and careful attitude to own body. Thus, physical education unites two processes: physical teaching and physical upbringing [4]. J. Nowocien pays attention to the fact that physical education, in its traditional sense, fulfills the functions of physical upbringing. It deals with the questions of motivation, compensation, adaptation and correction in physical upbringing, which at present stage, gets more profound understanding [5 p. 19].

When studying the range of problems of Olympic education, mentions J. Lipiec, it is possible to determine two trends of teaching: the first is about the usage of Olympic sport and its rules for the development and education of a modern person, the second deals with the application of the values of Olympic movement in its various forms and qualities to the

conscious usage and teaching at different stages of getting education of sportsman, trainer, doctor, organizer, journalist, fan. Olympic education in the future will be in special place in European integration as a part of culture of different people and nationalities. Through the ability to use universal values of sports and their positive transformation to other spheres of life, it is possible to influence over the improvement of the processes of European integration, to live in peace and tolerance, respect to free choice [6 p. 103].

The essence of the notion "development" is grounded on understanding the fact that there are no material systems in the world, which couldn't develop under proper conditions. The content of the notion development in its general form reflects the activity of three universal laws of dialectics. The law of unity and struggle of opposites determines what is the source and due to what reasons the process of development takes place. The law of mutual transformation of quantitative and qualitative changes determines the mechanism of formation of new, rise of the other, more significant quality in the process of development. Development – is a process of durable, accumulative, irreversible, advancing changes of complex system objects in quite large time intervals [7 p.174].

The essence of education management is in conducting purposeful and perspective influence upon all elements of educational process organization with the aim of thorough harmonic development of person [8]. As Polish scientists S. Witek, W. Goriszowski denote [8; 9], reforming of the system of education management requires methodological grounding, clear determination of goals and tasks, content, methods and technologies, concretization of basic demands, which are brought forward to the management of educational systems of different levels of functioning, property category and subordination.

Modern state policy of education development of Poland was founded at the beginning of 1990-s. It involved distribution of functions of the bodies of education management and included: state bodies of management, regional bodies of education management, city bodies of education management, bodies of management of an educational establishment [10, 11].

Central bodies of state education management participate in working out and introduction in life state policy in the sphere of education, forming perspectives and trends of development, demands to its content, level and amount, financial and material and technical support, preparation of highly qualified personnel, coordination of scientific researches, methodological provision, organization of international relations and experience exchange, introduction of innovative technologies of teaching and scientific achievements, they control organization of studies and its results, participate in conducting inspections, attestations and accreditation of educational establishments. A.Vasyliuk in the research of the structure of higher education of Poland management states that the central bodies of education management have the tasks of establishment standards of teaching, conducting general supervision and control of lawfulness of actions of educational institutions, distribution of budgetary funds and control of their usage, coordination of actions of local councils on the questions of education [12].

Taking into account distribution of authorities of the educational bodies, there is the necessity to separate and make more precise the essence of the notion "state education management". In our research under the notion "state education management" is understood the managerial process, which is spread to all types of educational establishments of Poland with the aim of satisfying citizens' needs in getting education according to their

desires and abilities having the goal to satisfy social-economic needs of the state and the labour market.

The content of theoretical bases of state policy on education development expects study of the trends of activity of the bodies of state power on education development, principles and functions of education management, usage the means and methods of education development management.

The main trends of work of the state bodies of power on the education development of Poland [13, 14] are: observance of national interests and traditions; giving equal opportunities to the citizens of the country for getting education; forming and development of young people common to mankind values and culture; constant development of education as one of the elements of nationhood; extension of integration to general European and world processes of teaching and upbringing of young people; trend of teaching to thorough development of a personality, offering ability to realize abilities; constant rise of quality of education, perfection of its content, working out state standards of teaching in accordance to the needs of the state and labour market; introduction of the modern innovational technologies of teaching, development of computer network and access to different sources of information; adherence to the principles of democratism and humanism in education development; support of prestigiousness of the work of teachers, tutors, trainers, rise of their social status; proper financing of the state educational establishments according to their needs and set up tasks; organization of constant teaching on the development of professionalism of teachers and tutors.

Determination of the term “management” in the scientific literature of Poland can be found in many variants, which characterize different aspects of this process. R. Griffin thinks that management – is a complex of measures, including planning, decision making, organization and conducting activity on managing people, directed to revealing organizational resources (human, financial, material, informational, etc.) for improving effectiveness of its activity as for achieving determined goals [15 p.36-39]. A bit different point of view can be seen in the works of A. Koźmiński, who states that the essence of management is control over the diversity and transformation of potential conflict into cooperation. He explains that cooperation isn't limited only to the activity inside the organization, but also includes the relations with outside interested parts and is directed to the development providing. Besides he reckons that management – is constructing reality from available material and immaterial resources, which consists in conscious creating proper conditions, in order the organization could fulfill its mission in accordance to the aim, principles of activity, could preserve necessary level of conformity and assist further stable development [16 p. 16]. W. Goriszowski, J. Harazińska, P. Kowolik mention that management is understood as purposeful action to the object or process, with the aim of changing its state or results of activity because of the change of outer or inner circumstances [17 p.18]. B. Kaczmarek, C. Sikorski determine management as a process of collective efforts coordination for achieving organizational goals through the people, using organizational structures, ways and methods of work of the system. Thus, management is in conscious and rational forming interrelations between the elements of organizational system [18, p.37].

Scientifically grounded education management can be conducted only with adherence to the basic principles of management. The term “principle” (principium), translated from Latin, means basis, origin, prime course, beginning, and as a key concept it means

general, initial, basic positions, regulations, which characterize the nature and social essence of the phenomena, its properties, trend of development, [19]. I. Hasiuk mentions that the principles of management are understood as regularities, relations, interconnections, leading bases, on which its organization is grounded, and functions fulfilling is carried out, functions, which can be formulated into certain rules [20 p.85]. Principles of management amount to the result of generalization by people objective laws and regularities, typical for them general features, facts and signs, which become common reason for their activity.

Polish scientists W. Goriszowski, T. Komorowski, J. Pielachowski [21; 22; 23] mention the following principles of education management:

- the principle of nationhood, which is in observances laws, decisions, orders and other legislative acts by all state and private educational establishments;
- the principle of democratization, which provides for solving the problems of educational establishment activity, problems of teaching and upbringing, taking into account thoughts of the community, teaching staff, parents and students;
- the principle of scientific approach to the organization of activity of educational establishments provides for usage of scientifically-grounded methods of education management, purposeful activity as for building up educational establishments in accordance to the modern demands;
- the principle of educational environment humanization provides for establishment of friendly relations and cooperation between all elements of organization of educational process;
- the principle of competence provides for staffing educational establishments with the specialists of proper scientific and professional level of preparation, organization of work as for the rise of their professional mastery;
- the principle of optimization educational establishments activity provides for ensuring educational process with sufficient number of teaching personnel, servitorial staff, facilities, offering proper conditions for effective work of all the workers;
- the principle of purposeful development provides for clear vision the directions of educational establishments development, working out perspective plan of development, planning the perspectives of scientific, educational, upbringing organizational, economic activity;
- the principle of development of initiative and activity of the workers of educational establishments provides for the offering abilities and creating necessary conditions for the creative researches, innovational technologies of teaching and upbringing, development of educational establishment;
- the principle of assessment of the activity of the workers of educational establishments provides for objective assessment of the results of the activity of the managing, administrative, teaching and servitorial staff, quality of fulfillment of their official duties, system control of the activity of the workers of the establishment.

The notion "sphere of physical culture and sports" reflects systematized activity of the bodies of state power and local self-government, some organizations, educational establishments and citizens, who conduct purposeful activity with the aim of development of physical culture and sports in the interests of the society and separate groups of people. It provides for the wide attraction to the process of development of physical culture and

sports public organizations, associations, unions, societies. Among them we can distinguish: uczniowski klub sportowy (sports club for pupils); association Polski związek sportowy (Polish sport union); Akademicki związek sportowy (Academic sport union), Szkolny związek sportowy (School sport union).

Physical culture and sports, as a social-cultural phenomenon, is a separate sphere of activity of people and society. With the development of social-economic relations it becomes more and more important for the state, community, individuals. Scientists from different countries of the world mention that the development of civilization, improvement of work and life conditions, infrastructure refinement, abilities of access to various informational networks, give positive influence on the development of the mankind, in the same time they are accompanied by lessening of motor activity of a person, growth of the level of illnesses, overweight, etc. For elimination of negative phenomena arises the necessity of revision of theoretical, organizational, contextual, methodological bases of organization of physical culture and sports of people. According to the scientists, one of priority directions of solving these existing problems are the questions, connected with reinterpretation of the role and place of the state, local self-government, public organizations and institutions in development and rise of the effectiveness of activity of the sphere of physical culture and sports. There are no doubts that the level of development of the sphere of physical culture and sports is in direct relation with organizational work of administrative apparatus. With its activity it directs to the development of physical culture and sports owing to the interaction and clear delineation of powers of state authorities, introduction of the state policy of building of the sphere of physical culture and sports, determination of the place and the role of public organizations in these processes. The modern period of development of the sphere of physical culture and sports in Poland is characterized by the revision of standards of teaching and bringing it closer to general European and world demands, joining a number of international documents and participation in international programs on the development of the sphere of physical culture and sports.

The important precondition of effective management of the sphere of physical culture and sports is working out and introduction of the scientifically grounded state policy, which should meet the modern realities of the development of the country and the society, satisfy people's needs. Scientifically grounded state policy of the development of the sphere of physical culture and sports expects direction of work of the bodies of power to: guaranteeing equal abilities of going in for physical culture and sports for the country's population; development of children's and youth sports, creating conditions for the highest possible realization of their abilities, popularization of sports and healthy way of life; creating conditions for guaranteeing optimal motor activity of every person during his or her life; development and perfection of educational-training base for physical culture lessons and sports; realizing scientific approach to the organization and conducting of sports, recreational and curative measures; assistance to social, biological and mental well-being of people; conducting the actions, directed to the improvement of population's state of health, prophylaxis of illnesses, physical recreation and tourism; Development of sports of higher achievements, support of the best sportsmen of the country, popularization of their achievements; rise of the authority of the state in the world sports movement; creating necessary conditions for physical culture and sports for disable people; satisfaction of performance and amusing-emotional requests of people; peopleware of the sphere of physical culture and sports.

Thus, state management of the sphere of physical culture and sports in Poland is understood as the activity of bodies and organizations of all branches of power on working out normative and regulating documents, organizational activity of state bodies of executive power, which is in law-abidingness and observance of normative and legal acts, usage of the objects of state property, coordination of the activity of different organizations and institutions with the aim of realization of state policy of the development of physical culture and sports.

Conclusions: Contextual filling of the categorial apparatus of theoretical bases of management of education development in the sphere of physical culture and sports in Poland is characterized by the profound scientific-methodological state and reflects structural-functional, social, historic, humanistic, pedagogical aspects of purpose-oriented direction and functioning. Direction of didactic-educational system of Poland to certain personality, priority usage of humanistic approach, necessity of taking into consideration and formation of all necessary preconditions for successful teaching and upbringing demands from the scientists creation of modern scientific-methodological basis, which, to the full extent, could guarantee the ability of research and elaboration of the new forms, methods, innovative technologies as for the forming proper level of health, ability to permanent physical perfection of young people.

List of Literature

1. Prokopenko A. I. Scientific bases of management in the system of education: Монографія / A. I. Prokopenko; Kharkiv H. S. Skovoroda National Pedagogical University. – Kharkiv, 2005. – 304 p.
2. Sliwerski B. (2003): Edukacja. W: Pilch T. (red.) Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom I. Zak Warszawa, – ss. 905-906.
3. Sliwerski B. (2010): Teoria wychowania. W: Sliwerski B. (red.) Pedagogika subdyscypliny i dziedziny wiedzyo edukacji. Tom 4. GWP Gdansk, – ss. 209-238.
4. Bielski J. (2005): Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego: podrecznik. Krakow: Oficyna Wydawnicza “Impuls”, – 362 s.
5. Nowocien J. (2013): Studium o pedagogice kultury fizycznej. AWF, Warszawa, – 243 s.
6. Lipiec J. (2007): Pozegnanie z Olimpia. Fall Krakow.
7. Introduction to philosophy: Textbook for Universities: in 2 volumes. // Under the general editorship of. I. T. Frolov. – M., 1989. – Part 2.
8. Witek S. (2000): Zarządzanie reformowaną szkołą: wybrane problemy teoretyczno-praktyczne / S. Witek. – Warszawa-Kraków: Wydaw. Naukowe PWN, – 144 s.
9. Goriszowski W. (2000): Współczesne koncepcje zarządzania i funkcji kierowniczych w oświacie / W. Goriszowski ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Pow-szechnej w Warszawie ; Podyplomowe Studium Zarządzania Oświatą. – Warszawa: Wydaw. WSP TWP, – 154 s.
10. Smołański A. (1999): Zagadnienia administracji edukacyjnej / A. Smołański. – T. 3. – Kraków : Impuls, – 111 s. – (Seria: Historyczne podstawy teorii organizacji szkolnictwa w Polsce).
11. Walkiewicz E. (2002): Funkcje prawa w procesie reformy systemu oświaty lat 90 / E. Walkiewicz // Zarządzanie edukacją a kreowanie społeczeństwa wiedzy / [red. nauk. E. Walkiewicz ; aut. J. Ambroży et al.] – Gdańsk: Politechnika Gdańska. Wydział Zarządzania i Ekonomii, – ss. 243-253.

12. Vasyliuk A. Higher education in Poland: structure, management, financing, personnel training // Education and management. – 1998. – № 2. – V 2. – S. 154-163.
13. Kunowski S. (2001): Podstawy współczesnej pedagogiki. Wydawnictwo Salezjańskie Warszawa.
14. Szabłoński J. (2001): Dostosowanie profilu kształcenia do potrzeb gospodarki narodowej / J. Szabłoński // Szkolnictwo wyższe wobec wyzwań integracji europejskiej: biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu / [red. J. Osiecka, A. Chodyra]. – Warszawa: BSiE. KS, – ss. 138–142.
15. Griffin R.W. (1998): Podstawy zarządzania organizacjami, PWN, Warszawa.
16. Koźmiński A., Jemielniak D. (2008): Zarządzanie od podstaw, WAiP, Warszawa.
17. Goriszowski W. (1995): Menedżeryzm oświatowy w warunkach transformacji ustrojowej w Polsce / Goriszowski W., J. Harazińska, P. Kowolik; Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wydział Zamiejscowy w Piotrkowie Trybunalskim. – Piotrków Trybunalski: Wydaw. WSP WZ, – 102 s.
18. Kaczmarek B., Sikorski C. (1999): Podstawy zarządzania, Wyd. Absolwent, Łódź.
19. Nowy słownik pedagogiczny / W. Okoń. – Warszawa: nak, 2001. – 468 s.
20. Hasiuk I.L. State management of physical culture and sports: state and perspectives of development: Monograph. – Khmelnytskyi: Private Enterprise Baliuk I.B., 2011. – 432 p.
21. Goriszowski W. (2000): Współczesne koncepcje zarządzania i funkcji kierowniczych w oświacie / W. Goriszowski ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Pow-szechnej w Warszawie ; Podyplomowe Studium Zarządzania Oświatą. – Warszawa: Wydaw. WSP TWP, – 154 s.
22. Komorowski T. (2000): Prawo oświatowe w praktyce: poradnik dla nauczycieli i kadry kierowniczej oświaty / T. Komorowski. – Wyd. 3. – Poznań: eMPi2, – 191 s.
23. Pielachowski J. (1999): Organizacja i zarządzanie oświatą i szkołą / J. Pielachowski. – Wyd. 1 z nowelizacją. – Poznań: eMPi2, – 201 s.

Панасенко К.О.

Студентка

Мелітопольского

державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІТРИМКА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Робота з обдарованими дітьми передбачає розвиток обдарованості, її самовизначення, соціальної адаптації та культурного становлення і є одним із пріоритетних завдань на етапі розбудови сучасної освітньої системи. Ще один із перших філософів в історії людства Конфуцій пропонував відбирати й інтенсивно розвивати обдарованих дітей [1]. Виходячи з того, що талановиті й обдаровані люди завжди інтенсивно впливали й впливають на розвиток суспільства, то талант і геніальність можна вважати чи не найціннішим скарбом кожної держави. Зважаючи на це, стає зрозумілим, те чому саме проблемою дитячої обдарованості цікавляться багато вчених. Психолого-педагогічна діяльність регулюється законодавчими актами – Національними програмами «Діти України», «Програма розвитку обдарованих дітей і молоді», Указом Президента України про підтримку обдарованих дітей та ін.

Вивченням проблеми обдарованості дітей займається багато вчених в тому числі Г. Гарднер, О. Кульчицька, М. Лейтес, Ц. Ломброзо, В. Моляко, О. Музика, Дж. Рензулі, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші. Сутність, виявлення та розвиток обдарованості з точки зору педагогічного підходу вивчають Ш. Амонашвілі, О. Антонова, О. Барташніков, І. Барташнікова, С. Васильєв, Ю. Гільбух, Н. Кузьміна та інші.

Але залишається мало вивченою проблема соціально-педагогічного супроводу обдарованих дітей, актуальність якого зумовлена поширенням соціально-педагогічних проблем у шкільному середовищі [2].

Актуальність соціально-педагогічних досліджень визначена значною кількістю соціально-психологічних проблем обдарованих дітей. До них належать: проблеми у спілкуванні з однокласниками; порушення взаємодії з учителями; непорозуміння з батьками; прояви девіантної поведінки (у т.ч. прогул уроків); відсутність навичок просоціальної поведінки на різних рівнях (від побутового до громадського) та ін. Крім того, важливість соціально-педагогічного супроводу талановитих дітей підкреслюється обов'язковим введенням у структуру чинників розвитку обдарованості категорії «дозвілля», яка включає культурно-освітні умови, емоційну атмосферу, спеціальні навчальні програми, матеріальне середовище і харчування, екологію, попит у суспільстві на видатні досягнення і творчість.

Враховуючи особистісні соціально-психологічні аспекти розвитку обдарованих дітей, то можна припустити, що їх не завжди розуміють у шкільному колективні через те, що вони інші, не такі як всі.

Е. Циганкова вважає, що з обдарованістю дитини соціальний педагог зазвичай зустрічається у двох ситуаціях: благополучна обдарованість і обдарованість як проблема дитини і її оточення [4].

У тому випадку, коли обдарованість дитини негативно впливає на неї саму, роботу соціального педагога можна планувати у двох напрямках: робота з дорослими (вчителі і батьки) і робота з дитиною (у т.ч. класним колективом) [3].

Науковець Е. Циганкова виокремлює такі напрямки роботи: просвітницька, консультативна робота з прийняття обдарованості дитини, особливостей її поведінки, світорозуміння, інтересів і схильностей; консультативна, методична робота, спрямована на створення для даної дитини навчальної атмосфери, яка б задовольняла її інтереси; консультативна, методична робота з дорослими, спрямована на організацію соціального життя обдарованої дитини, розширення і поглиблення її соціального досвіду, уявлень про світ, що лежить за межами її власних пізнавальних або інших інтересів; тренінгова робота по включенню дитину у класний колектив; відновлення або формування навичок продуктивної навчальної діяльності, режимних моментів життя [4].

Аналіз стану наукового розроблення порушеної проблеми спонукав до висновку, що можна сформулювати такі перспективи розробки науково-методичного супроводу організації соціального виховання обдарованих дітей: врахування психологічних особливостей талановитих дітей; проведення вчасної діагностики особливих задатків дитини, особливо у середовищі девіантів; поширення просвітницької та інформативної роботи з формування суспільної думки про значущість і основні проблеми обдарованості в українському суспільстві; введення у освітню програму підготовки майбутніх педагогів спеціалізованих курсів з методики роботи з обдарованою молоддю.

Література

1. Антонова О.Є. Обдарованість: досвід історичного і порівняльного аналізу: монографія / О. Є. Антонова. – Житомир: ЖДУ, 2005. – 456 с.
2. Богоявленская Б. В. Концепция одаренности / Б. В. Богоявленская, А. М. Матюшин // Обдарована дитина. – 2000. – №1. – С. 23.
3. Технология социальной работы: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. И. Г. Зайнышева. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 240 с.
4. Циганкова Е. Обдарованість як проблема / Е. Циганкова // Психопрофілактика. – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2003. – С. 54–65.

РОЛЬ СІМ'Ї, ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ НЕТИПОВИМ РОЗВИТКОМ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

У статті розкрито особливості діяльності реабілітаційних центрів для дітей з вадами психофізичного розвитку; проаналізовано реальний стан співпраці фахівців реабілітаційного центру для дітей-інвалідів з батьками; з'ясовано роль співпраці батьків, котрі виховують дітей із нетиповим розвитком із мультидисциплінарною командою реабілітаційного центру у процесі формування готовності до навчання в школі.

Ключові слова: сім'я, центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів, початкова школа, готовність до навчання в школі.

Key words: family, rehabilitation center of social rehabilitation of disabled children, pre-school children, readiness for school.

Постановка проблеми. Якщо проаналізувати загальнодержавну ситуацію, то в Україні у 2015 році кількість інвалідів складала 2,63 млн. осіб, зокрема дітей-інвалідів – 157,5 тисяч, тобто фактично кожен 18-й громадянин України – інвалід, а в Львівській області станом на вересень 2016 році – 10881 дитина – інвалід. Людство переходить до нової світоглядної парадигми, формується нова культурна й освітня норма поваги до людей з фізичними обмеженнями. Сьогодні особливий наголос робиться на групі дітей з інвалідністю, які є найуразливішою категорією і потребують не лише матеріальної допомоги та підтримки від держави, а й сприяння у здобутті відповідної освіти, професійних знань, працевлаштування, медичних і культурних послуг.

Дитина-інвалід як особистість є індивідуальною і неповторною системою, важливими складовими якої є емоційна та соціальна підсистеми, що перебувають у постійній взаємодії і взаємозалежності. Особливо актуальним є створення умов для поступовості зміни соціального статусу дитини-інваліда.

Сім'я, центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дошкільний навчальний заклад, початкова школа, школа-інтернат тощо значною мірою визначають характер соціального розвитку дитини з обмеженими можливостями.

Єдність зусиль сім'ї та центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів сприятиме здійсненню успішного формування особистості дитини, підготовки до навчання в школі. Чітка координація згаданих соціальних інститутів сприяє реалізації особистісно орієнтованої підготовки, забезпечує неперервність і наступність, створює єдиний соціально-педагогічний простір для успішного формування цілісної особистості дитини з інвалідністю. Взаємодія передбачає усвідомлення батьками, вчителями нагальної необхідності запровадження ділового співробітництва.

Це можливо за умови збереження природності адаптаційного переходу дитини-інваліда до шкільного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості психофізичного розвитку та соціальної адаптації дітей з вадами психофізичного розвитку розкривають Л.Артемова, Н.Грицюк., Л. Гуцал, В.Котирло, М. Повзнер, О. Савченко та ін.

Про роль сім'ї у соціальному становленні особистості йдеться у працях В.Сухомлинського.

Вивчення ролі сімейного виховання в Україні носить історичне коріння. Вона спирається на одвічні традиції східних слов'ян. Особливого значення сімейному вихованню привернено в кінці XIX і на початку – XXст. в Україні.

Метою статті є аналіз особливостей підготовки дітей з обмеженими можливостями до шкільного життя в умовах реабілітаційного центру.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення права на якісну освіту цих дітей міжнародна практика пропонує дітям з особливими потребами широкий вибір доступних форм здобуття освіти. Але пріоритетним, з точки зору державної політики, є реформування системи освіти, яке б дало змогу охопити навчанням усіх дітей, незважаючи на відмінності.

Лише єдність корекційної діяльності навчальних закладів (реабілітаційного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дошкільний заклад, школа-інтернат, загальноосвітня школа...) і сім'ї досягається лише тоді, коли колектив педагогів та батьків об'єднує:

- чітке розуміння мети й завдань виховання і навчання, взаємне прагнення до їх виконання;
- органічний взаємозв'язок змісту виховання в реабілітаційному центрі соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дошкільному закладі, школі і сім'ї;
- не епізодичний, а постійний і систематичний контакт реабілітаційного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дошкільного закладу, школи та сім'ї;
- активна участь батьків у роботі освітніх закладів;
- плановість спільної діяльності;
- поєднання і взаємозв'язок колективних та індивідуальних форм роботи;
- чітка кординація і контроль як з боку центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дошкільного закладу, школи, так і сім'ї;
- урахування вікових і соціально-психологічних особливостей дітей-інвалідів;
- індивідуальний підхід до дітей з обмеженими можливостями.

Саме в ранньому дитинстві проведення заходів відновлювального характеру має позитивний ефект, оскільки є можливість усунення чи хоча б максимального компенсування обмеженої життєдіяльності, відновлення здоров'я та трудових навичок з обмеженими можливостями, корекції відновлювальних процесів. Головною і визначальною складовою в досягненні позитивного результату, яку ставить перед собою Обласний центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів, є:

- недопущення появи у дитини-інваліда психопатологічних рис особистості під впливом особливих умов її розвитку;
- стимулювання позитивного ставлення до дефекту, прагнення перебороти його, віри в можливість такого подолання і свідомої активності;

- зміцнення вольових рис дитини, її заспокоєння;
- проведення просвітницької роботи щодо особливостей цього контингенту дітей;
- тісна співпраця учителів-реабілітологів, вчителів, батьків дітей.

На сьогоднішній день істотно підвищується значення співпраці батьків із педагогом дитини з обмеженими можливостями, а в подальшому – майбутнього учня. В умовах реабілітаційного центру дитина з обмеженими можливостями вступає у новий етап життя. Дитина-інвалід засвоює нову для неї систему взаємин, правил поведінки; у неї формуються вміння працювати колективно, нести відповідальність за колеґ, оволодівати новою системою розумової діяльності тощо.

У психолого-педагогічних дослідженнях виокремлюють два види підготовки до школи: загальну та спеціальну. До першої відносять фізичну підготовленість, особистісно-вольову, інтелектуальну, а друга характеризується наявністю знань, умінь, навичок із конкретних розділів програми. Результатом цих видів можна визначати успішність підготовки дитини з обмеженими можливостями до навчання у навчальних закладах [1; 2; 4; 6; 8].

Турбота батьків і педагогів має проявлятися у забезпеченні належних умов життєдіяльності майбутнього учня: режиму відпочинку, харчування, заняття у вільний час. Батькам важливо володіти знаннями про нозологію дитини-інваліда, рівень її підготовленості до навчання; звички, потреби, схильності тощо [1].

Індивідуальна програма реабілітації дитини-інваліда в умовах центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів визначає мінімально необхідний дитині обсяг знань, уявлень, практичних умінь та навичок, рівень компетентності, що гарантує природність адаптації до шкільного життя. При цьому необхідно орієнтуватися не на максимум знань, умінь, навичок, які може засвоїти дитина-інвалід, а на те, наскільки цей зміст сензитивний до вікового періоду.

Цей період, умовно кажучи, можна вважати переломним, бо майже всі органи тіла до 7-8- років набувають властивої їм структури, і в подальшому їх розвиток виявляється лише в рості та вдосконаленні взаємозв'язків між окремими структурними компонентами. Важливим виявляється й те, що нервова система в цьому віці характеризується легкою збудливістю, нестійкістю та втомлюваністю. Тому особливу увагу треба звертати на раціональну організацію режиму дня. Тільки правильне чергування сну, різних видів діяльності протягом дня, своєчасне харчування забезпечують сприятливі умови для розвитку дітей з обмеженими можливостями. І, навпаки, порушення режиму в дошкільному та молодшому шкільному віці призводить до дуже негативних наслідків для дитини, а особливо – для дитини-інваліда.

Рівень підготовки передбачає певний ступінь зрілості всього організму та нервової системи. Крім того, суттєве значення має набутий запас елементарних знань про навколишній світ, найпростіші навички розумової діяльності, рівень розвитку мовленнєвої сфери, пізнавальних процесів, сформованість суспільних мотивів поведінки та морально-вольових якостей. Науковці трактують поняття “шкільної зрілості” як цілісну систему взаємопов'язаних якостей дитячої особистості.

Проблема психологічної зрілості до школи не нова, проте підходи до її вивчення дуже різноманітні, а критерії готовності дитини до систематичного навчання до кінця не встановлені.

Зарубіжні дослідники готовність до школи визначають комплексним показником шкільної зрілості – розвиненості окремих психічних функцій, коли дитина стає спроможною брати участь у шкільному навчанні або як оволодіння вмінням, знаннями, мотивацією та ін.

У роботах вітчизняних дослідників підкреслюється, що готовність до навчання в школі – це багатокомпонентне утворення. Готовність як інтегральна характеристика особистості 6-річного школяра є цілісним утворенням, що містить у собі морфологічний, інтелектуальний, мотиваційний, емоційно-вольовий, комунікативний компоненти і складається на кінець дошкільного дитинства. Усі ці компоненти перебувають у живій взаємодії, постійно впливають одна на одну, що відповідним чином позначається на будь-якій діяльності на поведінці дитини з обмеженими можливостями.

У своєму дослідженні ми виходимо з того, що показниками готовності дитини обмеженими можливостями до навчання в школі є:

- особливостями включення дитини з обмеженими можливостями у навчальну діяльність;
- ставленням дитини з обмеженими можливостями до школи;
- взаємовідносинами з педагогом та однолітками.
- вміння співпрацювати з дорослим.
- потреба у спілкуванні з однолітками.

У ряді випадків адаптаційний період може негативно позначитися на стані здоров'я дитини. Одні – непосидючі, галасливі, а інші, навпаки, – несміливі, плаксиві. Трапляються труднощі і психологічного характеру, такі як, наприклад, почуття страху, негативне ставлення до навчання, учителя, невпевненість у своїх можливостях тощо.

Одне із основних завдань швидкого і вдалого процесу адаптації молодшого школяра потрібно ставити в першу чергу перед батьками дитини. Звичайно, турбота батьків повинна виявлятися у забезпеченні належних умов життєдіяльності майбутнього учня – режиму відпочинку, харчування, занять поза навчальним закладом.

Дотримання режиму має важливе виховне значення. У дітей з обмеженими можливостями, які привчилися до самообслуговування і виконання посильних доручень, закріплюються набуті навички. Адже для такого учня все, що пов'язано з виконанням шкільних вимог, набуває особливого значення. Треба бути охайним, вчасно приходити на заняття, виконувати доручення вчителя та інше, а це набагато важче виконати дитині з нетиповим розвитком, ніж дитині з нормативним розвитком.

Організовуючи життєдіяльність дитини з обмеженими можливостями в умовах реабілітаційного центру передбачає налагодження чіткої співпраці з батьками. Слід акцентувати увагу батьків на те, що вони мають обговорювати спільно з дітьми події кожного дня, проявляючи інтерес не тільки до формальної сторони справи (чи всі завдання вчителя дитина виконала, скільки разів відповідала на його запитання тощо). При цьому їм не слід обмежуватися тим, що стосується безпосередньо їхньої дитини, а потрібно розпитувати і про цікаве на заняттях, перерві, про друзів, дізнаватися, чи не засмутив хто вчительку.

Метою нашої розвідки було дослідження особливостей співпраці педагогів та батьків в умовах Обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів на протязі 2015-2016р. До співпраці було залучено 52 батьків. Для цього нами один раз у місяць скликалися педагогічні практикуми за участю педагогів та батьків. Педагогічні прак-

Таблиця 1

Схема відповідей на запитання „ За результатами проведених педагогічних практикумів за 100 бальною шкалою оцініть свою діяльність у роботі з дітьми з обмеженими можливостями”.

Кількість батьків	Кількість балів
22	більше 50
11	Від 25-50
19	Від 1-25

тикуми мали три напрями:

- дитина з обмеженими можливостями в сім’ї;
- спілкування батьків з дітьми з обмеженими можливостями;
- спільна діяльність батьків з дітьми з обмеженими можливостями.

Перший напрямок включав такі питання:

1. Зміст сімейного виховання й виховні завдання батьків.

2. Визначальні фактори формування особистості дитини з обмеженими можливостями.

3. Охорона здоров’я і фізичний розвиток дитини з обмеженими можливостями.

4. Режим дня, індивідуальні особливості дитини з обмеженими можливостями.

Другий напрямок включав такі питання:

1. Роль спілкування та встановлення довірливих стосунків між батьками і дітьми з обмеженими можливостями.

2. Педагогічний контакт у спілкуванні.

3. Урахування потреб та інтересів дітей з обмеженими можливостями у змісті та формах спілкування.

Третій напрямок включав такі питання:

1. Сімейні обов’язки та доручення.

2. Спільна суспільно корисна діяльність.

3. Оцінка результатів діяльності дитини з обмеженими можливостями, її стимулювання.

4. З метою конкретизації поставлених цілей нами було здійснено анкетування батьків, які брали участь в дослідженні. Його результати наводимо в таблиці 1.

Ми використовували такі методи вивчення сім’ї: спостереження, бесіди, тестування, анкетування, аналіз дитячих малюнків про сім’ю.

У запропонованій анкеті №1 батькам потрібно було підкреслити відповідь на поставлене питання:

1. Які методи виховної роботи ви використовуєте найчастіше (особистий приклад, вимога, переконання, покарання, заохочення)?

2. Чи дотримуєтеся Ви у Вашій сім’ї єдності вимог до дитини з обмеженими можливостями (так, ні,)?

3. Чи застосовуєте Ви фізичні покарання (так, ні, інколи)?

4. Чи довіряє Вам дитина з обмеженими можливостями, чи розповідає Вам свої секрети (так, ні)?

5. Чи намагаєтесь Ви контролювати свою власну поведінку заради виховання дитини з обмеженими можливостями (так, ні, не завжди)?

6. Чи поважаєте Ви дитину з обмеженими можливостями як особистість (так, ні)?
В анкеті №2 рекомендації, щодо вивчення виховної активності сім'ї:

1. Скільки часу (приблизно) Ви спілкуєтеся зі своєю дитиною з обмеженими можливостями (протягом дня, протягом тижня, у спільній роботі, у бесідах, під час прогулянок тощо)?

2. Чи вважаєте Ви що час спілкування достатній для виховання Вашої дитини з обмеженими можливостями?

3. Чи переконані Ви, що правильно розумієте особливості розвитку Вашої дитини з обмеженими можливостями?

4. Чи натрапляєте Ви на труднощі у вихованні дитини з обмеженими можливостями і на які? Як Ви вирішуєте ці проблеми?

Висновки. Діяльність реабілітаційних центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів має стати гарантом активної адаптації дитини з обмеженими можливостями в шкільному середовищі, реабілітаційний центр соціальної реабілітації зобов'язаний допомогти малюкам справитись зі значним навантаженням та дискомфортом, що може виникнути після вступу до школи. Сім'я протягом усього життя лишається тим тлом, на якому відбувається особистісне зростання людини. Батьки завжди лишаються для своєї дитини найбільш авторитетними, найбільш значущими людьми.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для батьків дітей з вадами психофізичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Окружающий мир в дидактических играх дошкольников: Книга для воспитателей детского сада и родителей. – М.: Просвещение, 1995. – 268 с.
2. Грицюк Н., Гуцал Л. Діти з порушенням психофізичного розвитку: поради батькам // Дефектолог. – 2008. – № 12.
3. Дети с отклонениями в развитии / Под ред. М. С. Повзнер. – М., 1995.
4. Діти з обмеженими фізичними та розумовими можливостями в системі корекційного навчання і виховання. – К., 1997.
5. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» № 2961-IV від 06.10.05.
6. Котирло В.К. Початковий період у навчанні школярів. – К.,1985. – С.40.
7. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / За ред. В. Кременя. – К.: Наук. думка, 2003. – 853 с.
8. Савченко О. Неперервність освіти: дошкілля – початкова школа. Початкова освіта має стати якісно новою // Дошкільне виховання. – 2001. – №1. – С. 5.
9. Сухомлинський В. Зв'язок школи з сім'єю. – ЦДАВО України, ф.5097, спр.1, арк.5.

Коток М.О.
аспірантка
лабораторії дошкільної
освіти та виховання
Інституту проблем виховання
НАПН України

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ключові слова: особистісна ідентичність, гендерне виховання, сімейне виховання, старші дошкільники.

Key words: personal identity, gender education, family education, older pre-schools.

Сучасні вітчизняні (Б. Р. Ананьєв, І. Д. Бех, І. В. Іванова, А. М. Кікінеджи, О. Л. Кононко, Н. Н. Кончаловська та ін.) та зарубіжні (В. Джеймс, В. Дильта, Е. Дюркгайм, Е. Шпрангер, В. Франкл, З. Фройд, та ін.), педагоги та психологи вказують на те, що формування особистості людини відбувається під впливом та взаємодією різних факторів.

Вивчення теоретичних основ поняття особистісної ідентичності, його змісту та структури у дитини дошкільного віку дозволяє нам визначити основні чинники впливу на становлення цього процесу.

З перших днів свого життя дитина починає поступово опановувати соціальний досвід. Макрокосм цього світу на перших порах зведений до середовища сім'ї, яка перш за все несе відповідальність за виховання дитини. Глибинний зміст, масштаб і сила цієї відповідальності обумовлені соціальним статусом сім'ї.

Головною особливістю сім'ї є її особливий емоційний мікроклімат, завдяки якому у дитини формується ставлення до себе, визначається почуття самоцінності, а також ставлення до інших людей. Крім цього, у дитини формуються ціннісні орієнтації, світогляд в цілому, його поведінка в різних сферах суспільного життя.

Сім'ї належить провідна роль у формуванні моральних начал, життєвих принципів дитини. У сім'ї формується особистість, визначаються межі ідентифікації, сприяючи формуванню образу "Я" дитини.

Крім об'єкта ідентифікації, сім'я є першою і головною соціальною групою, яка активно і безпосередньо впливає на формування особистості дитини.

Являючись чинником соціального впливу, конкретним соціальним мікросередовищем, сім'я впливає в цілому на фізичний, психічний і соціальний розвиток дитини, шляхом виховання дитини в сім'ї. Батьки є першими вихователями дитини.

Виховання дітей в сім'ї – складний соціально-педагогічний процес. Вплив мікроклімату сім'ї фундаментально позначається на формуванні особистості дитини.

На основі відносин сім'ї і родичів до дитини, у неї формується ставлення до самої себе, тобто самооцінка, яка з часом стає однією з основних складових Я-концепції.

Самооцінка є одним з найбільш важливих факторів, що визначають розвиток ідентичності, а також сприяють повноцінному психологічному розвитку. Діти, що володіють високою самооцінкою, задоволені типом своєї особистості і якостями, властивими їх Я-концепції. Вони знають свої сильні сторони, здатні визнати свої слабкі якості та мають позитивні установки щодо власних характеристик і умінь. Діти з низьким рівнем самооцінки вбачають своє «я» в менш позитивному світлі. Вони концентруються на своїх недоліках і не вміють користатися своїми перевагами. [3, с.217].

Дитина дошкільного віку фактично ще нічого не знає про себе і про свої якості. Розвиток істинної самооцінки починається з формування в їх свідомості реалістичної оцінки своїх умінь, результатів своєї діяльності і власних знань. Дошкільнята схильні переоцінювати себе, на до чого їх часто підштовхують позитивно-лояльні оцінки оточуючих їх дорослих.

Формування реальної самооцінки починається з реалістичних оцінок дітьми своїх умінь, результатів своєї діяльності і конкретних знань. У дітей в період старшого дошкільного дитинства проявляється здатність до конструктивних взаємодій з оточуючими, що призводить до появи адекватної самооцінки й усвідомлення свого місця в навколишньому світі по відношенню до однолітків і реальної дійсності.

Б. Г. Ананьєв відзначав, що самооцінка дитини старшого дошкільного віку є прямим відображенням оцінок дорослих, а істинна самооцінка з'являється тоді, коли сформується адекватне сприйняття соціуму і особисту участь і ставлення дитини у ньому до нього [1, с.313].

Уявлення старшими дошкільниками про правильність своїх дій значною мірою залежить від оціночного впливу дорослого. У той же час, повноцінне сформування уявлення про себе дозволяє дитині критично ставитися до оцінок оточуючих.

Істотну роль в розвитку особистості у дітей старшого дошкільного віку відіграє спілкування з однолітками. При впливі один на одного виникає певне ставлення до інших дітей і одночасно розвивається здатність бачити себе їх очима. Так, дитина починає самопозиціонувати себе в суспільстві, порівнюючи себе з іншими, одночасно залишаючись собою.

Вивчаючи соціальні відносини дитини і суспільства, Д. І. Фельдштейн визначив, що дошкільники починають усвідомлювати своє Я лише під кінець означеного вікового періоду. Отримуючи свій перший соціальний досвід, вони будують активні взаємини як з однолітками, так і з дорослими. [5, с.26].

У шестирічних дітей формується більш широке розуміння соціальних зв'язків, вона легко здатна оцінювати поведінку однолітків і дорослих, робить висновки і приводить вагомі аргументи. Крім того, старший дошкільник усвідомлює свою приналежність до дитячого колективу, виявляючи бажання проводити час серед «собі подібних».

Тобто саме на рубежі між 5-6 роками у дитини формується чітке розуміння та оцінка соціальних явищ, орієнтованість на оцінне ставлення дорослих, з'являється здатність ставити себе на місце іншого, враховувати не тільки власну, а й іншу точку зору.

На етапі дошкільного дитинства провідним соціальним інститутом, покликаним забезпечити різнобічний розвиток дитини і організувати якісне навчально-виховне середовище, є система дошкільних освітніх установ.

У своїх дослідженнях Н. М. Захарова визначає дошкільну освіту першою ланкою системи безперервної освіти, поряд із сімейним вихованням, яке закладає основи соціокультурного становлення особистості. Дослідниця доводить, що набуття індивідом якостей, необхідних для життєдіяльності, активне засвоєння і відтворення соціального досвіду суспільства визначають концептуальні положення діяльності дошкільного закладу: стати «інститутом соціалізації», надати фізичної, психологічної та соціальної компетентності дитині, адаптувати її до функціонування у соціумі, формувати ціннісне ставлення до світу, забезпечити повноцінний особистісний розвиток, озброїти необхідними знаннями, уміннями та навичками.

Період дошкільного дитинства є фундаментальним в процесі соціального становлення особистості. Від того, наскільки успішним буде формування особистісних соціально-психологічних механізмів соціалізації на даному віковому етапі, залежить успіх соціального процесу не тільки в період навчання в школі, але і в життєвому самовизначенні особистості [2, с.67].

Дошкільне дитинство розглядається як самоцінний етап життя дитини; етап підготовки до наступного вікового періоду – шкільного дитинства – періоду, протягом якого формуються основні якості особистості, які визначатимуть її спрямованість, поведінку і діяльність протягом усього життя. Дошкільні навчальні заклади сприяють початку процесу самореалізації особистості, її творчої активності, самостійності, ініціативності на ранніх етапах її становлення та розвитку.

Зі вступом в дошкільний заклад в оточенні дитини з'являється важливий дорослий – вихователь. Діти в спілкуванні з ним ще знаходяться в серйозній залежності від його оцінки й авторитету. Тому, саме вихователь – один з перших після батьків, кого підсвідомо наслідують і з ким уподібнюють себе дошкільнята. Від спілкування з вихователем, його поведінки, в значній мірі залежить процес ідентифікації дитини. Деякі дослідники відзначають, що в дошкільному дитинстві виховувати дитину повинні педагоги, власний рівень розвитку яких досить високий, адже «особистість формує особистість».

Шляхом природних або штучно створених обставин (організована діяльність – гра, заняття тощо) дошкільний навчальний заклад створює соціальні ситуації, які допомагають дитині ідентифікувати себе як особистість і виявляти актуальний обсяг його соціального досвіду і поширювати його. Організація спільної діяльності і «побут» дитячого колективу дошкільного навчального закладу змушує дітей переживати ситуації осмислення ставлення до себе, до власного вибору, до людей, до природи тощо.

Безсумнівно, в роки дошкільного дитинства роль дорослого в соціалізації і процесі визначення дитини себе як особистості залишається провідною: дитина орієнтується на дорослого, на його оцінки, знання, вчинки. У той же час, процес входження дитини в організоване суспільство не може обмежуватися тільки тим соціальним досвідом, яким він набуває у взаємодії з дорослими людьми. Важливою умовою соціального розвитку особистості протягом дошкільного періоду дитинства – присутність інших дітей, які задовольняють найважливіші дитячі потреби в спільній діяльності, спілкування, емоційний контакт.

Дитячий садок як соціальна організація та агент соціалізації являє собою структуру суспільства, свідомо створену для задоволення суспільних потреб соціалі-

зації дітей. На перший план в повсякденній роботі дошкільних навчальних закладів виступає завдання допомогти дитині встановити контакт з іншими людьми – дорослими і однолітками, зрозуміти свої бажання і потреби і вчитися повноцінно функціонувати в суспільстві відповідно до заданих їм норм і правил.

Так, на формування особистісної ідентичності дитини старшого дошкільного віку здійснюють вплив чимало факторів. Якість сімейних батьківсько-дитячих відносин, адекватність самооцінки та само позиціонування себе у соціумі, рівень сформованості процесів соціалізації, що починаються в сім'ї та продовжують удосконалюватися в дошкільному навчальному закладі в колі однолітків і найближчого оточення авторитетних дорослих, дошкільні установи як модель соціуму – це фактори які є визначальними для формування, становлення та розвитку особистісної ідентичності в загальній структурі Я-концепції дитини старшого дошкільного віку.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания. Избр. психол. труды. М., 1996.
2. Захарова Н.М. адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору: монографія / Н.М.Захарова. – Донецьк: вид-во «Ноулідж», 2010. – 216 с.
3. Шэффер Д. Дети и подростки: Психология развития. – СПб.: Питер, 2003
4. Фельдштейн Д.И. Психологические закономерности социального развития личности в онтогенезе //Вопросы психологии. – 1985. – № 6. -с.26- 37.

ДЕТЕРМІНАНТНІ ФАКТОРИ ЕВОЛЮЦІЇ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ РЕГІОНАХ КАРПАТ ХХ СТ.

Ключові слова: сімейне виховання, фактори, етнографічний регіон, Карпати.

Keywords: family upbringing, factors, ethnographical region, Carpathians

Постановка проблеми. Період ХХ століття в історико-педагогічному контексті наповнений глобальними змінами, великими відкриттями і винаходами, світовими війнами, революціями, еміграційними процесами, що різною мірою відобразилося на регіональних особливостях родинного виховання в українських Карпатах. Під впливом ряду детермінантних факторів система сімейного виховання еволюціонувала протягом ХХ ст. та набула виражального та самобутнього характеру. Розуміння та врахування їх в умовах сьогодення дає можливість, з одного боку, акумулювати родинні цінності, відродити високий статус родини, подружньої вірності, поваги до батьків; з іншого – сприяє пошуку, на основі історичного досвіду, можливостей корекції та вдосконалення сімейного виховання, механізмів впливу батьків на дітей, підвищенню педагогічної культури батьків і родини в цілому.

Висвітленню теоретичних і практичних аспектів сімейного виховання присвячено багато вітчизняних (Л. Алексеева, І. Бех, З. Зайцева, О. Киричук, С. Максименко, М. Стельмахович, М. Фіцула, В. Федяєва та ін.) і зарубіжних (А. Адлер, К. Аронс, Й. Брангель, С. Кавуля, Р. Ноттебаум, Є. Россберг, Б. Салліван, Р. Скіннер, О. Хухлаєва, Г. Філіпчук, А. Янке та ін.) досліджень. У контексті нашого дослідження велике значення мають праці таких авторів, як І. Гранчак, В. Ілько, М. Лаврук, Ю. Мудра, І. Поп, Є. Сявавко, в яких розкрито історико-політичні, соціально-економічні передумови розвитку Карпатського регіону та родини як складової суспільства.

Ряд українських дослідників аналізують сім'ю як суб'єкт впливу: Боднарчук О., Маценко Л., Костів В., Столяренко Л., Помткіна Л., Злагодох В., Хімченко Н., Погорільська Н. та ін.; мало праць, які вказують на сім'ю як об'єкт, що **актуалізує** дану тему дослідження.

Метою статті є проаналізувати та виокремити основні детермінанти, що значимо впливали на еволюцію родинного виховання в українських етнографічних регіонах Карпат протягом ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Сім'я – це фундаментальна група, що дає особистості перше і найбільш повне переживання приналежності до соціальної групи, емоційні та соціальні стосунки в якій не підпадають під дію того ж ступеня змін, що в інших суспільних групах [7, 140]. Кожна сім'я має свій індивідуальний, унікальний внутрішньо організований уклад сімейних відносин.

Проблема сім'ї та функціонування факторів виховання дуже широка і розглядається в різних площинах [пор. 12.], оскільки родині притаманна не тільки

фізична і психічна різноманітність особистостей, але складна внутрішня взаємодія [пор. 4, 38] та зовнішні соціальні стосунки.

Сімейне виховання – це одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту [3, 306]. Сімейне виховання відбувається в процесі життя – у відносинах близькості, у справах і вчинках, які здійснює дитина. Зі своїх стосунків із батьком, матір'ю вона засвоює перші обов'язки перед суспільством. У сім'ї дитина рано привчається до праці. Під впливом сімейних принципів і всього сімейного укладу виховується твердість характеру, гуманізм, зосереджений розум. В рамках етнопедагогічного лонгітюдного дослідження постає суттєве питання: які чинники, якою мірою, в який час детермінують зміст, характер та інші складові сімейного виховання.

Фактором і загальному значенні зазвичай називають «причину, рушійну силу будь-якого процесу, явища, яка визначає його характер або окремі його риси» [1, 563].

У найширшому контексті фактори народного виховання розглядає Волков Г. у посібнику «Етнопедагогіка», виділяючи наступні: вплив природи, гри, слова, праці, спілкування, традиції, мистецтва, релігії, прикладу-ідеалу [2, 75-89]. Такі ж фактори, не систематизуючи, називають Д. Латишина та Р. Хайрулін.

Хухлаєва О. виділяє наступні фактори, які впливають на практики виховання в традиційній культурі: екологічні – географічні (клімат, рельєф та ін.); культурні; економічні (зокрема, спосіб життєзабезпечення); соціальні, та інші [9, 34-49].

Сучасний дослідник Палаткіна Г. пропонує етнопедагогічні фактори розуміти як рушійні сили процесу підготовки підростаючого покоління до участі у житті суспільства, які володіють етнічною специфікою. Загалом автор поділяє фактори на зовнішні (середовища) та внутрішні (генотипу), залежно від особливостей культури, психології, політичної чи економічної ситуації один і той же фактор може проявлятися активно або пасивно [5, 60].

Власне факторами сімейного виховання І. Шилов називає «вихідні причини і рушійні сили, що викликають процеси перетворення і зміни особистості дитини» [10, 80].

Сімейне виховання зумовлене різними факторами, базованими на її функціонуванні. Дослідник з Польщі С. Кавуля виділив три основні групи:

1) соціально-економічні – розмір сім'ї та її структура, походження, соціальний фон батьків, джерело доходу сім'ї, якість матеріальної опіки (житло, харчування, якість дитячого одягу) поділ праці і сімейні;

2) культурні фактори – освіта батьків, культурні й освітні моделі, визнані батьками, способи проводити вільний час (використання засобів масової культури та інших форм), ставлення батьків до школи дітей і їх майбутньої професії, ставлення членів сім'ї (батьків) до традицій та сучасних віянь;

3) фактори психолого-педагогічні – загальна атмосфера в сімейному середовищі, характер відносин між батьками і дітьми, характер батьківського контролю над дітьми, які використовуються освітні заходи [12, 105].

Поширеним у науковців Польщі є поділ факторів сімейного виховання на зовнішні та внутрішні: основним внутрішнім чинником є сама сім'я, як первісне мікросередовище, що безпосередньо впливає на онтогенез (S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, P. Wroczynski, H. Filipczuk). На підставі численних досліджень, П. Врочинський перераховує наступні внутрішні фактори:

- набір побутових умов;
- співвідношення робочого і вільного часу батьків;
- соціально-культурний рівень батьків;
- злагода у співжитті батьків [12, 152].

Зовнішні чинники обумовлюються соціальними процесами, які відбуваються поза межами сім'ї в соціально-економічних, культурних процесах. Філіпчук Г. вважає, що будь-який аналіз сім'ї повинен проводитися із урахуванням характеру суспільства, його економічних відносин, політичної системи, культурної специфіки та традицій. Таким чином Філіпчук Г. наводить такі зовнішні фактори, що впливають на сімейне виховання:

- фактори біогеографічні: топографія, мінеральні ресурси та вода, клімат, рослинний і тваринний світ;
- соціально-економічні: концентрація населення, традиції і звичаї суспільні, культурні, склад та рівень сімейної освіти і культури родини, атмосфера, що панує вдома, побутові умови, наявність культурних та освітніх закладів.

Спостерігаючи протягом десятиліть з другої половини ХХ ст., зміни у функціонуванні сім'ї, Філіпчук Г. приходять до висновку, що сучасна цивілізація (яку вважає основним зовнішнім фактором) спричиняє все більшу загрозу для сучасного родинного життя [11, 128].

І. Шилов пропонує розглядати об'єктивні і суб'єктивні фактори сімейного виховання, серед провідних об'єктивних факторів сімейного виховання виділяючи:

- Природо-екологічні умови життя сім'ї, які прискорюють або уповільнюють фізичне зростання, дозрівання; впливають на здоров'я дитини;
- Територіально-поселенську і соціокультурну локацію сім'ї, оскільки життя в міському або сільському регіоні, віддаленість або близькість соціокультурних центрів впливає на зміст контактів дітей і батьків, змінює ритм, періодику і якість їх духовної взаємодії;

– Національно-етнічна приналежність сім'ї – визначає способи взаємодії дітей і дорослих, звичаї і традиції у вихованні і відносинах;

– Матеріально-побутові умови життя сім'ї дають можливість задовольнити потреби, соціальні очікування, рольові домагання її членів.

Серед суб'єктивних факторів сімейного виховання Шилов І. виділяє:

– Час народження і місце в ряді інших дітей – первісток, молодша, старша, єдина дитина, що впливає на Я-образ дитини;

– Структура сім'ї – наявність одного або обох батьків, старшого покоління, інших родичів – визначає статус або ролі дитини в сім'ї;

– Норми і зразки поведінки членів сім'ї закладають звички і стереотипи дитячої поведінки, ставлення до себе й інших;

– Форми внутрісімейного спілкування і проведення дозвілля визначають комунікабельність дитини, творчу організацію дозвілля;

– Діяльність і атмосфера в сім'ї – трудова, моральна, інтелектуальна – впливають на способи дій, спілкування дитини з іншими людьми;

– Минулий досвід дитинства самих батьків – переживання, спілкування і діяльність в родині власного дитинства – майже дзеркально відбивається на вихованні дитини;

– Дитяче ім'я – його вибір і використання близькими закріплює певний Я-образ поведінки дитини в сьогоднішні і майбутньому [10, 95].

Українська дослідниця Федяєва В. розглядає родину як найважливіший соціальний інститут та виховну систему, на функціонування якої впливають соціально-економічні, ідеологічні та соціокультурні чинники суспільства, виділяючи з них провідні: релігію, внутрішньосімейні стосунки, працю, фольклор, народну творчість, зазначаючи, що чинники взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного [8, 283]. Ще одна українська дослідниця Петрус М. у дисертаційному дослідженні «Проблеми сімейного виховання в педагогічній теорії і практиці Закарпаття» вказує на такі фактори: етнічний, економічний, матримоніальний, нуклеаризації, соціальний, демографічний, фізіологічний, генетичний, культурно-освітній, побутовий, духовний, не обгрунтовуючи критерій поділу [6, 156].

Отже, вище проаналізувавши класифікації факторів, приходимо до наступних висновків: дослідники виокремлюють основні компоненти, базуючись на власному емпіричному матеріалі та пропонуючи різнопланові класифікації, які важко згрупувати. З нашої точки зору доцільно розмежувати фактори суб'єктивні (внутрішні) та об'єктивні (зовнішні). В контексті нашого дослідження зосередимося на детермінантних факторах зовнішніх, які протягом ХХ століття спричиняли вагомі еволюційні зміни системи родинного виховання. Проаналізувавши вищенаведені дослідження, виокремлюємо три великі групи факторів:

Духовно-культурні: етнокультурна ідентичність, релігія та вірування, освітній контекст;

Соціально-економічні: демографічні, вітальні, матримоніальні, господарсько-побутові характеристики (особливості розселення, стратегії природокористування);
Природно-географічні чинники: природні ресурси та умови (рельєф, клімат).

Такий поділ, на нашу думку, дасть можливість системно представити основні детермінанти процесу еволюції родинного виховання українців Карпат протягом ХХ ст.

Висновки. У статті проаналізовано основні підходи до визначення детермінантних факторів сімейного виховання. Встановлено, що для українського наукового дискурсу ця тема актуальна та недостатньо досліджена. Вивчено основні етнопедagogічні підходи до виділення факторів сімейного виховання, які включають поділ на суб'єктивні (внутрішні) та об'єктивні (зовнішні). В контексті нашого дослідження зосередимося на детермінантних факторах зовнішніх, які протягом ХХ століття спричиняли вагомі еволюційні зміни системи родинного виховання. Вважаємо за доречне виділити:

Духовно-культурні: етнокультурна ідентичність, релігія та вірування, освітній контекст;

Соціально-економічні: демографічні, вітальні, матримоніальні, господарсько-побутові характеристики (особливості розселення, стратегії природокористування);

Природно-географічні чинники: природні ресурси та умови (рельєф, клімат).

Література

1. Большой энциклопедический словарь. – М., 1993. – 1456 с.
2. Волков Г. Этнопедагогика: Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. Заведений / Г. Волков. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 168 с.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Ковбас Б. Родинна педагогіка: У 3-х т. Том I. Основи родинних взаємовідносин / Б. Ковбас, В. Костів. – Івано-Франківськ, 2002. – 288 с.
5. Палаткина Г. Этнопедагогика: учебное пособие / Г. Палаткина. – Астрахань: Издательский дом «Астраханский университет», 2008. – 270 с.
6. Петрус М. В. Детермінуючі фактори сімейного виховання в українських родинах Закарпаття другої половини XIX – 30-х років XX століття // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2009. – Вип. 17. – С. 155–157.
7. Провідні теоретичні підходи до вивчення сім'ї в контексті сімейної педагогіки / В. Л. Федяєва // Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Херсон. держ. пед. ун-т. – Херсон, 2014. – Вип. 64. – С. 137-142
8. Федяєва В. Сімейне виховання в історичній ретроспективі (друга половина XIX – XX століття): монографія / В. Л. Федяєва. – Херсон. держ. ун-т. – Херсон: РІПО, 2010. – 348 с.
9. Хухлаева О. Этнопедагогика. Учебник и практикум / О. Хухлаева, А. Кривцова. – М.: Издательство Юрайт, 2016. – 333 с.
10. Шилов И. Фамилистика: психология и педагогика семьи: практикум / И. Шилов. – Санкт-Петербург: Петрополис, 2000. – 416 с.
11. Filipczuk H. Rodzina a rozwój psychiczny dziecka / H. Filipczuk. – Warszawa, 1981. – 312 s.
12. Kawula S. Pedagogika rodziny / S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke. – Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 1997. – 466 с.

Дудко Н.В.

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры
социально-гуманитарного образования,
Сумской институт последипломного
педагогического образования,
г. Сумы. Украина

КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

Статья посвящена анализу качества высшего образования в Украине как развивающемся информационном обществе.

Ключевые слова: качество высшего образования, информационное общество, мониторинг качества образования, украинская образовательная реальность.

Keywords: the quality of higher education, information society, monitoring of the quality of education, Ukrainian educational reality.

Качественное образование, – прежде всего – высшее, – рассматривается в наше время как один из основных индикаторов качества жизни, как инструмент экономического роста и экономических возможностей социального развития [2, с.109]. Не случайно среди характеристик так называемого индекса развития человеческого потенциала (ИРЧП), по которому Программа развития ООН сравнивает уровень социального и экономического развития стран, показатель качества образовательной деятельности является одним из трех основных индикаторов (благополучия, образования и здоровья) в интегрированной оценке качества жизни человека.

Проблему качества высшего образования справедливо связывают с развитием информационного общества, в котором опережающее развитие общественного интеллекта и системы образования становится решающим фактором. Информация становится наибольшей ценностью и является стратегическим продуктом. Поэтому в высокотехнологическом информационном обществе качество образо-

вания является ключевым аргументом в обеспечении такого уровня жизненной и профессиональной компетентности человека, который бы удовлетворял нужды развития общества, а также нужды государства в социально активных гражданах и высококвалифицированных специалистах.

Большинство стран мира обявило проблему получения качественного образования национальным приоритетом и предпосылкой собственной национальной безопасности [2, с.110]. Образование и наука, влияя на все без исключения формы организации макросоциальной системы, на все ее структурные элементы, являются универсальными факторами модернизации страны, ее технологической, военной, экологической безопасности. Не случайно показатели образовательной и научно-инновационной политики в международной практике уже давно введены в систему параметров национальной безопасности [4, с.39]. Качество образования – это многомерная модель социальных норм и требований к личности, образовательной среде, в которой происходит ее развитие, и системы образования, которая реализует их на всех этапах обучения человека. Качество оценивается, во-первых, как общественный идеал образованности человека; во-вторых, как результат его учебной деятельности; и, в-третьих, как критерий эффективности функционирования образовательной системы.

На сегодня уже существуют определенные индикаторы оценивания национальных образовательных систем. Например, в образовательной системе Евросоюза предлагается оценивать качество высшего образования по шестнадцати комплексным показателям, которые касаются четырех самых важных сфер качества:

- уровень учебных достижений (7 показателей);
- успешность обучения и доступ к образованию (3 показателя);
- мониторинг системы управления образованием (2 показателя);
- ресурсное обеспечение и структура образования (4 показателя)[4, с.40].

В условиях современной миграции в рамках не только отдельной страны, но и регионов возникает острая проблема быстрой адаптации для получения обучения и работы, что и побуждает общество к радикальным изменениям в образовании. Касается эта проблема не только Украины. Большинство стран мира сегодня недовольны собственной системой образования. Все сходятся в одном. Ориентируясь на современный рынок работы, высшее образование к приоритетам должно относить умение оперировать такими технологиями и знаниями, которые удовлетворяли бы нуждам информационного общества. Важным сегодня становится не только умение оперировать собственными знаниями, а и быть готовым изменяться и приспособливаться к новым нуждам рынка труда, оперировать и управлять информацией, активно действовать, молниеносно принимать решение и учиться на протяжении всей жизни.

Современной отечественной системе образования не хватает Национальной программы поддержки одаренных студентов, которая предусматривала бы на уровне государства четкие механизмы отбора, финансовой поддержки и обучения в руководящих университетских центрах страны. Результативность такого подхода доказана международным опытом США, Японии, Финляндии и других стран мира.

Лишь при таких условиях украинское образование может стать конкурентным в европейском и мировом образовательном пространстве, а человек будет защищен

и мобилен на рынке работы. Сделав эти и другие шаги, касающиеся трансформации государственной внутренней политики и реформирования образования, украинское общество имеет шанс на протяжении 15-20 лет обеспечить внедрение новейших информационных технологий и существенно приблизиться к уровню и образу организации жизнедеятельности развитых стран мира.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / І. І. Бабин, Л. М. Гриневич, І. Л. Лікарчук та ін. – Х.: Факт, 2011. — 96 с.
2. Вернидуб Р. Інституційний рівень управління якістю освіти / Роман Вернидуб // Директор школи, ліцею, гімназії: Науково-практичний журнал. – 2012. – № 3. – С. 108-111.
3. Дудко Н.В. О проблемах вхождения Украины в общеевропейское образовательное пространство // Вектор науки ТГУ (серия Педагогика, психология. – № 1 (4). – 2011. – С. 64-67.
4. Дудко Н.В. Общая философия развития украинской системы высшего образования // Вестник гуманитарного института ТГУ. – № 2 (13). _ 2013. – С. 39-42.
5. Загальні відомості про вищу освіту в Україні <http://www.mon.gov.ua/education/higher/higher>

Вінтюк Ю. В.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
Теоретичної та практичної психології
Національного університету
«Львівська політехніка»

ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

Ключові слова: підготовка психологів, професійна компетентність, складові професійної компетентності.

Key words: training of psychologists, professional competence, component of professional competence.

Підготовка майбутніх фахових психологів у ВНЗ в сучасних умовах потребує ретельного вивчення і врахування в цьому процесі різних психологічних компонентів та їх комплексів, що визначають їхню здатність до виконання професійних обов'язків. Дана обставина вимагає з'ясування значення низки понять, як переважно використовують для позначення високого рівня професійної майстерності фахівців, психологів зокрема. У науковій літературі немає одностайності щодо цих питань, тому фахівці не лише використовують різні потняття, але й нерідко по-іншому тлумачать ті ж самі терміни. Крім цього, вони часто по-різному вказують їхні складові. Така ситуація зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи: з'ясувати сутність основних понять, що визначають фахову компетентність майбутніх психологів.

Фахівці неодноразово зверталися до дослідження даної теми [1 – 4]; переважно вони так визначають сутність понять, які використовують:

– здатність успішно адаптуватися до вимог, що постійно змінюються, професійних зокрема;

– коло питань, у яких людина добре обізнана, має необхідні знання та досвід;

– інтегрований результат навчання, який виходить за межі його предметної складової, не вичерпується змістом певної дисципліни, засвоєнням знань і формуванням вмій;

– можливість встановлення зв'язку між наявними знаннями та ситуацією, як здатність знайти процедуру (знання та дії), що відповідають проблемі;

– якісна характеристика засвоєння професійних знань, вмій і навичок, що проявляється в практичній діяльності;

– готовність до застосування наявних ресурсів при здійсненні певної діяльності та досягненні поставленої мети;

– характеристика, яка відображає ділові та особистісні якості, рівень знань, вмій, досвіду, необхідних для досягнення мети у певному виді професійної діяльності;

– сукупність професійно значущих знань, вмій, навичок, набутого досвіду, розвинутих здібностей і сформованих ціннісних орієнтацій;

– володіння набором необхідних для його роботи компетенцій, або відповідність фахівця вимогам посади, а також здатність ефективно здійснювати професійну діяльність;

– базова характеристика діяльності спеціаліста; яка включає як змістовий (знання), так і процесуальний (вміння) компоненти і має певні суттєві ознаки;

– набір моделей професійної поведінки, яку фахівець повинен використовувати у межах своєї посади, і яка дозволяє кваліфіковано здійснювати діяльність та професійно виконувати свої завдання та функції.

З наведеного слідує, що професійна компетентність особистості є складним комплексним поняттям і включає необхідні знання, вміння, навички та інші компоненти, які необхідні для здійснення фахової діяльності. Найчастіше автори вказують на такі її складові компоненти:

- професійні знання, вміння, навички;
- мотивація до роботи за даним фахом;
- професійний досвід;
- алгоритми дій у певних ситуаціях;
- особистісна позиція фахівця;
- власна активність та ін.

Здійснивши конкретизацію і узагальнення наведеного, можна дати наступні визначення основних понять.

Компетентність – сукупність якостей особистості, що характеризує її здатність використовувати наявні можливості для постановки і досягнення життєвих цілей. Характеризує здатність людини адекватно пристосовуватися до наявних вимог оточення, як фізичного, так і соціального. Певною мірою наявна у кожної людини, однак різні люди володіють різним рівнем компетентності, для кожної з можливих сфер прояву. Можна виділити ряд видів компетентності, відповідно до сфер життєдіяльності людини, одним із них є професійна компетентність.

Професійна компетентність – це сукупність внутрішніх ресурсів людини, яка дає їй змогу виконувати професійні обов'язки у відповідності до чинних посадових вимог для конкретної професії. Характеризує здатність людини адаптуватися до вимог професійного середовища. Вона є результатом процесу

професіоналізації особистості, формується в результаті допрофесійної підготовки, професійної адаптації та у професійній діяльності; причому як становлення, так і прояви професійної компетентності слід розглядати стосовно певної конкретної професії.

Професійна компетентність психолога – сукупність внутрішніх ресурсів фахівця, яка дає йому змогу виконувати посадові обов'язки у відповідності до чинних професійних стандартів і посадових вимог за даною професією на конкретному робочому місці. Визначає здатність професійного психолога виконувати свої фахові обов'язки на належному рівні, у відповідності до наявних запитів: посадових інструкцій, бажань клієнтів та очікувань інших людей, як і суспільства в цілому.

Щодо структури професійної компетентності психолога, то її можна розкрити через професійні вміння. Відповідно, вона містить широкий набір професійно значущих знань, вмінь та навичок, які необхідні для успішного виконання посадових обов'язків. Вона також включає якості, які характеризують власну активність особистості, її здатність до постановки цілей діяльності, формулювання професійних завдань і вміння добиватися їхнього вирішення, а також вміння працювати у команді та здатність до ефективної соціальної взаємодії.

Висновок: Під професійною компетентністю психолога слід розуміти сукупність внутрішніх ресурсів фахівця, які дозволяють йому успішно виконувати професійні обов'язки, у відповідності до чинних посадових вимог за даною професією. Професійна компетентність психолога містить елементи, які задіяні у виконанні ним видів діяльності, що визначають його посадові обов'язки, і роблять можливим його успішну професійну діяльність.

Література

1. Брюховецька Є. В. Сутність і структура професійної компетентності / Є. В. Брюховецька // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2013. – № 3(56). – С. 12-19.
2. Бучинська Т. В. Сутність та складові професійної компетентності персоналу в умовах конкуренції / Т. В. Бучинська // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15. – № 2. – С. 228-233.
3. Затворнюк О. М. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у позааудиторній діяльності / О. М. Затворнюк // Рідна школа. – 2013. – № 11. – С. 62-65.
4. Мачинська Н. І. Психологічна компетентність – необхідна складова професійної компетентності майбутнього фахівця / Н. І. Мачинська // Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах. – 2013. – № 1(1). – С. 125-130.

Кошура Андрій Вікторович
аспірант Кам'янець-Подільського
національного університету
ім. Івана Огієнко

СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЛЬЩІ

Ключові слова: система фізичного виховання, вищі навчальні заклади Польщі, організація, завдання, напрями діяльності.

Keywords: system of physical education, higher education in Poland, organization, tasks, activities.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Євроінтеграційні процеси, які відбиваються у суспільстві, здійснюють вплив на розвиток вищої освіти в Україні. Одним із пріоритетних шляхів вирішення комплексу назрілих проблем є дослідження, систематизація, узагальнення та імплементація в практику фізичного виховання вищої школи передового педагогічного досвіду європейських країн.

Аналіз наукових джерел. Проблеми удосконалення системи фізичного виховання молоді у вищих навчальних закладах розглядалися у наукових працях низки вітчизняних вчених, а саме А.В. Цьося, Є.Н. Приступи, Б.М. Шияна, М.М. Линця, М.С. Солопчука, С.М. Сингаєвського, В.Г. Ареф'єва, А.Д. Дубогай, М.Д. Зубалія, Т.Ю. Круцевич, А.С. Куца, Р.Т. Раєвського, Т.А. Базилюк, М.І. Воробйова, О.В. Горбенко, С.С. Єрмакова, Т.М. Курчаби, В.В. Левицького, В.В. Мартиненко, А.П. Конох, І.А. Лисенко, К.М. Огністої, М.М. Приймака, В.Г. Савченко, Л.П. Суценко та ін.

Мета статті – проаналізувати зміст сучасної системи фізичного виховання в вищих навчальних закладах Польщі.

Система фізичного виховання Польщі охоплює всі верстви населення і включає в себе: дошкільну систему фізичного виховання; шкільну систему фізичного виховання (початкову, гімназії, ліцеї); систему фізичного виховання професійних і вищих навчальних закладів; систему фізичного виховання дорослого населення; систему фізичного виховання людей похилого віку; систему фізичного виховання людей з особливими потребами.

У нашому дослідженні ми розглядаємо систему фізичного виховання вищих навчальних закладів як один із етапів загальної системи фізичного виховання. З одного боку, він є логічним продовження системи фізичного виховання в школі, з другого – готує студента до самостійного дорослого життя, самостійного фізичного виховання і розвитку, використання засобів системи фізичного виховання дорослим населенням для занять фізичною культурою і спортом.

Структурна схема системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах Польщі (Рис.1) включає в себе соціальну і педагогічну системи фізичного виховання, які об'єднані загальною метою, завданнями та опираються на принципи фізичного виховання і умови успішної роботи системи фізичного виховання.

Рис 1. Структурна схема системи фізичного виховання.

Метою фізичного виховання у вищих навчальних закладах Польщі є сприяння гармонійному розвитку особистості, підготовка студента до суспільного та сімейного життя, збереження здоров'я як особливої цінності людини, підготовка до вільного ринку праці [4].

Мету фізичного виховання польські науковці поділяють на:

- креативну (творчу), яка повинна викликати покращення настрою, емоційного стану, позитивного ставлення до життя і довкілля, сприяти розвитку мотивації особистісного розвитку, заінтересованості в результатах своєї діяльності;
- оптимізаційну, яка впливає на розвиток фізичних якостей і зростання фізичних можливостей людини, розширення функціональних можливостей організму, покращення самопочуття і здоров'я, послаблення агресивного стану;
- мінімальну, що відображає здатність людини організувати заняття з особистого фізичного виховання, провести індивідуальне фізичне тренування, організувати заходи, спрямовані на власне оздоровлення і рекреаційне відновлення; корегувальну, спрямовану на здатність людини змінити пропорції свого тіла засобами фізичного виховання, скорегувати заходи і засоби, що використовує людина в особистісному фізичному розвитку, переконати себе й інших у ефективності запропонованої методики фізичного вдосконалення тощо [1]. Досягнення мети проходить декілька етапів. Існує ієрархічний розподіл цілей фізичного виховання: ідеал виховання; загальна мета фізичного виховання; мета етапів навчання; операційна мета.

Досягнення мети фізичного виховання реалізується шляхом її конкретизації в цілому комплексі послідовних, тісно взаємопов'язаних завдань. Завдання фізично-

го виховання у цьому контексті розглядаються як конкретні кроки, що ведуть до кінцевого результату діяльності [2].

Визначені такі завдання системи фізичного виховання вищих навчальних закладів Польщі:

а) Освітні [1]: надати базові науково-практичні знання у сфері фізичного виховання, спорту, рекреації, реабілітації, фізичного оздоровлення; забезпечити гармонійний і всебічний розвиток людини, вдосконалення її фізичних якостей, функціональних можливостей, життєво необхідних рухових умінь і навичок; навчити кожну людину застосовувати набуті знання і навички у повсякденному житті; довести життєву необхідність збереження власного здоров'я, розуміння категорії «здоров'я» як найвищої цінності для людини, важливості дотримання здорового способу життя, доцільності активного фізичного рекреаційного відновлення; надати необхідні знання для подальшого інтелектуального саморозвитку, самовиховання, самоосвіти і фізичного самовдосконалення; забезпечити набуття досвіду творчого використання фізкультурно-оздоровчих технологій і занять спортом у досягненні особистісно значущих і професійних цілей.

б) Оздоровчі [6]: розвиток морфо-функціональних можливостей організму людини; зміцнення і збереження здоров'я; дотримання здорового способу життя; удосконалення будови тіла і формування постави (досконалі форми тіла певною мірою відображають досконалість функцій організму); лікувально-профілактичні заходи (медичні обстеження); лікувально-корегуючі заходи (реагування на відхилення у розвитку та стані здоров'я, своєчасне проведення щеплень, призначення лікувальної фізичної культури тощо); боротьба зі шкідливими звичками.

в) Виховні [7]: позитивне ставлення до життя; патріотичне виховання; розвиток морально-вольових якостей; підготовка до життя в суспільстві та сім'ї; розширення сфери естетичного сприйняття життя; навчання культури поведінки і спілкування; збереження навколишнього середовища.

Основні напрями діяльності системи фізичного виховання вищих навчальних закладів Польщі у вирішенні педагогічних завдань включають:

1. Загальне фізичне виховання.
2. Фізичне виховання зі спортивною спрямованістю.
3. Фізичне виховання, спрямоване на розвиток професійно значущих умінь і навичок.
4. Фізичну рекреацію.

Загальне фізичне виховання спрямоване на підтримку і зміцнення здоров'я та покращення функціональних можливостей особистості. Відповідно до цього зміст фізичного виховання орієнтований на оволодіння життєво важливими руховими діями, розвиток основних фізичних якостей: сили, швидкості, витривалості, гнучкості, спритності й рухливості суглобів. Загальне фізичне виховання створює той обов'язковий мінімум фізичної підготовленості людини, який необхідний для нормальної життєдіяльності. Він набувається в дошкільних навчальних закладах, на заняттях з фізичного виховання в школі, гімназії, ліцеї, вищих навчальних закладах [1].

Фізичне виховання зі спортивною спрямованістю зорієнтоване на вибір видів спорту, які найбільше цікавлять людину, що навчається. Воно забезпечує можливість спеціалізуватися в обраному виді спорту і досягати в ньому максимальних резуль-

татів. Це вимагає відповідного підбору початкових та підготовчих вправ, загальної та спеціальної фізичної підготовки, теоретичної та тактичної підготовки, розвитку морально-вольових якостей [3]. Фізичне виховання зі спортивною спрямованістю здійснюється в школі, гімназії, ліцеї, закладах вищої освіти, у дорослому житті.

Фізичне виховання спрямоване на розвиток професійно значущих умінь і навичок, характеризується специфічним підбором фізичних вправ з метою розвитку фізичних якостей, необхідних у майбутній професійній діяльності. Фізичне виховання має забезпечувати такий характер і рівень фізичної готовності, який потрібний людині у конкретному виді трудової діяльності. Воно здійснюється в професійно спрямованих навчальних закладах та частково у вищих навчальних закладах. Завдання вищої школи – підготувати студента до вільного ринку праці [4].

Фізична рекреація – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення працездатності (після фізичної або розумової роботи), організація активного відпочинку з використанням фізичних вправ та отримання задоволення від цього процесу. Під час заходів з фізичної рекреації відбуваються процеси відновлення фізіологічного, психологічного, фізичного потенціалу людини, які здійснюються в період навчання та фізичної діяльності людини [5].

Усі напрями фізичного виховання підпорядковуються єдиній меті, загальним завданням і принципам системи фізичного виховання.

Висновки. Отже, ефективність сучасної системи фізичного виховання студентів в вищих навчальних закладах Польщі розглядається на кількох рівнях в особистісному та суспільному значенні, як фактор розвитку здоров'я і загальної культури, як елемент всебічного розвитку особистості і підготовки людини до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Bielski J. *Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego: podrecznik*. Krakow: Oficyna Wydawnicza "Impuls", – 2005. – 362 s.
2. Christopher R. Edginton, Ming-kai Chin, Michal Bronikowski. *Zdrowie I Wychowanie Fizyczne – nowy swiatowy consensus (z polskiej perspektywy) / C. Edginton, M. Chin, M. Bronikowski // Wychowanie Fizyczne i Sport – Warszawa. AWF, 2011 – № 55(2). – S. 123–127.*
3. Czajkowski Z. *Nauczanie techniki sportowej*. – Warszawa: Centralny Oserodek Sportu, 2004. – 346 s.
4. Dziubinski Z. *Studencka kultura fizyczna na przelomie wiekow. Proba diagnozy i propozycje zmian / Z. Dziubinski // Kultura Wychowanie Fizycznego – Warszawa. AWF, 2003 – S. 148–164.*
5. Grabowski H. *Teoria fizycznej edukacji / H. Grabowski // Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spolka Akcyjna, 1999. – 147 s.*
6. Maszczak T. *Wychowanie przez rozwoj: podrecznik / T. Maszczak. – Warszawa: Fundacja "Centrum edukacji olimpijskiej", 2015. – 224 s.*
7. Osinski W. *Wspolczesna definicja procesu i funkcji wychowania fizycznego / W. Osinski // Wychowanie fizyczne i zdrowotne, – Warszawa: AWF, 1990. – № 1. – S. 188–189.*

Мисько В.І.
аспірант кафедри
соціальної педагогіки
та корекційної освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка
методист ВНКЗ ЛОР
«Самбірський медичний коледж»

ДІАЛОГ З ДИТИНОЮ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІКИ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ ЯНУША КОРЧАКА

Ключові слова: взаємодія, діалог, спілкування, дитиноцентризм, емпатія, довіра.

Keywords: interaction, dialogue, communication, child-centration, empathy, trust.

Характерною ознакою сучасної зарубіжної та вітчизняної педагогічної науки є активна дискусія навколо проблеми розвитку особистості, визначення основних засад, що повинні сприяти формуванню оптимального середовища, придатного та ефективного для творення вільного громадянина демократичного суспільства, виховання щасливої людини.

Аналіз сучасної філософської та психолого-педагогічної літератури доводить, що науковий пошук з означеної проблематики ведеться, в основному, в комунікативній сфері: філософія комунікації; філософія діалогу; гуманістична психологія та педагогіка; педагогіка дитиноцентризму; особистісно орієнтоване навчання і виховання; педагогіка співпраці; педагогіка толерантності, суб'єкт-суб'єктний підхід у навчанні та вихованні та ін.

Роль комунікації в освіті зростає ще й тому, що пошук сучасних педагогічних парадигм в сучасній педагогічній науці концентрується навколо таких понять, як «гуманізм», «дитиноцентризм», «любов», «толерантність», «емпатія», «повага», «особистісна орієнтованість», «суб'єкт-суб'єктний підхід», «довіра», «розуміння», «діалогічність», «співробітництво», «взаємодія», тощо.

В сучасній педагогічній науці чимало дослідників вивчають різні аспекти проблеми комунікації, спілкування, діалогу. Зокрема особливостям комунікативного підходу в освіті та педагогіці присвячує свої праці М. Прищак [6]; особливості спілкування між дорослими та дітьми, батьками та дітьми досліджує Т. Гаміна [3]; виховання молоді в контексті творення сприятливого комунікативного середовища розглядає О. Сухомлинська [7]; методологічні основи спілкування розкривають В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Савельєв [1], діалогічне спілкування – І. Бех [2], а діалог в контексті філософії людиноцентризму – А. Машталер [5].

Так, зокрема, М. Прищак презентує комунікативний підхід в освіті (педагогі-

ці) як універсальну ідею, яка визначає, розкриває та актуалізує комунікацію як основу розвитку особистості та методологічну основу освіти (педагогіки) [6]. На думку Т. Гаміної більшість учених трактує спілкування як специфічний засіб взаємодії та взаємовпливу людей. З допомогою спілкування відбувається обмін інформацією, а також процес взаємного двостороннього розвитку й формування світогляду, поглядів, почуттів і переконань, установок і поведінки, тобто духовне й моральне становлення особистості загалом [3, 83].

Спілкування виступає однією з найважливіших умов виявлення й розкриття кращих сторін особистості, формування її свідомості й самосвідомості, стержнем її розвитку: спілкуючись з іншими людьми, аналізуючи ставлення інших людей до себе, рефлектуючи, людина виявляє потребу в самовдосконаленні та реалізує її в процесі самовиховання [3, 83].

О. Сухомлинська переконливо доводить, що головними детермінантами виховання повинні стати передача культурних цінностей; підготовка молоді до інтеграції в суспільство; нівелювання, зменшення соціальної нерівності. Створення умов для культивування, проектування викладача, який піклується про формування толерантної особистості студентів, має бути завданням викладачів резерву вищої школи. Особливої значущості у цьому контексті набувають міжособистісна комунікація, діалог, створення толерантного комунікативного середовища [7, 3].

Як зазначають дослідники, педагогічне спілкування може розвиватися за двома основними видами: як діалогічне, або монологічне [1, 205]. У монологічному спілкуванні відбувається поляризація за активністю: одні інструктують, наказують, диктують, інші – пасивно сприймають цей вплив; у діалогічному – активні всі, хто бере участь у конструктивному співробітництві. Власне, діалогічність, діалогізм, як зазначає В. Малахов, можна визначити як здатність суб'єкта сприймати і враховувати правомірність, внутрішню обґрунтованість не лише власної думки, а й інших способів міркування і висловлювань. «Діалогічний суб'єкт «чує» не тільки себе, він входить у послідовність мислення свого партнера по спілкуванню, зважає на його підстави, його внутрішню логіку й цим радикально відрізняється від суб'єкта монологічного, для якого існує лише одна логіка, один смисл, один «голос» – його власний» [4].

Погоджуємося з І. Бехом в тому, що нове педагогічне мислення означає: безумовне прийняття педагогом природи дитини такою, якою вона є, опора на духовні цінності, на діалогічне спілкування зі школярами, піклування про їхнє фізичне й моральне здоров'я, створення атмосфери педагогічної комфортності та «аури добра», прагнення педагогів до самовдосконалення – у цілому все те, що сприяє вивільненню сутнісних сил і дитини, й самого вчителя з метою розвитку та самоактуалізації їхньої особистості [2, 15].

В світоглядному плані філософія людиноцентризму виступає як головний засіб усвідомлення сутності особистості. Вона розвиває і культивує діалог як особливу форму комунікації, долає економцентризм (прагматизм) людського буття. Основною методологією цього типу мислення є знання і творчість як домінанти [5, 57].

В контексті аналізу шляхів трансформації та набуття нового смислу діалогу вважаємо значимим опертя на досвід минулого. До ідеологів-реформаторів, що культивували прогресивні педагогічні ідеї щодо розвитку особистості належить Януш Корчак – всесвітньо відомий польський педагог. Як зазначає Ядвіга Біньчицка (Jadwiga Bińczycka),

правильність вибору переконливо доводимо створеною ним та успішно реалізованою системою виховання, ідеями та думками, що стали основоположними принципами роботи багатьох поколінь педагогів світу, системою морально-етичних цінностей, котрих Я. Корчак став незмінним символом, «котрі не тільки описував та проголошував, але вірність яким засвідчував у власному житті, у своїх життєвих виборах» [8].

Корчаківські думки про цінність добра, взаємної поваги, емпатії в міжлюдських взаєминах, про високий рівень діалогової культури; вміння розмовляти, культура толерації становлять антитезу для сучасного скупчення зла, для пануючого антидіалогового клімату, нетолерантності.

Януш Корчак жив, творив і працював в умовах воєнних конфліктів та геополітичних змін, які панували в Європі. Вважаємо його досвід педагога та громадсько-го діяча важливий та необхідний в умовах сучасного процесу євроінтеграції нашої держави в сфері освіти. Я. Корчак неодноразово виголошував, що світ не можна залишати таким, яким він є. Впорядковувати світ педагог радив з впорядкування справ дітей. Для нього надважливим був захист дитини, її життя та здоров'я, прав, інтересів, її майбутнього. Всю відповідальність за це він покладав на дорослих – батьків, вчителів, вихователів, громаду. Створення сприятливих для росту і розвитку кожної дитини умов було необхідною базою для формування підростаючої особистості. Розуміння проблем, потреб дитини, підтримка і допомога у розвитку її природних задатків та здібностей педагог ставив на перші позиції у шкалі вимог до дорослих і, особливо, – до самого себе.

Польський педагог на власному прикладі щоденно доводив необхідність спілкування з дітьми. Щира розмова, зацікавлення тим, що переживає дитина були першими і визначальними умовами подальшого успішного розв'язання проблем, вирішення важких задач, морально-психологічна підтримка у процесі нелегкої справи – рости і ставати дорослим.

Я. Корчак є постаттю діалогічною. А його діалогічне ставлення до світу і до іншої людини проявляється також і в стосунках з дітьми. Можна сказати, що він є тим типом людини, котра існує і визнає за собою право існування тільки тоді, коли є поряд з іншими людьми, в колі інших. Його світ розтягується між ним та іншою людиною (в сфері того, що міжлюдське, в площині живого співдіяння). Насправді – це набагато складніший процес. Адже попередні крайнощі не можуть проявити суто людських характеристик конкретної, а не абстрактної людини, як особистості чи як члена соціуму, а особистісні характеристики (особливо обов'язок, відповідальність, милосердя, альтруїзм тощо) проявлятимуться в площині, яка виникає під час взаємодії однієї людини з іншою, в діалозі.

Постать Я. Корчака якнайкраще вписується у намагання показати приклад такої взаємодії. Для нього важливою категорією була не «Я», не «Ми», а «Інший».

Філософським обґрунтуванням категорії діалогу в педагогічній творчості та діяльності Януша Корчака займалися Мартін Бубер (Martin Buber), Еммануель Левінас (Emmanuel Lévinas). Останній вивчав корчаківську життєву позицію. Зокрема, він наголошував, що цей «Інший» є не лише таємницею, а постає в іншій іпостасі – Майстер, котрий дає нам шанс реалізувати свою людяність. Витоками цієї категорії є іудейська релігійна традиція, в контексті якої Майстер – це «бідняк», «вдова», «сирота», тобто хтось слабший, беззбройний, незахищений, скривджений, котрому ти

зобов'язаний допомогти, тому, що саме вини пробуджують в тобі потребу робити добро [9].

Поняття «Інший», у відношенні до Я. Корчака, це не лише інша людина-дитина, у стосунках з якою проявляються власні людські якості, це не лише той зовнішній фактор, що спричиняє зміну власного «Я». Самовдосконалення, зміна власного «обличчя», яка має місце в процесі взаємодії з «Іншим» може відбуватися і під час роботи над самим собою. Таке можливе, коли цей «Інший» знаходиться всередині людини, як своєрідний моральний закон, етичний кодекс поведінки тощо. Існування останнього дає можливість людині співчувати, а краще співвідчувати, дослухатися до проблем іншої людини.

В філософії діалогу існує поняття діалогічної правди, яка проявляється у взаємодії. Корчак вважав, що правда має діалогічну природу, вона не може з'явитися в голові однієї людини, а лише в процесі виховання, діалогічної взаємодії. Він наполягав на тому, що не лише дорослий може навчити дитину, а й у дитини є що повчитися.

Вміння слухати іншого було досконалим педагогічним вмінням польського педагога. Співвідчувати, співпереживати означало глибоко відчутти і переживати біль іншого, що не мало нічого спільного з жалем. Корчак уникав сентименталізму бо вважав, що жаль служить лише захисту свого егоїзму. Співвідчування з іншою людиною не може виражатися лише в беспорядному жалі, а повинно призивати до акту відважної любові, і притягувати за собою співдіяльність.

Корчаківське вміння слухати, вслухатися до інших сформувалося як риса характеру під впливом усвідомлення, розуміння своєї причетності до спільноти. Це був внутрішній процес – морально-психологічне чи морально-духовне відчування настроїв, переживань, внутрішнього світу іншої людини. Таке моральне дослухання з практикою переросло в емпатію, духовного проникнення та відчуття в собі терпіння іншої людини. «Насамперед, він слухав, вслухався дуже уважно, цілим собою до того, що говорили діти: до нього, між собою, до інших людей» [12, 224]. «Розмови Корчака не були розмовами заради самих розмов... Це була дорога, метод, спосіб входження до світу дітей, щоб – з їх допомогою – не тільки зрозуміти, що відчувають і про що думають, чого прагнуть, але й для того, щоб допомогти їм в подоланні бар'єрів, які зустрічаються на кожному кроці» [12, 225]. Емпатію, в даному контексті, ми вважаємо за необхідне відзначити, як одне з основних положень дитиноцентризму в педагогіці Януша Корчака, таку особливу емоційну чутливість, формування якої в дорослого дозволяє краще зрозуміти дитину, її світ.

Цікавою є позиція А. Левіна – дослідника-біографа Януша Корчака, щодо переконання педагога в тому, що «...одними з найважливіших бар'єрів, перешкод в налагодженні доброго контакту між дорослим та дитиною є, якщо так можна сказати, вербалізація цього контакту. Одне – говорити до дитини, а інше – розмовляти з дитиною. Цю велику правду Корчак відкрив в часи своїх літніх колоній» [12, 230]. Я. Корчак писав: «під час розмови в лісі вперше я не говорив до дітей, а з дітьми, не про те, що я хотів, щоб було, а про те, що вони хотіли і могло б бути. Може вперше я переконався, що в дітей можна багато навчитися, що вони можуть і мають право ставити свої вимоги, умови, висувати застереження» [11, 235].

Педагог робить висновок, що обов'язком вихователів, вчителів, батьків, усіх дорослих є не стільки, і не тільки мовлення до дитини, а, скоріше і головне – уважне вслухо-

вування в те, що каже дитина, рахування з її прагненнями, думками, способом мислення і відчуттями. Контакт з дитиною такого роду означає, що виконується генеральна зміна нашого ставлення до неї, визнання її прав, висловлення належної їй поваги.

З точки зору Я. Корчака в діалозі беруть участь дві сторони, котрі під час взаємодії:

- пізнають одне одного глибше ніж за допомогою візуального контакту;
- відкриваються одне одному;
- позиціонують себе як особистості, хоч можуть і не погоджуватися одне з одним стосовно власних поглядів, переконань, думок;
- поважають один одного, можуть співвідчувати і, завдяки цьому, глибше розуміти одне одного.

Польська дослідниця Божена Войновська (Bożena Wojnowska) інтерпретує позицію Я. Корчака таким чином: «Діти такі ж як ми. Мають ті самі права, що і ми. Але водночас є і іншими. І хочуть щоб їх пізнавали як інших. Повага до прав дитини, чи безжалісний етичний імператив йде в нього в парі з наказом пізнання: дитину потрібно пізнати. А може ще краще зрозуміти. Необов'язково якою вона є для нас, а якою вона є сама в собі, для себе» [14].

Повага до дитини в Я. Корчака означає пошанування людини загалом, людяності в кожній людині, особливо в тій слабкій, другорядній, скривдженій, малій. Для цього Корчак приділяв так багато уваги тому, щоб діти самі говорили про себе. Про світ, свої мрії, почуття. Цьому слугувала дитяча газета Дому Сиріт, яким Я. Корчак керував довгі роки, «Малий Огляд». Це був багатий матеріал, який давав Корчаку можливість пізнання, заглиблення у внутрішній світ дитини.

Я. Корчак поважав своїх малих співрозмовників і демонстрував непідробний інтерес до того, в що вслухався. «Серйозність і повага, які їх оточували, схилили дітей до щирості. Повна віддача давала впевненість, що він – співрозмовник, є вірним собі і вірний їм, що не підведе, підтверджувала погодження діла і слова, вселяла довіру. Обидві сторони довіряли одна одній» [14].

В Я. Корчака довіра і повага – це базисні умови діалогу, які належали до основних умов взаємодії з дітьми. З ними було пов'язано права бути тим ким ти є, на свободу та любов. Водночас він з наполегливістю повторював, щоб розуміти іншого потрібно спочатку зрозуміти себе. Тут сократівське «пізнай самого себе» у Корчака знаходить застосування як основна умова справжніх стосунків з ближнім. У своїй літературно-публіцистичній діяльності Я. Корчак взаємодіяв з двома світами – світом дорослих і світом дітей. Розмова ж із самим собою матеріалізувалася у щоденнику написаному в гетто. Це не просто запис думок, а бесіда, яка запускає механізм мислення, в того, хто читає безсмертні рядки і роздумує над проблемою разом із Я. Корчаком, Сократом у педагогіці.

Як мислитель, він, насамперед, ставив питання, «бо питання є важливішим від відповіді; є провідником думки по дорозі до цілі. Тільки треба його шукати без поспіху. У сні і наяву, в щоденних справах і заняттях є хвилини, коли питання народжується, і є години, коли воно дозріває. Під час довгих годин мучительної праці, коли тільки б'ється серце, а думка блукає без слів. Інше значення та забарвлення тоді має питання: чому, для чого?» [10, 44].

На думку Януша Менсо (Janusz Miąso) Старий Доктор дає нам конкретні абсолютні понад часові підказки для постійного вдосконалення комунікаційного

зв'язку, діалогу з дитиною. Серед яких: бути «своїм» для дитини, щиро проявляти свої почуття до неї, визнавати її значимість; неухильне пізнання дитини, любов до дитини будь-якої без застережень та упереджень; чесність у стосунках з нею, повага особистості; прояв толерантності та терплячості, максимального психічного і фізичного наближення до дитини; рівність духовну, солідарність і специфічне партнерство зі світом дитинства. Великий педагог радив стати «одним з них», від котрих можна багато чого навчитися, бо сам ти є дитина, котру можеш пізнати, виховати [13, 40–48.].

Висновки. Корчаківський діалог з дитиною – це взаємодія, що базується на повазі до особистості та педагогічній емпатії. Формування цих базисних компонентів особливо необхідне для вчителя/вихователя в умовах технологізації суспільства, нестачі живого спілкування, переведення в навчально-виховному процесі ролі людських взаємин заснованих на довірі у другорядний план.

Література:

1. Андрущенко В. Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір / В.П. Андрущенко, Т.В. Андрущенко, В.Л. Савельєв. – К.: «МП Леся», 2014. – 460 с.
2. Бех І. Особистісно-орієнтоване виховання в сучасній соціокультурній ситуації / І.Д. Бех // Креативна педагогіка. Наук.-метод. зб. / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2010. – Вип. 2. – С. 15.
3. Гаміна Т. Спілкування батьків з дітьми – основа сімейного виховання [Текст] / Т.С. Гаміна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 16 (251). – С. 82 – 91.
4. Малахов В. А. Етика: [курс лекцій: навч. посібник] / В. А. Малахов. – 3-те вид. – К.: Либідь, 2001. – С. 324.
5. Машталер А. А. Людиноцентризм в контексті українського гуманізму Григорій Сковорода та Фетхуллах Гюлен: своєчасність традиції гуманізму / А. А. Машталер // матеріали конференції // К: Інформ. системи, 2010. – С.54 – 57.
6. Прищак, М. Методологічний концепт комунікативного підходу в освіті та педагогіці / М.Д. Прищак. – [електронний ресурс]: Режим доступу <http://conf.vntu.edu.ua/znanosv/2012/5/>
7. Сухомлинська О. В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1998. – № 3. – С. 3.
8. Bińczycka J. Osobowa tożsamość Europejczuka – perspektywa korczakowska / Jadwiga Bińczycka: [електронний ресурс]: Режим доступу http://pskorczak.org.pl/strony/janusz_korczak_nojk10.htm.
9. Kamińska A. Korczakowski dialog z dzieckiem – inspiracje filozoficzne / Anna Kamińska: [електронний ресурс]: Режим доступу http://www.pskorczak.org.pl/strony/pliki_pdf/korczakowski_dialog_z_dzieckiem.pdf
10. Korczak J. Dzieła: W 16 t. T. 7. Jak kochać dziecko. Momenty wychowawcze. Prawo dziecka do szacunku. – W.: Oficyna Wydawnicza Latona, 1993. – 567 s.
11. Korczak. J. Dzieła. T. 14 (1). Pisma rozproszone. Listy. (1913-1939). – Warszawa.: IBL, 2008. – 415 s.
12. Lewin A. Korczak znany i nieznan / A. Lewin // Wyższa szkoła pedagogiczna. – Warszawa, 1999. – 547 s.

13. Miąso, J. Janusz Korczak – wybitny promotor komunikacji interpersonalnej w kontekście współczesnych paradoksów informacyjno-komunikacyjnych i jego najbliżsi współpracownicy / Janusz Miąso. Lwowsko-Rzeszowski zeszyty naukowe, 2013. Numer 1. – S. 40–48.
14. Wojnowska, B. Nie tylko dziecko, także każdy «Inny» potrzebuje naszego zrozumienia, uwagi, pamięci / Bożena Wojnowska [електронний ресурс]: Режим доступу http://pskorczak.org.pl/strony/janusz_korczak_nojk11.htm.

Зуб А.В.

Заступник директора
з навчально-виховної роботи
Харківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №154
Харківської міської ради
Харківської області

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: інформатизація, хмарні обчислення, інтегроване середовище, навчальний заклад, сервіс, інфраструктура

Keywords: informatization, cloud computing, integrated environment, education, service, infrastructure

Інформатизація освіти нині є необхідною умовою поступального розвитку суспільства. Вдосконалення інформаційних технологій займає важливе місце серед численних нових напрямів розвитку освіти. Воно націлене на розвиток шкільної інфраструктури, а саме інформаційного середовища освітньої установи, що припускає впровадження і ефективне використання нових інформаційних сервісів.

Важлива роль нових інформаційних технологій в освіті полягає в тому, що вони не лише виконують функції інструментарію, використовуюваного для вирішення окремих педагогічних завдань, але і надають якісно нові можливості навчання, стимулюють розвиток дидактики і методики, сприяють створенню нових форм навчання і освіти.

Традиційним чином школяр виконує роботу в класі використовуючи ліцензійне або Open Source програмне забезпечення. Він не може скористатися, наприклад для виконання домашнього завдання, ліцензіями на ПЗ навчального закладу поза класом, хоча вони отримувалися спеціально для його навчання.

Можливостями, які можуть частково переглянути традиційний підхід до проведення лабораторних занять являються віртуалізація і використання хмарних (Cloud) технологій. Перевагами віртуальних технологій (Infrastructure as a Service – IaaS) можна віднести налаштування образу (образів) для віртуальних комп'ютерів під конкретний навчальний курс. Хмарні рішення легко піддаються масштабуванню, оскільки є можливість регулювати доступні ресурси, підключаючи або відключаючи їх в міру необхідності, залежно від кількості студентів що навчаються на курсі. На даний час існує велика кількість публічних хмар, використання ресурсів яких в учбовому процесі є цілком виправданим з точки зору вартості.

Користувач має доступ до власних даних, але не може управляти і не повинен піклуватися про інфраструктуру, операційну систему і програмне забезпечення, з яким він працює [1].

Згідно NIST (National Institute of Standards and Technology – Національний інститут стандартів і технологій США) «хмарне обчислення» – це модель забезпечен-

ня повсюдного мережевого доступу на вимогу до спільно використовуваного пулу обчислювальних ресурсів, що настроюються, які можна швидко надати і впровадити з мінімумом адміністративних зусиль або взаємодії з сервіс-провайдером [2].

До недоліків хмарної інфраструктури в першу чергу слід віднести вимогливість до каналів зв'язку, які використовуються для передачі даних. Без швидких і надійних каналів технологія працювати не буде. Важливими залишаються і питання безпеки, які досі є найактуальнішими.

На заняттях по курсу «Інформатика» для школярів використовувався хмарний ресурс Диск Google (<https://drive.google.com/>). Окрім надання дискового простору, Диск Google – це інструмент, який дає можливість створювати, редагувати і зберігати документи, не прибігаючи до засобів настільних застосувань. Документи на Диску Google можна відкрити за допомогою додатка Google Документи. Використання хмарного ресурсу дозволило: організувати загальний дисковий простір, до якого є доступ у викладача і курсантів, що дозволило організувати нові форми роботи на заняттях; організувати вільний обмін документами, необхідними для проведення занять, зокрема, навчально-методичними ресурсами і звітами курсантів про виконання практичних завдань; організувати загальне контекстне середовище для виконання творчих завдань.

Хмарні технології дають можливість школярам взаємодіяти і вести спільну роботу з кругом однолітків, що безперервно розширюється, незалежно від їх місця розташування. Ці технології доставляють учбові матеріали найбільш економічним і надійним способом, відрізняючись простотою поширення і оновлення. Саме хмарні технології дозволять знанню здолати існуючі бар'єри: географічні, технологічні, соціальні.

Хмарні технології пропонують альтернативу традиційним формам організації учбового процесу, створюючи можливості для персонального навчання, інтерактивних занять і колективного викладання. Впровадження хмарних технологій не лише понизить витрати на придбання необхідного програмного забезпечення, підвищить якість і ефективність освітнього процесу, але і підготує школяра до життя в сучасному інформаційному суспільстві.

На наш погляд використання хмарних технологій є найперспективнішим при розвитку інформаційної інфраструктури навчального закладу. В якості клієнтів при використанні обчислювальних хмар в навчальному закладі необхідно застосовувати публічні точки доступу з низькою вартістю, які можуть бути реалізовані як у вигляді тонких клієнтів, так і будь-яких мобільних платформ: телефонів, планшетів, переносних комп'ютерів і т. п.

Література

1. Облачные вычисления / [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Облачные_вычисления
2. Cloud computing. Облачные вычисления [Электронный ресурс] // TAdviser. Государство. Бизнес. IT – Режим доступа к ресурсу: http://www.tadviser.ru/index.php/Cloud_Computing.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: еколого-педагогічна діяльність, майбутні учителі біології, ефективність підготовки.

Key words: ecologo-pedagogical activity; future biology teachers; the effectiveness of training.

Важливим компонентом підготовки майбутніх учителів біології є формування еколого-педагогічної компетентності, що включає готовність до еколого-педагогічної діяльності. Нами визначені *педагогічні умови* – ті обставини і фактори, від яких залежить ефективність підготовки студентів до еколого-педагогічної діяльності у майбутній професійній діяльності.

Враховання *індивідуального досвіду екологічної підготовки студентів* видається актуальним, бо в сучасних умовах студенти мають можливість вільного вибору окремих дисциплін, зокрема й екологічного та еколого- педагогічного спрямування. Крім того, майбутні учителі біології виконують завдання для самостійного опрацювання, залучаються до наукових досліджень, беруть участь у роботі проблемних груп та гуртків.

Важливою умовою вважаємо застосування особистісно-діяльнісного, системного та компетентнісного підходів. На наш погляд, підготовка майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності буде здійснюватися ефективно завдяки врахуванню особистісних якостей, здібностей, інтересів студента, розкриттю його можливостей, активному включенню у різні види діяльності та вибору моделі еколого-доцільної поведінки, організації навчального процесу на основі суб'єкт-суб'єктних відносин та педагогічної співпраці. Особистісно-діяльнісний підхід у практиці роботи ВНЗ реалізується завдяки самостійній постановці студентами завдань і вибору шляхів їх вирішення.

Обґрунтовуючи компетентнісний підхід до підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності ми спиралися на праці І. О. Зимньої [1], А. В. Хуторського [3], Ю. П. Шапрана [4] та ін. У контексті нашого дослідження його суть вбачаємо у формуванні еколого-педагогічних компетенцій як результату підготовки студентів до еколого-педагогічної діяльності.

На думку А. В. Фокшек, системний підхід дає змогу розглядати педагогічний процес з точки зору його структури, змісту, функцій, сукупності методів, системних зв'язків, можливості трансформувати педагогічні уміння вчителя в практичну діяльність [2]. З точки зору системного підходу, підготовку студентів до еколого-педагогічної діяльності можемо трактувати як педагогічну систему, що включає

структурні і функціональні компоненти, які, взаємодіючи між собою, формують готовність майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності.

Вважаємо, що формування готовності студентів до еколого-педагогічної діяльності буде здійснюватись успішніше за наявності позитивної мотивації до засвоєння екологічних і методичних знань й умінь та до застосування їх у практичній діяльності. Важливо сформуванати саме позитивну мотивацію.

Однією з умов ефективності підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності в школі нами визначено застосування сучасних педагогічних технологій та їх відповідність меті і завданням професійної підготовки педагога. Вважаємо, що застосування кредитно-модульної, ігрових та інформаційних технологій, технології групової діяльності, диференційованого, проблемного, особистісно орієнтованого, інтерактивного, дистанційного і проектного навчання екології згідно меті і завдань професійної підготовки майбутніх учителів біології сприятиме оптимізації їх підготовки до еколого-педагогічної діяльності у школі.

Підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності забезпечує також реалізація міжпредметних зв'язків. З метою уникнення повторюваності у змісті навчальних дисциплін варто спиратися на сформовані знання студентів, більше приділити увагу не фактичному матеріалу, а можливостям його практичного застосування.

Не менш важливим є залучення студентів до *активної еколого-педагогічної діяльності* під час самостійної роботи, організації науково-дослідницької роботи, навчальних і виробничих педагогічних практик, оскільки саме у процесі діяльності формується досвід. Уже під час навчання у вищій школі студентів варто залучати до суспільно корисної, громадської, наукової екологічної діяльності. Позитивного досвіду студенти також набувають у процесі проходження виробничої педагогічної практики, де вчать організовувати позакласну роботу з біології, зокрема і заходи еколого-педагогічного спрямування. Це сприятиме формуванню практичних умінь і навичок еколого-педагогічної діяльності.

Однією із умов ефективної підготовки майбутніх учителів біології є *впровадження курсів за вибором* еколого-педагогічного спрямування, зокрема «Технології екологічної освіти і виховання», «Методика навчання екології», «Організація еколого-педагогічної діяльності».

Організацію еколого-освітнього середовища навчального закладу для всіх учасників педагогічного процесу розглядаємо як джерело змісту екологічної освіти, територію проведення екологічних досліджень та місце реалізації практичної еколого-педагогічної діяльності студентів.

Ще однією важливою умовою оптимізації підготовки студентів до еколого-педагогічної діяльності вважаємо взаємозв'язок компонентів такої підготовки – змістового, мотиваційного, ціннісного, емоційно-вольового, діяльнісного. Вони підпорядковані меті і спрямовані на її реалізацію – формування готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності.

Література

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Электронный ресурс] / И. А. Зимняя // Интернет-журнал

- «Эйдос». – Режим доступа: eidos.gu/journal/2006/0505.htm (Дата обращения 24.08.2016).
2. Фокшек А. В. Системний та синергетичний підходи у моделюванні сучасного педагогічного процесу / А. В. Фокшек // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького: зб. наук. пр. – 2011. – № 6. – С. 213 – 220. (Серія: Педагогіка).
 3. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – Режим доступа: eidos.gu/journal/2002/0423.htm (Дата обращения 24.08.2016).
 4. Шапран Ю. П. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології: її сутність та діагностика [Електронний ресурс] / Шапран Ю. П. // Достижения науки за последние годы. Новые наработки. – С. 29 – 36. – Режим доступа: http://конференция.com.ua/files/image/konf%2012/doklad_12_3-2_06.pdf (Дата звернення 08.05 2015).

УДК 377:330.341.1

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Ключові слова: професійна освіта, педагогічні інновації, технології навчання, ключові компетентності.

Keywords: vocational education, pedagogical innovations, technologies of teaching, key competencies.

Сучасна людина, щоб почувати себе комфортно, повинна вчитися постійно, навчання для неї повинно стати природною й цікавою справою. Освіта повинна формувати здібності діяти й бути успішними у ситуаціях відкритого сучасного суспільства, що динамічно розвивається, формувати цілісну систему універсальних знань, умінь, навичок, а також особистої відповідальності учнів (студентів), формувати ключові компетентності, що визначають сучасну якість освіти.

Сучасна освіта, під впливом науково-технічного прогресу, досить тривалий час перебуває у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей.

Актуальність проблеми полягає в тому, що у сучасному середовищі рівень професійної освіти значною мірою залежать від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання.

Важливим завданням освіти на сьогодні є створення системи відкритої освіти, яка забезпечить загальнонаціональний доступ до освітніх ресурсів. Застосування інноваційних технологій надає можливість створити якісно нове інформаційне освітнє середовище без меж та з можливістю організації глобальної системи дистанційного навчання.

Інтенсивні пошуки нового у теорії та практиці навчання, є характерними для сучасного етапу розвитку освіти в Україні. Проте, в роботі навчальних закладів, інноваційні процеси розвиваються стихійно, що стримує розвиток нового, прогресивного. Між тим у педагогіці виник новий напрям – педагогічна інноватика, яка стає спеціальною галуззю наукового знання, що характеризується певним змістом, принципами й закономірностями розвитку.

Педагогічна інноватика знаходиться в постійному пошуку, впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких

має бути формування високоадаптованої до змінних умов активної діяльності творчої особистості, яка вмiє аналізувати, долати будь-які труднощі, приймати самостійні рішення. Орієнтація на нове, його пошук і впровадження стають на сьогодні актуальними і необхідними у професійному навчанні, яке модернізується відповідно до нових економічних та суспільних умов, до вимог ринку праці [1].

Інноваційна діяльність є найвищим ступенем педагогічної творчості. Тому педагог, як суб'єкт інноваційної діяльності, повинен формувати в собі необхідні для цього якості: креативність, критичність та незалежність мислення, активність, незаангажованість, свободу від авторитарних поглядів, відповідальність, мужність протистояти більшості, сміливість відстоювати власну думку, стресостійкість, гнучке професійне мислення, позитивну «Я-концепцію», вираженість, винахідливість, кмітливність, допитливість, інтуїцію [2].

І.М. Дичківська визначає три параметри педагогічних характеристик-цінностей, які представляють структурну модель інноваційної діяльності, а саме: *емоційно-ціннісний* (сприйнятливність до нового, потреба удосконалювати власну діяльність; переконаність у необхідності педагогічних інновацій; постійне прагнення до самопізнання); *когнітивний* (поінформованість про особливості інноваційної педагогічної діяльності; володіння методами педагогічної дослідницької діяльності, здатність комбiнувати й створювати нові форми та методи роботи); *процесуальний* (організація спільної творчої діяльності в педагогічному колективі, здатність до оцінки ефективності досягнення результатів) [3].

Сучасний етап розвитку європейської та світової економіки характеризується використанням новітніх технологій та засобів виробництва, супроводжується гострою конкуренцією та високими вимогами до робітників. Тому, основними показниками рівня кваліфікації сучасного фахівця є професійна компетентність, яка дозволяє йому зрозуміти суть проблеми та визначити шляхи її практичного вирішення.

У зв'язку з цим, пріоритетним напрямом у системі професійної освіти є всебічне вдосконалення професійної майстерності педагогічних працівників професійно-технічних закладів, пошук та впровадження нових форм і методів навчання, покращення якості всіх його елементів та максимальне розкриття потенціалу кожного учня (студента).

Важливу роль у підготовці та вихованні кваліфікованого працівника відіграє рівень кваліфікації і майстерності педагога, його вміння донести свої знання до кожного учня, володіння різноманітністю та гнучкістю методів навчання. Викладач повинен відчувати себе господарем власної професійної справи, визначити її простір. Саме тут він має змогу впливати особистим професійним переконанням, демонструвати власну педагогічну індивідуальність.

Розвиток інноваційного освітнього середовища викликає необхідність формування як базових, так і професійних компетенцій, а також оновлення типу життєдіяльності навчального закладу, що, в свою чергу, передбачає більш ефективне використання інформаційних ресурсів у менеджменті освіти, суттєві зміни в організації інформаційного забезпечення інноваційної діяльності педагогічних працівників, інформатизації управління, створення баз даних, програм, реалізація яких сприятиме підвищенню якості управління інноваційними процесами в освітніх навчальних закладах.

Досліджуючи компетенції педагога в контексті нової освітньої парадигми, що характеризується євроінтеграційними освітніми процесами, О. Сухойваненко наводить базові (ключові) компетенції, необхідні кожній людині, визначені Радою Європи, на які треба орієнтуватися при складанні освітніх програм: політичні та соціальні компетенції, пов'язані із здатністю брати на себе відповідальність, бути учасником спільного прийняття рішень, у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів (саме вони визначають соціальну зрілість людини); компетенції, що стосуються життя в полікультурному суспільстві, які покликани перешкоджати виникненню ксенофобії, поширенню клімату нетерпимості та сприяють як розумінню відмінностей, так і готовності до життя з людьми інших культур, мов і релігій; компетенції, що визначаються володінням усним і писемним мовленням, важливим як у роботі, так і в суспільному житті (сюди відноситься й володіння декількома мовами, що набуває всезростаючого значення); компетенції, пов'язані з виникненням суспільства інформації (володіння новітніми інформаційними технологіями, розуміння їх сильних та слабких сторін, здатність критичного ставлення до інформації та реклами, що поширюється каналами ЗМІ й через мережу Інтернет); компетенції, що реалізують здатність і бажання навчатись усе життя не лише у професійній сфері, але і в особистому та суспільному житті [4].

Особливість сьогодення полягає в тому, що кожен викладач виконує функції новатора, фахівця, який у щоденній праці впроваджує новітні ідеї, технології, методи навчання і виховання. Інноваційна діяльність за своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, скерований на їхній розвиток. Це особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції та дії, спрямовані на одержання нових знань. Усе це характеризує інноваційну діяльність у сфері професійно-технічної освіти.

Одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

Сучасне життя висуває свої вимоги й вимагає від педагогів активно використовувати інноваційні технології в навчальному процесі. Саме їх застосування здатне забезпечити єдність освітніх, розвиваючих і виховних функцій. Ми живемо в цікавому, історично складному часі, будуємо національну модель навчання, що є частиною світового навчального простору. І саме тому час жадає від нас пошуку нових форм роботи на уроках.

Мета сучасного навчання полягає у розвитку гнучкого мислення учнів, а знання при цьому виступають умовою реалізації цієї мети. Обов'язковими умовами такого навчання є висока активність учнів у навчальному процесі, суб'єктивний досвід, створення на уроках проблемних ситуацій, тобто інтерактивне навчання.

Проблемні ситуації активізують учнів, спонукають замислитися над матеріалом, з яким вони працюють, розглядати факти з різних точок зору. Для обговорення педагог обирає важливу проблему, значущу для учнів, для їхнього сьогоденного життя, що викликає позитивні емоції.

Застосування знань завжди пов'язане з певними труднощами, які учень повинен долати. Проте, без певної підготовки йому це зробити важко. Спонукаючи учнів до активної, творчої пізнавальної діяльності можна на основі індивідуального підхо-

ду до кожного учня та синтезу традиційних організаційних форм і методів, прийомів навчання та виховання в інноваційні.

Інноваційні технології у навчальному закладі – це технології, засновані на нововведеннях: організаційних (пов'язаних із оптимізацією умов освітньої діяльності), методичних (спрямованих на оновлення змісту освіти та підвищення її якості). Інноваційні технології дозволяють:

- учням (студентам):
 - ефективно використовувати навчально-методичну літературу та матеріали;
 - засвоювати професійні знання;
 - розвивати проблемно-пошукове мислення;
 - формувати професійне міркування;
 - активувати науково-дослідницьку роботу;
 - розширювати можливості самоконтролю отриманих знань;
- педагогам:
 - оперативно обновлювати навчально-методичну літературу;
 - впроваджувати модульні технології навчання;
 - використовувати імітаційні технології навчання;
 - розширювати можливості контролю знань учнів (студентів);
- у цілому:
 - удосконалювати якість наявних технологій підготовки спеціалістів.

Принципова новизна, внесена комп'ютером в освітній процес, – інтерактивність, що дозволяє розвивати активні форми навчання. Саме ця нова якість дозволяє сподіватися на ефективне, реально корисне розширення сектору самостійної навчальної роботи учнів (студентів).

У сучасних закладах освіти для рішення цього завдання застосовуються численні інноваційні технології такі як: інтерактивні технології; інформаційно-комунікаційні технології; технології диференційного навчання; технології проблемного навчання; ігрові технології та інші. Застосування цих технологій сприяє розвитку пізнавального інтересу учнів (студентів), інформаційному збагаченню та формуванню в них необхідних здібностей, орієнтує на одержання подальшої освіти з використанням сучасних технологій навчання, створює умови для підвищення її доступності освіти.

В Україні розроблена та пропагується технологія інтерактивного навчання (О. Пометун). Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [5].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів (студентів); педагог і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок, та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співпраці, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Інтерактивні методи навчання захоплюють учнів, пробуджують у них інтереси та мотивацію, навчають самостійно мислити.

Інтерактивне навчання – це навчання діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв’язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

Ігрові технології навчання (Й. Гензерг) це технології ігрового навчання, тобто це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення учня в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, «проживання» ситуації).

Сьогодні віддають перевагу терміну «імітація» замість «гра» (акцент переноситься на внутрішню сутність дії). Навчальні ігри мають за мету, окрім засвоєння навчального матеріалу, вмінь і навичок, ще й надання учневі можливості самовизначитися, розвивати творчі здібності, сприяти емоційному сприйманню змісту навчання [5].

Одним із важливих завдань освіти на сьогодні є створення системи відкритої освіти, яка забезпечить загальнонаціональний доступ до освітніх ресурсів на базі технологій дистанційного навчання.

Застосування телекомунікаційних технологій надає можливість створити якісно нове інформаційне освітнє середовище без меж та з можливістю організації глобальної системи дистанційного навчання.

З точки зору педагогічної теорії дистанційне навчання викликає зацікавленість як система, яка дозволяє найбільш змістовно реалізувати сучасні вимоги до освіти: гнучкість організаційних форм, індивідуалізація змісту освіти, інтенсифікація процесу навчання та обміну інформацією.

Технології електронного навчання можуть застосовуватися при різних формах навчання:

– при очній та очно-заочній формі – вони допомагають організувати самостійну роботу та проводити безперервний моніторинг навчального процесу;

– при заочній формі – інформаційні технології є основною формою подання матеріалу, сприяють виробленню навичок практичної роботи, допомагають організувати моніторинг навчального процесу.

Сьогодні більшість вищих навчальних закладів прагне модернізувати систему освіти на основі широкого використання інформаційних і комунікативних технологій, які на сьогодні пропонують нові перспективи та надзвичайні можливості для навчання. Інформатизація освіти асоціюється із пірамідою, основа якої – нові електронні освітні продукти. Навчальні електронні видання та ресурси забезпечують запрограмований навчальний процес. Електронні навчальні посібники являють собою систематизований матеріал у межах програми навчальної дисципліни, на меті яких – вивчення предмета «з нуля» до межі предметної сфери, визначеної програмою навчання, та націлені на підтримку роботи й розширення можливостей викладача і самостійну роботу учня (студента).

Нині ринок професійних електронних освітніх ресурсів у навчальних закладах створюється силами педагогів. Кожен навчальний заклад при розробці ресурсів керується крім стандарту освіти ще й своїми внутрішніми потребами, наявністю лабораторної бази, наявністю висококваліфікованих спеціалістів як у предметній галузі, так і в сфері, пов’язаній із розробкою електронного освітнього ресурсу в цілому.

Результатом впровадження комп'ютерних технологій в навчання є різке розширення сектору самостійної навчальної роботи, яка дозволить розвивати активні-діяльнісні форми навчання. Інноваційні технології забезпечують підвищення якості освіти а, отже, конкурентоспроможності навчального закладу на ринку освітніх послуг [6].

Останнім часом досить широко використовується проектна технологія яка спрямована на активізацію, розвиток творчої особистості учнів. Це система, навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування і виконання практичних завдань – проектів, що поступово ускладнюються. Тому, метод проектів, на сьогодні є одним із найперспективніших методів навчання, адже створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду розв'язання проблем майбутнього самостійного життя, які вони проєктують у навчанні, на виробництві. Участь у проєктуванні забезпечує самореалізацію як майбутнього робітника, так і педагога, розкриття інтелектуального потенціалу, здатності здійснювати творчий процес, запроваджува-ти новаторські ідеї в практику [1].

Отже, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

Використання сучасних педагогічних технологій, інноваційних методик спрямоване саме на розвиток особистості, на можливість самореалізації учня, на свідоме опанування новими знаннями. А обов'язок кожного педагога – усіма можливими засобами (новітні технології та методи навчання) сприяти всебічному розвитку особистості громадянина, конкурентоспроможного фахівця в нових соціально-економічних умовах.

Література:

1. Педагог професійної школи [Текст]: Методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників (21 вересня 2009 р.)» / За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ІПТО АПН України, 2009. – Вип. 1. – 232 с.
2. Будас Ю. О. Формування особистості вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності / Ю.О. Будас // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції (11 жовтня 2007 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 309 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційна підготовка вихователя / І.М. Дичківська // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції (11 жовтня 2007 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 309 с.
4. Сухойваненко О. М. Професійна компетентність вчителя трудового навчання у контексті новітньої освітньої парадигми / О. М. Суховайненко // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: Матеріа-

ли Міжвузівської науково-практичної конференції (11 жовтня 2007 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 309 с.

5. Захарчук Т.В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://muzicteacher.at.ua/publ/innovacijni_tekhnologiji_navchannja_v_suchasnij_shkoli/1-1-0-5
6. А. Берестова інноваційні технології та методи навчання у професійній освіті: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2015/04/INNOVATSIJNI-TEHNOLOGIJI-TA-METODY-.docx>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Анотація: в статті розглядається переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання, як засобу для забезпечення якісної освіти.

Ключові слова: інформаційні технології, якісна освіта, сучасна школа.

Людство неминуче вступає в інформаційну епоху. Фахівці вважають, що у світі розпочалося сторіччя інформатизації [1]. Не стоїть осторонь цього процесу й наша держава, де останніми роками питанням інформатизації суспільства приділяється особлива увага. У глобальному розумінні в процесі формування самодостатнього суспільства значна роль належить інформації, освіті та формуванню практичних навичок. Адже саме вони є дієвими засобами поширення коректної інформації про кращі технології та досвід, що сприяє досягненню ефективності в масштабах суспільства. В системі показників розвитку інформаційного суспільства велике значення має розвиток ІКТ в галузі освіти.

Сучасний урок, якісний урок, якісна освіта — всі ці питання постійно перебувають у полі уваги не тільки вчителів: вони хвилюють випускників, їх обговорюють батьки, висуває держава як одну з головних проблем забезпечення якісної освіти. Вчитель має усвідомити: щоб освіта була якісною, педагогічну діяльність слід спрямовувати не тільки на засвоєння учнями знань, предметних умінь і навичок, а й на засвоєння ними способів, методів і прийомів, на розвиток здібностей у пізнанні нового, незнайомого, на створення умов для розвитку самостійності та набуття ще в шкільному віці досвіду вирішення проблеми, реалізації своїх намагань як в освітній діяльності, так і загалом у суспільстві [5].

На сучасному етапі вчителі-предметники тільки починають освоювати ІКТ навчання. Можна визначити такі функції і сфери застосування нових інформаційних технологій у сучасній школі:

1. ІКТ як предмет вивчення на уроках інформатики;
2. ІКТ як нові методи і засоби навчання;
3. ІКТ як методи і засоби керування навчально-виховним процесом.

Розглянемо саме ІКТ як нові методи і засоби навчання. Нові інформаційні технології відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усяких професійних навичок, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання [3].

Що ж таке інформаційно-комунікативні технології? Будь-яка педагогічна

технологія – це інформаційна технологія [1], оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення інформації. Більш вдалим терміном для технологій навчання, що використовують комп'ютер, є комп'ютерна технологія [1].

Комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання – це процес підготовки і передачі інформації, кого навчають, засобом здійснення яких є комп'ютер. При підготовці до уроку з використанням ІКТ вчитель не повинен забувати, що це УРОК, а значить складає план уроку виходячи з його цілей, при відборі навчального матеріалу він повинен дотримуватися основних дидактичних принципів: систематичності та послідовності, доступності, диференційованого підходу, науковості та ін. При цьому комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його.

Такому уроку властиво:

1. Принцип адаптивності: пристосування комп'ютера до індивідуальних особливостей дитини.

2. Керованість: у будь-який момент можлива корекція вчителем процесу навчання.

3. Інтерактивність і діалоговий характер навчання; – ІКТ мають здатність «відгукуватися» на дії учня і вчителя; «вступати» з ними в діалог, що і становить головну особливість методик комп'ютерного навчання.

4. Оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи.

5. Підтримання в учня стану психологічного комфорту при спілкуванні з комп'ютером.

6. Необмежене навчання:

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах: як при підготовці уроку, так і в процесі навчання: При поясненні (введення) нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі.

При цьому комп'ютер виконує такі функції:

1. У функції вчителя комп'ютер являє собою:

- джерело навчальної інформації;
- наочний посібник;
- тренажер;
- засіб діагностики і контролю.

2. У функції робочого інструменту:

- засіб підготовки текстів,
- їх зберігання;
- графічний редактор;
- засіб підготовки виступів;
- обчислювальна машина великих можливостей.

При проектуванні уроку вчитель може використовувати різні програмні продукти:

1. Мови програмування-за їх допомогою вчитель може скласти різні програмні продукти, які можна використовувати на різних етапах уроку, але їх застосування для викладача-предметника важко. Складання проекту за допомогою мови програмування вимагає спеціальних знань і навичок.

2. Можливо при підготовці та проведенні уроку використання готових програмних продуктів (енциклопедій, навчальних програм і т.п.). Використання

комп'ютерної технології при вивченні хімії в середній школі відкриває широкі можливості для створення та використання складного наочно-демонстраційного супроводу на уроці або при виконанні лабораторної роботи. Крім того, при повторенні пройденого матеріалу учень самостійно відтворює всі демонстраційні експерименти, які вчитель показував на уроці. При цьому він може перервати експеримент, зупинити його чи повторити ту частину, яка погано засвоїла. Такий підхід розвиває ініціативу і сприяє підвищенню інтересу учнів до досліджуваного предмета.

3. Велику допомогу при підготовці та проведенні уроків надає вчителю пакет Microsoft Office, який включає в себе крім відомого всім текстового процесора Word ще й систему баз даних Access і електронні презентації PowerPoint.

4. Система баз даних передбачає велику підготовчу роботу при складанні уроку, але в підсумку можна отримати ефективну і універсальну систему навчання та перевірки знань.

5. Текстовий редактор Word дозволяє підготувати роздатковий та дидактичний матеріал.

6. Електронні презентації дають можливість вчителю при мінімальній підготовці і незначних витратах часу підготувати наочність до уроку[2]. Уроки, складені за допомогою PowerPoint видовищні і ефективні в роботі над інформацією.

Переваги використання ІКТ:

- Індивідуалізація навчання;
- Інтенсифікація самостійної роботи учнів;
- Зростання обсягу виконаних на урок завдань;
- Розширення інформаційних потоків при використанні Internet;

Підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту: вирішиш вірно приклади – відкриєш картинку, повставляєш правильно всі букви – продвінеш ближче до мети казкового героя.

Інформаційні технології навчання надають можливість учителю для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їхній набір, тобто спроектувати навчальне середовище [4]. Орієнтовані на вчителя інструментальні засоби (програми—конструктори уроків) дозволяють йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контролюючих програм відповідно до появи нових знань і технологій. Вчитель одержує додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи.

Застосування на уроці комп'ютерних тестів і діагностичних комплексів дозволить вчителю за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається у всіх учнів і своєчасно його скоректувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного учня

Для учня важливо те, що відразу після виконання тесту (коли ця інформація ще не втратила свою актуальність) він отримує об'єктивний результат із зазначенням помилок, що неможливо, наприклад, при усному опитуванні.

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед школою завдання підготовки випускників, здатних гнучко адаптуватися у різних життєвих ситуаціях; самостійно критично мислити; грамотно працювати з інформацією; бути комунікабельни-

ми, контактними в різних соціальних групах; самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня, тому кожний сучасний вчитель повинен намагатися урізноманітнити форми роботи так, щоб кожна дитина відчула необхідність своєї присутності на занятті, щоб у кожного учня викликати бажання вчитися та самовиховуватися. А результат залежить від особистості вчителя, рівня його майстерності.

Список використаних джерел:

1. Селевко Г. К. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. М.: Народна освіта, 1998. 256 с.
2. Intel «Обучение для будущего» (при поддержке Microsoft): Учеб. пособие. – 9-е изд. исправленное и дополненное – М.:Интернет-Университет Информационных Технологий, 2007.
3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках: Качинська Г. В. 2012 рік, labtv. at. ua/load/0-0-0-77-20.
4. Сучасний урок-спільна творчість учителя та учня. colegium. mk. ua>publ/ navchalna...suchasnij_urok.
5. Бученко І. В. Комп'ютеризація навчання – свідчення професійної майстерності педагога. – <http://ippo.org.ua>

Добровольська А. М.
доцент кафедри медичної інформатики,
медичної і біологічної фізики,
кандидат фізико-математичних наук,
ДВНЗ «Івано-Франківський національний
медичний університет»

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПОСІБНИКІВ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНАМ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Акцентовано увагу на особливостях структури і змісту навчальних посібників, які забезпечують формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у процесі навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки.

Ключові слова: ІТ-компетентність, навчальні посібники, підхід, принципи, структурні блоки, частини структурного блоку.

За сучасних умов розвитку вищої медичної і фармацевтичної освіти особливої ваги набуває питання розроблення і запровадження посібників у процес освіти майбутніх лікарів і провізорів з метою формування їх інформаційно-технологічної компетентності (ІТ-компетентності) під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки (ДПНП), а також з'ясування ролі навчальних посібників у такому процесі.

З метою навчання майбутніх фахівців системи охорони здоров'я і фармацевтичної галузі ДПНП в Івано-Франківському національному медичному університеті (ІФНМУ) були розроблені і запроваджені відповідні посібники, котрі є авторськими розробками і складовими відповідних навчально-методичних комплексів.

Створені початкові посібники за змістом максимально вітворюють вимоги галузевих стандартів вищої освіти, планів, типових і робочих програм навчання ДПНП.

Розроблені посібники забезпечують організацію всього процесу навчання ДПНП на рівні як аудиторного так і позааудиторного навчання. Окрім того, кожний з цих навчальних посібників об'єднує в собі зміст дисципліни, яка вивчається з його допомогою, зі змістом пізнавальної діяльності суб'єктів освітнього процесу.

Зміст і структура створених посібників відповідають етапам і елементам процесу формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час навчання ДПНП.

Зважаючи на особистісно зорієнтований і знаннево зорієнтований підходи, що вдало комбінуються в процесі навчання ДПНП майбутніх лікарів і провізорів, структура і зміст створених навчальних посібників забезпечують облік особистісних та індивідуальних якостей майбутніх фахівців, а також зорієнтовані на знання згідно логіки наук кожної із зазначених дисциплін.

З огляду на особистісно зорієнтований підхід цільовою і структурною основою під час створення зазначених навчальних посібників слугували особистісні якості майбутніх фахівців, які з успіхом розвиваються під час формування їх ІТ-

компетентності за результатами вивчення ДППП. За таких умов критеріями особистісної орієнтації розроблених і запроваджених навчальних посібників слугували співвідношення їх інформаційної і діяльнісної складових, продуктивного і репродуктивного відтворення отриманої інформації, а також набутих під час формування ІТ-компетентності знань, умінь і навичок.

У процесі розроблення навчальних посібників ми прагнули створити їх достатніми для вироблення в осіб, котрі вивчають ДППП, умінь і навичок у межах формування ІТ-компетентності, необхідних для ефективного застосування в інформаційно-навчальній діяльності, реалізації завдань у майбутній професійній діяльності, з метою самоосвіти, а також для вирішення виникаючих інформаційних завдань з використанням загальнодоступних інформаційних ресурсів. Тому в процесі створення цих посібників були використані принципи доступності, самостійності, індивідуальної спрямованості, міжпредметності, практичної спрямованості, багатofункціональності, концентричності, надмірності [1].

Кожний з розроблених навчальних посібників складається із системи логічно структурованих, завершених блоків навчальної інформації (тем) з чітко визначеними дидактичними цілями, досягнення яких можливе з використанням відповідних форм організації і методів пізнавальної діяльності суб'єктів освітнього процесу за систематичного застосування різноманітних засобів контролю.

Всі посібники, створені і запроваджені в процес навчання ДППП, складаються зі структурних блоків, кожен з яких містить:

- розділ або теми, згруповані навколо основних елементів галузевих стандартів вищої освіти;
- наукові, навчальні, організаційні, технічні та інші проблеми стосовно розділу чи теми, що вивчається;
- теоретичні відомості – тексти з інформаційних першоджерел;
- різнорівневі завдання і запитання;
- діяльнісний інструментарій – технологічні прийоми, вказівки і рекомендації, алгоритмічні розпорядження, інструкції, нормативні і методичні рекомендації тощо, необхідні для освоєння певних видів діяльності в процесі формування ІТ-компетентності і вивчення зазначених ДППП.

Кожний зі структурних блоків розроблених навчальних посібників складається з таких частин [2]:

- *стабільної* – основні елементи галузевих стандартів вищої освіти і/або ключові проблеми, для вирішення яких створювались зазначені посібники;
- *заданої варіативної* – тексти з інформаційних першоджерел;
- *поточної варіативної* – різнорівневі завдання і запитання, проблеми, котрі виникають під час вирішення сформованих завдань і запитань у межах формування ІТ-компетентності, а також діяльнісний інструментарій для їх вирішення.

На нашу думку саме така структура навчальних посібників повинна забезпечити збільшення їх обсягу з плином часу, що не сприятиме перевантаженню суб'єктів освітнього процесу, бо такі посібники потрібно розглядати в якості інформаційно-освітнього середовища, а не навчального матеріалу, котрий обов'язковий для засвоєння, а також вироблення вмінь і навичок у майбутніх фахівців.

Література

1. Босова Л.Л.. Роль компьютерного практикума в формировании ИКТ-компетентности школьников: [Электронный ресурс] // Издательство БИНОМ, методическая служба. – Режим доступа: http://metodist.lbz.ru/authors/informatika/3/files/praktikum_Bosova.pdf (Дата обращения: 25.06.2016)
2. Хуторской А.В.. Место учебника в дидактической системе: [Электронный ресурс] // Центр дистанционного образования Эйдос. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0608.htm> (Дата обращения: 25.06.2016)

ПОД- СЕКЦІЯ 3. Інновації в області образования.

Ремзі Ірина Владленівна

кандидат педагогічних наук, доцент;

Заря Лариса Олександрівна

кандидат педагогічних наук, викладач,

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ключові слова: основні моделі навчання (пасивна, активна, інтерактивна), студенти вищих навчальних закладів.

Keywords: fundamental models of learning (passive, active, interactive), students of higher educational institutions.

Модернізація системи освіти України має на меті професійно підготувати і виховати високоосвічену успішну, творчу особистість, здатну до саморозвитку і самоорганізації. З метою вирішення провідних завдань в педагогічній науці ведуться дискусії щодо ефективності різних методів, методик, пошуки інноваційних технологій, які б сприяли повноцінному розвитку людини і становленню її як особистості. Для підвищення ефективності навчального процесу сучасні педагоги І. Дичківська [1], О. Пехота [2] пропонують в своїх роботах велике розмаїття технологій (технологія особистісно-орієнтованого навчання, модульного навчання, проектну технологію, інтерактивну технологію).

Будь яка технологія має свою провідну ідею, на якій вона базується та відрізняється від інших, а також ґрунтується на певній моделі навчання. Ефективність її розроблення та впровадження залежить від правильного розуміння першооснови обраної технології.

Мета нашого дослідження – характеристика основних моделей навчання студентів вищих навчальних закладів.

Є. Голант ще в 60-х рр. ХХ ст. запропонував розподілити навчання на дві моделі – активну та пасивну, в залежності від того, наскільки учасники педагогічного процесу беруть участь у навчальній діяльності. Термін «пасивна» є умовним, оскільки педагогічний процес передбачає певний рівень пізнавальної активності студентів, інакше досягнення результату стає неможливим. На нашу думку, у такій класифікації Є. Голант використовує «пасивність», як визначення низького рівня активності учасників педагогічного процесу, тобто репродуктивна діяльність у відсутності творчості та самостійності. Зараз до «пасивного» навчання відносять традиційні (класичні) лекції, читання, демонстрації, бесіди, тобто форми роботи, що передбачають прослуховування матеріалу і його репродуктивне відтворення [3].

Зародження класичної форми передачі знань бере свої початки ще з появою суспільства. Подальшого розвитку вона набула, коли люди почали активно передавати набутий досвід своїм нащадкам у вигляді розповідей, байок, казок, легенд тощо. Більш ґрунтового характеру класична модель навчання набуває наприкінці ХVІ – на початку ХVІІ в Братських школах України, Білорусії та деяких інших країнах. Незва-

жаючи на широке визнання у світі, класична модель навчання піддавалася критиці, тому у ХХ столітті заняття почали впроваджувати консультації, семінари, диспути, дискусії, практичні та лабораторні роботи, які стали органічним продовженням розвитку античних способів навчання. Так, наприклад, Сократ примушував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей знаходити істину. Конфуцій проводив навчання у виді евристичних бесід [3]. Ці способи, наприклад, стали підґрунтям технології інтерактивного та проблемного навчання.

На думку О. Пометун, Л. Пироженко до класифікації запропонованої Є. Голантом варто приєднати також інтерактивне навчання, адже воно має свої особливості та закономірності. Отже, результати проведеного дослідження дозволяють дати характеристику 3-х основних моделей навчання студентів вищих навчальних закладів:

1. Пасивна модель навчання. Учасник педагогічного процесу виступає в ролі об'єкта навчання, повинен засвоїти і відтворити матеріал. До відповідних методів належать такі, за яких студенти не здійснюють активної мисленнєвої діяльності (лекція-монолог, читання, демонстрація). Учасники, як правило, не взаємодіють ані з педагогом, ані з однолітками, ані між собою.

2. Активна модель навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність. Учасник виступає «суб'єктом» навчання, виконує творчі завдання, групові діалоги.

3. Інтерактивна модель навчання. Навчальний процес відбувається за умови плідної взаємодії студентів та викладача. Це взаємонавчання: колективне, групове, навчання у співпраці, де і студент, і викладач є суб'єктами навчальної діяльності. Організація інтерактивного навчання передбачає вирішення завдань із залученням усіх учасників педагогічного процесу до активної мисленнєвої діяльності [3].

Таким чином, основними моделями навчання на сьогоднішній день, можна вважати пасивну, активну та інтерактивну. Саме вони є підґрунтям педагогічних технологій, що на даний момент активно розробляються і впроваджуються у навчально-виховний процес студентів вищих навчальних закладів.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2014. – 352 с.
2. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. – К.: А. С. К., 2011 – 256 с.
3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. – посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Видавництво А. С. К., 2014. – 192 с.

Дука Т.М.

кандидат педагогічних наук,
старший викладач
кафедри психолого-педагогічної,
превентивної та інклюзивної освіти
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РОБОТИ ІЗ ДИТЯЧОЮ КНИГОЮ

Ключові слова: діти дошкільного віку, художня література, дитяча книга, читацька культура.

Keywords: preschool children, fiction, children's book reading culture.

В останні роки спостерігається падіння інтересу, до читання загалом, втрачається усвідомлення пріоритетної ролі художньої літератури в людському житті. Знижується роль сім'ї у залученні дитини до читання. Сьогодні читання для дітей і самими дітьми замінюється переглядом телепередач, комп'ютерними технологіями. Саме тому нині гостро постає проблема літературної освіти дітей, формування в них умінь повноцінної читацької діяльності, а звідси – і проблема готовності дошкільних навчальних закладів, родини, батьків і вихователів до роботи з дитячою книгою, до розвитку в дітей стійкого інтересу до літератури, читання, формування в них початкових уявлень про роль книг в житті людини, спілкуватися з нею.

Художня література традиційно розглядається як важливий засіб виховного впливу на особистість дитини-дошкільника, оскільки її вважають скарбницею культури, джерелом реальних знань та сильних вражень, ознайомлення з незвичним, фантастичним. О. Кононко цілком справедливо називає книжку хоча й не головним, проте важливим учителем, провідником по життю, називаючи книгу важливим складником дитячої субкультури [3].

Сучасні дослідники (А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Виноградова, А. Зрожевська, О. Ісаєва, Т. Качак, О. Кононко, Т. Поніманська, Т. Скалозуб та ін.) відносять книгу та читання до агентів соціалізації, оскільки за допомогою читання людина «входить у соціум», розуміє, які події можуть з нею відбутися і як можна вийти з певної життєвої ситуації. Крім того, існує думка, що у відомих і популярних історіях і казках приховані найбільш домінуючі життєві сценарії. Читач чи слухач, проникаючись текстом, ніби підкоряється йому, робить спробу в подальшому відтворювати такі сценарії у власному житті. Тому залучення дитини до читання книг є формуванням морально-етичних переконань, розвитком пізнавальної та емоційної сфер. Окрім того, книга допомагає дитині оволодіти мовленням – ключем до пізнання оточуючого світу природи, речей, людських відносин, тому основною метою ознайомлення дітей з літературою є – формування майбутнього «талановитого читача».

Виховання читача, здатного сприймати художній твір у всьому його багатстві – процес довгий і складний, але, якщо початковий етап введення маленької лю-

дини в читацьку культуру буде своєчасним і успішним, значно скоротиться кількість юнаків і дівчат, не здатних або не бажаючих прилучитися до світового духовного досвіду людства, переданого через художні твори. Зрозуміло, що на кожному етапі освіти розв'язуються свої завдання літературного виховання, спрямовані на оволодіння читацькою діяльністю і культурою [1].

Формування читацької культури має розпочинатися саме на етапі дошкільного віку. Це пов'язано з тим, що дитина в дошкільному закладі засвоює досить значний за обсягом літературний багаж, широко ознайомлюється з усною народною творчістю, українською та зарубіжною класикою, творами сучасних дитячих письменників. Крім того, в дошкільні роки дитина надзвичайно уважна до слова, емоційно чутлива й активна у сприйманні літератури. Цей період є найбільш сприятливим для формування практичних основ естетичного сприймання літератури.

У дошкільному віці також відбувається активний розвиток відтворювальної уяви, необхідної для повного розуміння словесного образу, основних зв'язків у творі, характеру персонажа, його дій, вчинків, переживань, а також мотивів його поведінки. Також дошкільний вік є сензитивним для розвитку емоційної активності, здатності до співпереживання з героями, розуміння образної будови літературного твору [5].

Діти самі ще читати не можуть, вони лише оволоділи читацькою діяльністю на рівні сприймання на слух. Авторський задум художнього твору доносить до них вихователь, який виступає посередником між письменником і дітьми. Перше враження дітей про книжку багато в чому залежить від якісного виконання дорослим літературного твору, щоб діти могли сприйняти не тільки його зміст, а й художню форму, образну мову, мелодійність, ритм, риму [4]. Тільки за такої умови художній твір переконує, захоплює дітей, впливає на них. Педагогу необхідно пам'ятати і враховувати вікові особливості сприймання дітьми літературних творів, і в залежності від цього використовувати засоби, які дозволили б дітям чіткіше уявити художній образ, створений словом.

Загальновідомо, що основним засобом передачі педагогом власних почуттів, свого ставлення до зображеного є інтонація, яка має бути природною, правдивою, переконливою. Разом із тим, як усяке мистецтво, виразне читання вимагає від вихователя збереження чуття міри.

Слід зауважити, що вплив художнього твору значною мірою залежить від осмисленого попереднього прочитання його вихователем, виокремлення ключової чи ключових ліній, за якими можна змодельовати заняття [2].

Таким чином, робота з дитячою книгою має бути спрямована на вирішення низки завдань: закріплення та розвиток стійкого інтересу до художнього твору, виховання любові до художнього слова; розширення літературного досвіду дітей; формування уяви дитини; осмислення вчинків персонажів, їх думок, почуттів; усвідомлення власного емоційного ставлення до героїв твору; зосередження уваги дитини на мову літературного твору, авторські прийоми зображення дійсності.

Список використаної літератури:

1. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. – Москва: Изд-во «Смысл» ; Изд-во «Эксмо», 2006. – 1136 с.

2. Гавриш Н. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2011. – № 2. – С. 4-9.
3. Кононко О. Художня література / О. Кононко // Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – С. 149-152.
4. Методика розвитку речі дітей дошкільного віку: учеб. пособие / Л. П. Федоренко, Г. А. Фомичева, В. К. Лотарев, А. П. Николаичева. – 2-е изд., дораб. – Москва: Просвещение, 1984. – 240 с.
5. Розміровська О. На підтримку іміджу дитячого читання / О. Розміровська // Бібліотечна планета. – 2011. – № 3. – С. 23-24.

Мельникова О.М.

кандидат педагогических наук, доцент

Уманський державний

педагогічний університет

імені Павла Тичини

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЩОДО ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-ДОШКІЛЬНИКІВ В СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Ключові слова: превентивне виховання, дошкільник, дошкільний заклад, сім'я.

Keywords: preventive education, preschool, pre-school, family.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти сім'я є важливим соціальним інститутом суспільства у вихованні дитини-дошкільника. Метою сучасної освіти і виховання є формування гуманної, різнобічної особистості, здатної до соціальної адаптації та інтеграції в суспільному довіллі. Саме тому у роботі з батьками невід'ємним напрямом є превентивне виховання дошкільників. Превентивне виховання – комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей і молоді, на їх допомогу і захист [2, 1].

Проблема превентивності набуває гостроти у зв'язку з тим, що діти формуються в складних соціокультурних умовах, невірноваженості соціальних процесів суспільства [4, 6]. Превентивне виховання забезпечується на законодавчому рівні Законами України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» та ін. Як зазначається в Концепції превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти України: «Вивчення сучасної виховної ситуації вказує на неблагополуччя у світі дитинства. Наразі в дитячому середовищі спостерігається нехтування правовими, моральними, соціальними нормами, спад інтересу до навчання і суспільно корисної праці. Особистість сучасних дітей вирізняє не лише прогресуюча відчуженість, підвищена тривожність, духовна спустошеність, цинізм, жорстокість, прояви різних форм насильства та агресії, грубе ставлення до дорослих, низький рівень емоційної прихильності до членів родин, а й відбувається інституалізація девіантної поведінки» [3, 1].

Розробкою питань щодо превентивного виховання займаються вчені Т. Д. Дем'янюк, О. О. Єжова, Н. С. Маляр, В. М. Оржеховська, С. В. Кириленко, Т. Є. Федорченко та інші.

Входження дитини до нового соціального середовища потребує превентивно-педагогічної підготовки батьків, які беруть активну участь у навчально-виховному процесі дошкільного закладу. Тому необхідно приділяти значну увагу роботі з батьками щодо превентивного виховання дошкільників. Просвітницька діяльність серед батьків можлива за умови використання різноманітних спільних форм роботи до-

шкільного закладу та сім'ї, серед яких можемо виокремити педагогічні лекторії, батьківські збори, відвідування дошкільного закладу, прилучення батьків до «життя» дошкільного закладу, анкетування, бесіди на морально-етичні теми, індивідуальні консультації, тощо. Це сприяє:

- розширенню їхніх правових знань;
- обізнаності щодо поведінки дітей в дошкільному закладі та у повсякденному житті;
- ознайомленню зі станом рівня вихованості дітей;
- становленню здорової особистості;
- вихованню волі, характеру у дітей;
- профілактиці шкідливих звичок;
- формуванню позитивних стосунків хлопчиків та дівчаток;
- застосуванню сучасних форм і методів виховання моральних якостей дітей;
- здійсненню особистісно орієнтованого виховання як умови формування у дошкільників життєтворчого потенціалу;
- поліпшенню морально-психологічного клімату в родині, тощо.

Для того, щоб дитина стала такою, вона повинна довіряти світу, а це значною мірою залежить від обставин її зачаття, того, як проходила вагітність, пологи й перший рік життя немовляти. Крім того, дуже важливі життєві установки людини, її ставлення до проблем, які ставитиме життя. Якщо вона вийде у світ із базовою довірою і буде діяти на основі адекватних уявлень, вона обов'язково залишиться щасливчиком та оптимістом, буде жити в злагоді собою й оточенням. Саме тому батькам потрібно сформувані в дитини низку програм, щоб підтримати в неї такі життєлюбні установки [1, 33-35].

Отже, організація роботи з батьками щодо превентивного виховання дітей дошкільного віку є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу ДНЗ. Адже правильно побудована система роботи педагогів з батьками позитивно буде впливати на особистість кожної дитини та попереджати негативні прояви у поведінці дітей дошкільного віку.

Література

1. Заєць В. І. Як виховувати успішних дітей // Виховна робота в школі. – 2010. – № 11. – С. 33-35
2. Методичні рекомендації щодо превентивного виховання підростаючого покоління відповідно до листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 25.07.2016 № 2.1/10-1828 «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році»
3. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Концепція превентивного виховання дітей і молоді // Життєтворчий потенціал реабілітаційної педагогіки. – К.: 2002. – с. 1
4. Підготовка батьків до превентивного виховання: методичні рекомендації / За загальною редакцією Т. І. Туркот. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – С. 6

Starovoit L.

Candidate of pedagogical science,
Associate professor
The department of artistic disciplines
preschool and primary education
Vinnitsa State Pedagogical University
named after Mykhailo Kotsiubynsky

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS
OF PRESCHOOLERS CREATIVE DEVELOPMENT
IN THE PROCESS OF CREATIVE LABOR TRAINING**

Abstract. *The paper considers the issue of creative development of preschool children by means of artistic and practical activity. The emphasis had been made on the appropriateness of creative freedom as the promoter of a child figurative art activity, aesthetic perception of reality and art practice. There had also been considered the condition for creative development of preschool children during art labor.*

Key words: creative development, preschoolers, creative labor training, art, creativity.

Education of creative, active, communicative, many – sided personality remains one of the top issues for today. Against the backdrop of the latest conceptions, the formation of the new generation, able to get into the swing of inventive life sustaining activity is of top priority for the society. Pre-school education however experiences the necessity in updating the methodological frameworks, which might enable the nursery teachers to assist children in developing their creative potential and ensure this process on the proper level. The urgency of the preschoolers' creative development is primarily stipulated for by the practical demand in using the kid's eventual potential, which is considered to be the fundamental force for solving the task of development of its creative abilities.

Creativity is the subject matter of many scholars, who researched the nature of this phenomenon. It had been carefully described in scientific works of O. Bakushynskyi, B. Barko, N. Vitkovska, N. Gurets, D. Joly, J. Klepikov, T. Kutcheriavyi, Ja. Ponomariov, V. Sukhomlynskyi, V. Nimenko, V. Tomashevskyi etc.

Creative labor is unique for the solution of artistic, creative as well as personal development, it favors the civil and spiritual renovation of the new generation. The reason for this is that the artistic activity is one of the easily available and emotionally compulsive forms of creativity. Creative activity develops children senses. During the creative activity the child experience a range of positive emotions both from the process and from the results obtained. Creative activity favors the harmonic development of a child personality. Creating things, the child reflects the own understanding of life values, comprehends them, realizes their significance. Creative activity develops the child's aesthetic senses, forms the artistic and creative sensibilities in environmental perception.

There are different approaches and recommendations with reference to the pre-conditions for the child optimal development. An American psychologist J. Smith, for instance, argues that teaching creativity becomes possible upon the following conditions:

physical (availability of materials for creativity and possibility to use them any time); social and economic (the child has a feeling of safety, that is, awareness that the creative performance will not be negatively evaluated by adults); psychological (there is a feeling of internal safety, relaxedness and freedom, formed due to support of the adults) [1, p.33]. The two last mentioned conditions are the issues of psychological climate, which depends on the teacher.

But the role of the adults shall not be restricted to the creation of the above conditions. It implies for their active assistance in a child creative development. The useful recommendations on this matter had been developed by an American psychologist J. Galen, who argued that it is necessary to create a friendly and safe psychological environment for the child creative exploration, and the child could go back to it, should it be frightened by the own discoveries. That environment has to be designed to support the child creative inclination, being able to create friendly relationships with failures, avoiding negative evaluations of creative ideas. He also emphasized on the necessity to be patient to strange ideas, called for the esteeming the cognitive needs, respecting the child questions, trying to answer all of them despite their irrationality. J. Galen was convinced that a child has to be given the possibility to stay along and be allowed to do things on its own, since the excess of care may thwart a progress. The preschool teacher must find the words of encouragement for the new creative initiative of the child, avoiding thus criticism of its first trials no matter how unsuccessful they might appear to be [1, c.34].

So, to ensure the efficient creative development of the child it is necessary to use the whole range of pedagogical influences, which form the artistic and aesthetic ideal, expressing it as word pictures, with the help of which the social values shall transfer into the child personal experience, organic achievements of its creativity.

To our mind, the creative development of preschool children during the creative labor becomes possible upon the following conditions:

- System attraction of children to different kinds of artistic and creative activities, which has to be built on perception and aesthetic evaluation of pieces of art and mastering means of their artistic expression.
- Compulsion of preschool children to the implementation of the acquired artistic and creative experience.
- Ensure close connection with needs, interests and other motives of preschool child activity.
- Inclusion into the structure of the classes specific tasks, based on using the visual arts of different art forms.
- Consideration of sensory and aesthetic experience, which the child obtained previously.

So, giving a lesson on creative labor, the preschool teacher has to ply children with artistic and creative knowledge and skills, habits of creative activity, reveal the artistic and aesthetic peculiarities of labor, teach to understand and create a beauty, form the art to love and preserve it, educate the creative relation to labor. Realizing that the atmosphere of democracy is the necessary precondition for creative development, formation of perceptions about the beauty, skills to feel, emphasize and create, the child must be given all the options in the world as well as freedom for personal expression.

References

1. Барташнікова І. А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-6 років: навчальний посібник [2-е вид., переробл.] / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 64 с.
2. Зязюн І. А. Безсвідомість. Підсвідомість. Творчість. (З огляду установки Дмитра Узнадзе) / І. А. Зязюн // Мистецтво та освіта. – 2001. – № 3. – С. 3-10.
3. Как воспитать в ребенке творческую личность?: серия “Мир вашего ребенка“ / [авт.-сост. Т. А. Барышева, В. А. Шекалов]. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 224 с.
4. Клепіков О. І. Творчість: істина, краса, благо/ О. І. Клепіков. – К.: Знання, 1991. – 48 с.
5. Неменский Б.М. Мудрость красоты: Книга для учителя. – 2-е изд. доп. и перераб / Б.М.Неменский. – М.: Просвещение, 1987.

Макарська В. В.
Мелітопольський педагогічний
університет
Імені Богдана Хмельницького

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В даний час серед дослідників спостерігається підвищений інтерес до проблеми девіантної поведінки. Наукове вивчення відхилень здійснюється в психології, кримінології, психопатології, соціології. У стадії становлення знаходиться нова наукова дисципліна-психологія девіантної поведінки. Пояснити причини, умови і фактори, що детермінують це соціальне явище, стало насущною задачею. Її розгляд припускає пошук відповідей на ряд фундаментальних питань, серед яких питання про сутність категорії «норма» (соціальна норма) і про відхилення від неї.

Серед основних причин девіантної поведінки молоді є неорганізованість її дозвілля. Дозвілля молодих людей відрізняється на сьогоднішній день великою складністю, відображає суттєві характеристики соціуму, наповнюється різним, часом досить суперечливим, змістом.

Сучасна ситуація в духовній сфері українського суспільства визначена фахівцями як ціннісно-нормативний вакуум. Молодь, будучи об'єктом соціалізації, швидко і легко приймає ті спотворені цінності, установки, способи поведінки, які характерні для суспільства перехідного періоду. Дозвілля сучасної молоді різко відрізняється від того, яким він був у попереднього покоління, їх батьків. Ця відмінність виявляється у формах проведення, а також його змістовності [2, с. 53].

При поглибленні девіацій, а також коли поведінкові розлади починають приймати антигромадський характер і відображати активну деструктивну спрямованість, що становить погрозу для людей і порушення правових норм, говорять про делінквентну поведінку. Девіантна поведінка підрозділяється на дві групи:

1) Поведінка, що відхиляється від норм психічного здоров'я, тобто наявність у людини явної або схованої психопатології.

2) Поведінка, що відхиляється від моральних норм людського життя і, що виявляється в різних формах соціальної патології – пияцтві, наркоманії, проституції та інше. Подібний вид девіантної поведінки виражається у формі провин або злочинів. Якщо ці провини незначні і не приносять великої шкоди суспільним відносинам, то особи, що їх скоїли піддаються покаранням трудового чи адміністративного права. Правоохоронні органи в особі міліції і судових органів застосовують до девіантів заходи примусового характеру (адміністративний арешт, штраф та інше), а соціальні і медичні служби здійснюють з ними комплекс заходів для соціальної і психічної адаптації. Якщо ж девіант вчиняє злочин, то таке діяння кваліфікується по нормах законодавства [1, с. 70].

Причинами відхилень у поведінці підлітків є і реалії сьогодення періоду в житті суспільства. Підлітки гостро переживають соціальне розшарування, неможливість для багатьох отримати бажане освіту, жити в достатку, в останні роки у

неповнолітніх протягом півроку або року змінюються ціннісні орієнтації. Заперечення базових соціальних цінностей є першопрчиною девіантної поведінки. Морально-психологічний «зсув» виражається у підлітків в асоціальній поведінці і може опрвождатся правопорушеннями, пагонами, захворюваннями по наркологічного ознакою, серйозними нервово-психічними розладами [3].

Девіантна поведінка індивіда, як і нормальна, є наслідком навчання соціальної поведінки, продуктом взаємодії соціальних, культурних і психологічних характеристик.

Існує багато методів, які борються з девіантною поведінкою. В першу чергу – це профілактика девіантної поведінки. Вона повинна проводитися як в сім'ї, так і в навчальному закладі. Сім'я та школа повинні забезпечити підлітку продуктивні та корисні варіанти дозвілля. Тому що саме через великий обсяг вільного часу підліток не знає куди подіти свою енергію та сили. Варіантами дозвілля можуть бути творчі гуртки, спортивні секції, наукові гуртки. В школі можуть проводитися творчі вечори, брейнінги, тематичні свята, вистави, концерти, психологічні тренінги. Треба заповнювати вільний час підлітка продуктивними заняттями, щоб у нього не залишалось часу на шкідливі звички, бродяжництво, крадіжки та інші негативні дії. Але обов'язково треба враховувати інтереси самого підлітка. Не можна змушувати та настоювати на конкретній діяльності. Треба дати змогу підлітку вибрати самому те, що йому подобається. Тому що надмірне примушення може тільки завдати шкоди [2, с. 50].

Що стосується корекційної роботи над девіантною поведінкою, то треба впроваджувати спеціальні програми по корекції поведінки. Треба працювати з психологом, щоб краще розуміти причини своєї поведінки та навчитися справлятися зі своїми емоціями. Психолог та соціальний педагог повинні попрацювати з батьками, щоб краще розуміти мотиви девіантної поведінки та дати рекомендації про те, як спілкуватися з такими підлітками. Якщо девіантна поведінка проявляється в запущеній формі – алкоголізм, наркоманія, правопорушення, то треба вдаватися до більш серйозних методів [4]. Серед них – лікування, проходження реабілітації, робота з психологом та психотерапевтом по корекції окремих проявів поведінки.

Література

1. Балабанова Л.М. Соціально-психологічні аспекти формування девіацій у підлітків та шляхи їх попередження. Проблеми девіантної поведінки: історія, теорія, практика / Л.М. Балабанова // Матеріали Всеукраїнської науково – практичної конференції. – К.: Міленіум, 2002. – 424 с.
2. Безрученко О. Важковиховувані підлітки. Особливості виховної роботи керівника групи / О. Безрученко// Соціальний педагог.-2014.- №2.- С. 17-19.
3. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального пеагога: навчальний посібник Л.М. Завацька.-К.: Слово, 2008.-240 с.
4. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка: навчальний посібник / Н.В. Заверико.- К.: Слово, 2011.- 239с.

Чорна І. Ю.

Асистент кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівського національного
університету імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

Key words: competence, lexical competence, business communication, lexical competence structure.

Ключові слова: компетентність, лексична компетентність, ділове спілкування, структура лексичної компетентності.

З ХХІ століттям прийшли не лише нові зміни та досягнення у галузях економіки, медицини, політики та науки, а й нові вимоги до сфери освіти, яка безпосередньо пов'язана з кожною із цих галузей діяльності людини. Сучасність потребує фахових спеціалістів у будь-якій сфері діяльності, з навичками та вміннями необхідними для тої чи іншої галузі суспільного життя. Одним із факторів якісної підготовки майбутніх фахівців стала їх особистісна компетентність з обраної ними спеціальності.

Аби втамувати гостру потребу власної компетентності свого напрямку підготовки, сьогодення молодь повинна чітко усвідомлювати, що для досягнення досконалості в майбутній професії потрібен не лише досвід та теоретичне підґрунтя знань, а й практичні навички для вирішення типових та нестандартних ситуацій. Саме такі риси, як вищезазначені властиві компетентному спеціалісту чи то зі сфери медицини, чи економіки, чи будь-якої іншої галузі освіти.

Компетентність у сьогоденні розглядається, швидше як система знань та вмінь, а не як поодинокі вузькоспеціалізоване явище. Мається на увазі високий рівень обізнаності та ознайомленості не лише з основним предметом своєї професійної діяльності, а й з дотичними до майбутньої спеціальності матеріалами. Наприклад, в умовах євроінтеграції кожен випускник ВНЗ повинен володіти міжнародною іноземною мовою належного рівня та лексичною компетентністю із власного напрямку підготовки.

Сам термін «компетентність» досі не має одного конкретного визначення, хоча усі запропоновані на сьогоднішній день дійшли до висновку, що цим терміном позначається висококласне володіння певною справою. Перш за все варто зазначити що термін «компетентність» відрізняється за значенням від терміну «компетенція».

- «Компетенція – заздалегідь поставлена вимога до підготовки людини, її якостей і знань у певній сфері діяльності» [4,13].
- Компетентність – це володіння компетенцією, що проявляється в ефективній діяльності і включає в себе особисте ставлення до предмету і продукту діяльності...» [4,14].

В українському академічному словнику термін «компетентний» описується як: «1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре

обізнаний; тямущий.... Який ґрунтується на знанні, кваліфікований... 2. Який має певні повноваження; повноправний, повновладний.» [1]

Іноземні джерела [11; 17; 20; 21] подають наступне визначення компетентності:

1. Здатність робити щось добре чи ефективно;
2. Ряд спеціальних знань або здібностей;
3. Конкретна здатність або вміння;
4. Необхідна здатність для виконання певної роботи;
5. Достатність засобів (знань) для зручностей життя.

Учасниками проекту «Стандарт загальної освіти» сформульоване таке робоче визначення поняття «компетентність»: «Готовність учня використовувати засвоєні знання, навчальні вміння та навички, а також способи діяльності в житті для рішення практичних і теоретичних задач». [10]

Освітня компетентність відрізняється від загальної компетентності, оскільки, освітня стосується лише тих видів діяльності, які стосуються галузей навчання.

А. Хуторской пропонує поділяти освітню компетентність за трьома рівнями:

- До загального змісту освіти відносяться ключові компетентності;
- До конкретних галузей освіти чи окремих кіл предметів відносяться загальнопредметні компетентності;
- До окремих предметів, в рамках яких можливе формування компетентності відносяться предметні компетентності. [10]

Безумовно до компетентності входить не лише високий рівень знань та обізнаність із специфікою обраної спеціальності, а й володіння мовою. Добре відомий той факт, що чим багатший лексичний запас мовця, тим вищий рівень його комунікативних здібностей і тим самим він стає більш компетентним спеціалістом. Родігіна І. В. пропонує наступну характеристику основних груп компетентностей, котрі попередньо визначені комісією з питань культурного співробітництва при Раді Європи:

- соціальні до яких входять вміння людини співіснувати з соціумом (напр. вміння уникати конфліктів, приймати рішення, почуття відповідальності за власні дії);
- полікультурні – обізнаність в культурному житті та повага і прийняття представників інших культур, релігій, рас, класу, матеріального становища та ін.;
- комунікативні – вміння використовувати мовленнєві здібності людини в усній та письмовій формах спілкування, як державною, так і іноземними мовами;
- інформаційні – вміння знаходити, вдумливо опрацьовувати та доцільно використовувати, інформацію з різноманітних ресурсів;
- саморозвитку і самоосвіти – присутність готовності до постійного навчання впродовж усього життєвого шляху та особистісна потреба в такому навчанні;
- діяльнісно – творчі – творча діяльність високої продуктивності. [8]

Кухта І. В. розглядаючи іншомовну компетентність в контексті комунікативної культури студентів виокремлює три основні компоненти іншомовної компетентності:

- Соціальна компетентність, що складається з таких субкомпетентностей як професійна, соціолінгвістична та соціокультурна;

- Комунікативна компетентність до якої відносяться прагматична субкомпетентність, дискурсивна та інформативна;
- Лінгвістична компетентність компонентами якої є граматична та когнітивна субкомпетентності. [5]

Цілком доцільно зазначити, що термін «комунікативна компетентність», запропонований Хаймсом (1972) включає в себе, згідно з автором «не лише здатність витлумачити та інтерпретувати мовні вирази, але і можливість використовувати ці вирази відповідно і ефективно згідно зі звичаями словесної взаємодії, що переважають у лінгвістичному суспільстві»[13]. В даному випадку йдеться про іноземну мову – тобто про іншомовну лексичну компетентність. Для більшості майбутніх спеціалістів, так чи інакше, термін «лексична компетентність» не відноситься до абсолютно незвіданого феномену, однак, трактувати це визначення можна по – різному.

Лексична компетентність є одним з аспектів комунікативної компетентності іноземної мови, якому не приділялось багато уваги. (Меара 1996). При формуванні комунікативної компетентності з іноземної мови варто враховувати той факт, що лексична компетентність лежить в самому центрі комунікативної компетентності [15,1]. Лексичну компетентність можливо описати в межах двох глобальних характеристик: розміру та систематизації [15,14].

Згідно із загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (С.Е.Ф.) іншомовну лексичну компетентність можна описати чотирма різними способами:

- по відношенню до того, що відомо про слова;
- наскільки добре відомі слова;
- як багато слів відомо;
- які слова відомі [18].

Нордкіст Р. пропонує наступне визначення: лексична компетентність – це здатність розпізнавати і використовувати слова в мові, таким способом, яким носії мови використовують їх. Лексична компетентність включає в себе розуміння різних відносин між сім'ями слів і їх загальними колокаціями(сполучуваність, розташуванням) [16].

Лексична компетентність може бути визначена як здатність людини використовувати слова по-різному і в повному обсязі [19,1]. Танака С. пропонує додаткове розмежування іншомовної лексичної компетентності на базову та розширену компетентність. Базова лексична компетентність відноситься до власної можливості вибрати найбільш доцільне базове або зазвичай вживане слово в контексті (інтерлексичної компетентності), а також використовувати дане базове слово через його повний діапазон застосувань (інтра-лексична компетентність) [19,2].

Базова лексична компетентність повинна стати нероздільною основою того, хто навчається лексичної компетентності. Іншими словами, базова лексична компетентність відноситься до загальної лексики, яка є необхідною для ефективного спілкування цільовою мовою в повсякденних ситуаціях [19,2].

Лише після встановлення базової лексичної компетентності, учень може розширювати власний словниковий запас, тим самим переходити до розширеної лексичної компетентності. Можна припустити, що лексичний запас кожного відрізняється, в залежності від роду діяльності та захоплень [19,2].

В роботі Марконі (1997) можна знайти судження, яке стверджує, що лексичну компетентність варто вимірювати за двома роздільними напрямками: інференційне знання та референційне знання [14,2].

- Інференційне знання можна трактувати як здатність вживати слово, маючи поняття про зв'язки цієї лексичної одиниці з іншими, та з близькими лінгвістичними виразами (коти відносяться до тварин, подорожі до руху...) [12,169].
- Референційне знання – це вживання лексичних одиниць, знаючи їх походження та вмючи розпізнати лексичну одиницю в реальному світі [12,169].

Зміст лексичної компетентності варіюється в залежності від цільового результату вивчення матеріалу. Якщо учень основною метою поглиблення знань лексики ставить професійно орієнтований вокабуляр вузького профілю, то навантаження, об'єм, вживання, значення та самі лексичні одиниці відрізнятимуться від, наприклад, базового словникового запасу для загального ужитку.

Лексика диференціюється не лише за специфікою напряму підготовки майбутніх спеціалістів, а й за стилем мовленнєвої діяльності, в якому лексичні одиниці застосовуватимуться. Саме за стилем комунікації і визначається необхідне словникове підґрунтя для лексичної компетентності. Звідси випливає, що для ділового спілкування лексична компетентність суттєво відрізняється від лексичної компетентності для дружньої бесіди і навпаки.

Отож, високий рівень сформованості лексичної компетентності відіграє важливу роль для реалізації ділового спілкування.

Оскільки лексична компетентність найбільшого впливу завдає саме комунікативному аспекту діяльності людини, варто зазначити визначення спілкування, як такого. Фахівці визначають спілкування як глибоко соціальне явище, яке відбувається в оточенні людей. Саме через спілкування людина самореалізується, вирішує певні питання та самостверджується. Перш за все, спілкування можна визначити, як взаємодію між людьми і метою цієї взаємодії є обмін інформацією, думками та встановленням взаєморозуміння [7].

Окрім різноманітних функцій, стилів, рівнів та цілей, спілкування має ще й види, а саме: міжгрупове, міжсоціумне, міжособистісне спілкування та масові комунікації; спілкування може бути опосередкованим і безпосереднім, діалогічним і монологічним; спілкування функціонально-рольове, неформальне, у тому числі інтимно-сімейне та ділове[7].

Ділове спілкування відрізняється від загально спілкування тим, що йому притаманний ряд особливостей, а саме:

- Мовець представляє свою організацію;
- Метою ділового спілкування є ефективна співпраця та вирішення певних питань;
- Ділове спілкування включає в себе укладення угод, підписання контрактів, встановлення відносин між підприємствами та узгодження усіх вимог, які супроводжують ці відносини [7];
- Характер спілкування повинен бути конструктивним та чітко спрямованим на вирішення конкретної проблеми;
- Мета, зміст та припустимі наслідки спілкування повинні бути задалегідь визначеними;

- Ділове спілкування, зазвичай, є спрямованим на подальшу взаємовигідну співпрацю організацій та ін.[7].

За етикою ділових відносин ділове спілкування визначають як специфічну форму взаємодії людей, які презентують себе, та свої організації. Воно включає: «обмін інформацією, пропозицією, вимогами, поглядами, мотивацією з метою розв'язання конкретних проблем як всередині організації, так і за її межами...» [6].

Бізнес-комунікація включає в себе постійний потік інформації. Зворотній зв'язок є невід'ємною частиною ділового спілкування. Зв'язок відіграє дуже важливу роль в процесі управління і контролю над людьми на підприємстві та за його межами. Спілкування між начальством і співробітниками повинне бути ефективним в організації, та між організацією і суспільством в цілому (наприклад, між керівництвом і профспілками). Це має важливе значення для успіху і зростання організації [22]

Фахівці поділяють ділове спілкування на пряме і непряме: пряме здійснюється безпосередньо між мовцями, які знаходяться на одній території, поруч; непряме ділове спілкування відбувається через відео зв'язок, телефон, факс або інтернет. Окрім прямого і непрямого ділового спілкування, існує ще вербальне та невербальне. Вербальне спілкування – спілкування через мову, невербальне ж – спілкування із залученням мови тіла (міміки, поз, жестів) [3].

Ділове спілкування може бути усним та письмовим. Усне ділове спілкування поділяється за стилем на формальне та неформальне [22]. Зазвичай, під діловим спілкуванням маються на увазі ділові переговори, засідання, співбесіди, промови та ін., котрі проводяться у формальному стилі згідно норм підприємства. Неформальні зустрічі рідше застосовуються у діловому спілкуванні, однак, є винятки, як наприклад, проведення переговорів на винограднику.[22] До письмового ділового спілкування відносяться звіти, ділові листи, факси, доповіді та ін. [22].

Биконя О. П. вивчаючи особливості англомовної комунікативної компетентності у діловому мовленні трактує це явище наступним чином: «Англомовна Комунікативна Компетентність у діловому спілкуванні це – здатність особистості реалізувати успішно ділову усну та письмову комунікацію з носіями мови у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого та опосередкованого контактів в певних сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання. АКК у діловому спілкуванні передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання ділового англомовного мовлення в усній та письмовій формах відповідно до конкретної ситуації ділового спілкування, мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно з правилами ділового спілкування у цільовій національно-культурній спільності. Метою формування АКК у діловому спілкуванні є здатність студентів економічних спеціальностей використовувати знання, навички і вміння у діловій англомовній діяльності.» [2].

Отже, будь-яке ділове спілкування, окрім невербального, потребує дотримання норм, правил, розмовного чи письмового стилю, комунікативних навичок та однозначно, лексичної компетентності. Окрім того, критична література спонукає виокремити деякі фактори, від яких, власне кажучи, іншомовна лексична компетентність в діловому спілкуванні і залежить, а саме:

- лексичного наповнення для бізнес-комунікації;
- дискурсу його професійної діяльності;
- кількості лексичних одиниць та тем, необхідних для ділового спілкування;
- часу відведеного для вивчення базового словникового запасу;
- практичного застосування теоретичних умінь та навичок.

О. П. Биконя презентує структуру комунікативної компетентності в діловому говорінні, запропоновану на основі досліджень фахівців (Н. Ф. Бориско і С. Ю. Ніколаєвої), до складу якої автор відносить: мовленнєву, лінгвосоціокультурну, мовну та навчально-стратегічну компетентності [2].

Опираючись на той факт, що лексична компетентність є, фактично основою комунікативної компетентності, можна запропонувати наступну базову структуру лексичної компетентності в діловому спілкуванні:

- Знання запасу визначених та професійно орієнтованих лексичних одиниць, зокрема синонімічний ряд лексичних одиниць для альтернативного заміщення слів та виразів під час ділового спілкування;
- Знання правил граматично коректного оформлення висловлювань;
- Сформованість лексичних умінь та навичок в аудіюванні, читанні, письмі, говорінні (рецептивних та репродуктивних)[9];
- Здатність студентів до автономного навчання [9];
- Знання валентності та особливостей лексичних одиниць, а саме:
 - Конотативне значення лексичних одиниць;
 - Семантичні особливості лексичних одиниць;
 - Колоквіалізми та фразеологізми відповідного змістового навантаження [2].
- Знання офіційних стилів ділового спілкування(усне та письмове);
- Знання соціокультурних особливостей ділової мови партнерів та вміння комунікувати з їх урахуванням.

При вивченні матеріалів з проблематики дослідження вдалося з'ясувати, що досі не існує єдиного теоретичного підґрунтя чи системи формування лексичної компетентності в діловому спілкуванні для студентів немовних спеціальностей. Проаналізовані джерела з даної тематики дослідження дозволяють зробити висновок, що проблема формування іншомовної лексичної компетентності в діловому спілкуванні досі є актуальними питанням для методики навчання іноземної мови. Базуючись на вищезазначених фактах, була запропонована структура лексичної компетентності для вивчення іноземної мови, до якої відносяться набуті лексичні знання, сформовані лексичні вміння та навички, соціокультурні особливості лексичної компетентності, а також усі дотичні особливості лексичних одиниць для коректного вживання іноземної мови в діловому спілкуванні.

Список використаної літератури:

1. Академічний тлумачний словник української мови : в 11 т., Т. 4 – К. : Вид-во «Наукова Думка», 1973. – 840 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/kompetentnyj> (Дата звернення: 19.10.2016).
2. Биконя О. П. Вимоги до рівня володіння студентами економічних спеціальностей англomовною комунікативною компетентністю у діловому говорінні // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. –Режим доступу:

- <http://www.stattionline.org.ua/psih/88.html> (Дата звернення: 17.10.2016).
3. Види ділового спілкування : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reshebnik.rv.ua/biznes/vydy-dilovoho-silkuvannya/> (Дата звернення: 19.10.2016).
 4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду: // Вища освіта України. 2008. № 3. – Режим доступу: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Holovan_03.pdf (Дата звернення: 18.10.2016).
 5. Кухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови: // Гуманізм та освіта : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 2008. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Kuchta.php> (Дата звернення: 20.10.2016).
 6. Лесько О. Й. Ділове спілкування та його особливості: [Електронний ресурс] // Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б., Рузакова Г. Г. Етика ділових відносин -- Режим доступу: http://posibnyku.vntu.edu.ua/et_/32.htm (Дата звернення: 20.10.2016).
 7. Прищак М. Д. Теоретико-методологічні засади ділового спілкування: [Електронний ресурс] // Прищак М. Д., Залюбівська О. Б., Слободянюк О. М. Ділове Спілкування. -- Режим доступу: <http://posibnyku.vntu.edu.ua/dsbook/p1.html> (Дата звернення: 21.10.2016).
 8. Родигіна І. В. Компетентність як педагогічне явище: // Методична скарбничка. – Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/kompetentnist_jak_pedagogichne_javishhe/19-1-0-11440 (Дата звернення: 18.10.2016).
 9. Соломко З. К. Зміст і структура лексичної компетенції як складника фахової компетенції майбутніх юристів: // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/index.php/psih/88/15904-zmist-i-struktura-leksichnoi-kompetencii-yak-skladnika-faxovoї-kompetencii-majbutnix-yuristiv.html> (Дата звернення: 20.10.2016).
 10. Хуторской А. Ключові освітні компетентності: // Сучасна освіта. –Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/2340/> (Дата звернення: 17.10.2016).
 11. Garcia Velasco D. Lexical competence and functional discourse grammar: // Alfa, Sao Paulo. 2007. № 51(2). – Режим доступу: <http://www.piwik.seer.fclar.unesp.br/alfa/article/viewFile/1442/1150> · PDF file (Дата звернення: 18.10.2016).
 12. Hymes D. H. On Communicative Competence: [Електронний ресурс] // Pride J. B., Holmes J. Sociolinguistics. Selected Readings. 1972. -- Режим доступу: <http://www.homes.uni-bielefeld.de/sgramley/Hymes-2.pdf> (Дата звернення: 21.10.2016).
 13. Longman Dictionary of Contemporary English for Advanced Learners / Pearson Education Limited, 2009. – 2082 p.
 14. Marconi. D. Lexical competence. Cambridge: MIT Press, 1997.
 15. Meara P. The dimensions of lexical competence: [Електронний ресурс] // Brown G., Malmkjaer K., Williams J. Performance and competence in second language acquisition. 1996. – Режим доступу: www.lognostics.co.uk/vlibrary/meara1996a.pdf · PDF file (Дата звернення: 20.10.2016).
 16. Nordquist R. Lexical Competence: [Електронний ресурс] // About Education. – Режим доступу: <http://grammar.about.com/od/il/g/Lexical-Competence.htm> (Дата звернення: 20.10.2016).
 17. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Oxford University Press, Seventh edition, 2005. – 1800 p.

18. Öztürk M. Lexical Competence in the Common European Framework of Reference for Languages // International Symposium: Common European Framework and Foreign Language Education in Turkey: Bursa. September, 2003. – Режим доступа: <http://mozturk.home.uludag.edu.tr/CEF.doc> (Дата звернення: 21.10.2016).
19. Tanaka S. New Directions in L2 Lexical Development. *Vocabulary Learning and Instruction*, 1(1) (2012): 1-9. doi:10.7820/vli.v01.1.tanaka.
20. The Free Dictionary : Competence: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.thefreedictionary.com/competence> (Дата звернення: 19.10.2016).
21. The Penguin English Dictionary / Penguin Books; [edited by Robert Allen], 2nd revised edition, 2003. – 1654 p.
22. What is Business Communication? – [Електронний ресурс] // Management Study Guide. – Режим доступа: http://managementstudyguide.com/business_communication.htm (Дата звернення: 21.10.2016).

Диндаренко О.А.

старший викладач кафедри англійської мови,
Чорноморський Національний університет
імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: комунікативний підхід, комуні кант, ситуація спілкування, комунікативна інтенція, діалогічний дискурс, іншомовна компетенція, соціальна взаємодія, мовна інтеграція, міжкультурна комунікація.

Keywords: communicative approach, communicator, situation of communication, communicative intention, dialogue discourse, foreign language competence, social intercourse, language integration, intercultural communication.

Комунікативний підхід до навчання іноземних мов, при якому об'єктом навчання є мовна комунікативна діяльність, функціональні властивості мови і мовлення, є дуже актуальним на сучасному етапі. Пошук шляхів навчання ефективного спілкування пов'язано з комунікативними потребами майбутніх фахівців у зв'язку з розширенням міжнародних контактів України. Комунікативний підхід включає вивчення прагматичних аспектів комунікації, співвідношення мовних одиниць із діяльністю людини, вивчення стратегій і тактик комунікантів. Такий функціонально-комунікативний підхід до навчання мов дає можливість навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії, розуміти інтенції комунікантів, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування. Широке варіювання комунікативних інтенцій подано в діалогічному дискурсі. Вивчення діалогічної форми мови є дуже важливим, тому що діалог вважається найбільш природним проявом мовленнєвої активності.

Формування іншомовної компетенції є необхідною складовою навчання мов на сучасному етапі, тому що вона допомагає фахівцям інтегрувати у різні мовні колективи, відчувати себе впевнено у будь-яких умовах спілкування. Комунікативний підхід до навчання іноземних мов дає можливість викладачу навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування.

Отже, перед уроком іноземної мови стоять нові завдання: це насамперед підготувати людину майбутнього, людину, що здатна проявити себе в умовах глобального багатокультурного простору, яка є відкритою до іншої культури, а отже, і до спілкування з іншими. Основне завдання викладання іноземних мов на сучасному етапі – це навчання мови як повноцінному засобу спілкування, засобу міжкультурної комунікації.

Для більшості викладачів є відомим явище структурно-компетентного, але комунікативно-некомпетентного студента. Це означає, що можливість правильно маніпулювати структурою мови є тільки частиною того, що є включено до вивчення мови. Такий студент є здатним створювати граматично-правильні речення і в той

самий час не може створити простої комунікації. Тут є “щось інше”, що потребує усвідомлення і це “щось” включає в себе вміння сказати “правильну річ” у “правильний час” [K. Johnson, K. Morrow. – P.1–2].

У загальніших термінах, ми можемо говорити про комунікативне вивчення мови, як про таке, що розпізнає навчання як комунікативну компетенцію, яка є його основною метою. Таке мовне навчання відрізняється від більш традиційних підходів, у яких акцентується увага на вивченні структурної компетенції у навчанні іноземної мови [K. Johnson, K. Morrow. -P.10].

Д.Х. Хаймс дав визначення комунікативній компетенції як найбільш загальному терміну для визначення можливостей особи. Він стверджує, що компетентність залежить від знання мови і від вміння використовувати її залежно від ситуації. Є декілька секторів комунікативної компетенції: 1) компетенція як граматичність; 2) компетенція як відповідність контекстів; 3) компетенція як прийняте використання; /`whether or not smth is in fact done`/; 4) компетенція як виконання [Hymes. – 14 p]. Проблема комунікативної компетенції розглядається за допомогою комунікативного підходу до вивчення мови. К. Джонсон – британський методист, зазначив, що є два комунікативних підходи до вивчення іноземної мови: 1) досконала організація навчальної програми; 2) методологія. Точніше кажучи, перший підхід визначає, що саме вивчати за комунікативним принципом, а другий підхід показує, як і за допомогою яких методів зробити навчання мови більш доступним. Комунікативний підхід є орієнтованим на вивчення мови через спілкування. Використання мови у реальній комунікативній ситуації породило в рамках комунікативного підходу деякі тенденції, релевантні для викладання іноземної мови: 1) комунікативна спрямованість усіх видів навчання; 2) головним у процесі навчання є не викладач, а студент (“learner-centred approach”); 3) зацікавлення студентів процесом навчання відповідно до їхніх інтересів, здібностей і потреб (“the whole person approach”); 4) навчально-методичні матеріали подаються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом; 5) основними видами роботи студентів є: а) парна робота (діалог); б) групова робота (полілог); 6) комунікативний підхід до вивчення мови породив нетрадиційне відношення до помилки. Виникають питання: Що вважати помилкою? і Яка природа помилки? Багато було сказано про важливість комунікативного підходу, але що таке комунікативність взагалі?

Усна комунікативність (спілкування), відповідно до тверджень Р. Скотта, – це тип діяльності, який передбачає спілкування двох чи більше осіб і у якому обидва учасники є слухачами і співрозмовниками одночасно: вони повинні реагувати на те, що чують через репліки [K. Johnson. –P.70].

Український методист-дослідник О.Б. Тарнопольський у своєму збірнику “Методика навчання англійської мови” виділяє шість принципів організації навчальної діяльності студентів на 2-му курсі технічного ВНЗ. Найважливішим і основним принципом є 1-й принцип, що реалізує комунікативну спрямованість навчання загалом. Для обґрунтування цього принципу слід проаналізувати, що ж є комунікативною особистісною організацією навчальної діяльності.

Комунікативна організація передбачає три основні умови:

1. Спрямованість навчання студента не на здобуття мовних знань, а на виро-блення навичок (граматичних, лексичних одиниць, фонетичних, мовленнєвих умінь), що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час

спілкування, реалізацію мови в актах комунікації [Б. Тарнопольський. – С. 52].

2. Друга умова, пов'язана з реалізацією принципу комунікативної організації, передбачає комунікативний характер вправ, що використовуються в навчальному процесі для вироблення навичок і мовленнєвих умінь. (Принцип ситуативного мовленнєвого спілкування) [Б. Тарнопольський. – С. 53].

О.Б. Тарнопольський зазначає, що найдоречніше застосовувати вправи різних рівнів, а найкраще – вправи найвищого рівня, призначені для засвоєння мовного матеріалу і розвитку мовленнєвих умінь в реальній комунікативній ситуації, а також таких, що відповідають меті навчання – розвитку комунікативної компетенції.

3. Формування у студентів спонукально-мотиваційної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні. Для цього потрібна висока позитивна мотивація:

а) без мотивації мовленнєва діяльність взагалі не може розпочатися; б) сама ефективність мовленнєвої діяльності зростає, коли є високою позитивна мотивація. Отже, щоб забезпечити комунікативний характер навчальної діяльності, необхідно організувати її з урахуванням особистостей тих, хто навчається; зробити їх особистісно-значущими (*“learner-centred approach”*); Іншими словами, потрібно взяти до уваги їхню *“особистісну індивідуалізацію”* (добір матеріалів і завдань з чітким урахуванням особистості кожного студента). Переважно мотивоване навчання забезпечує умови самовираження особи.

Важливу роль у навчанні іноземної мови займає її вивчення через текст як основну комунікативну одиницю, яка дає можливість через його читання чи слухання з подальшим коментуванням або його перекладом вивчити новий лексичний чи граматичний матеріал, навчитись спілкуватись, створюючи комунікативні ситуації на основі тексту. Саме цей метод є дуже продуктивним у немовному технічному ВНЗ, де недостатня кількість часу не дає можливості широко використовувати інші підходи до вивчення іноземної мови [Б. Тарнопольський. – С. 54]. Навчальні матеріали підбираються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом. Залежно від цього розробляється навчальна програма, яка, за П.А. Вілкінсом – британським дослідником, – може бути трьох типів: 1) граматична; 2) ситуативна; 3) понятійна (або семантична): Понятійна навчальна програма ґрунтується на змісті можливих засобів, які потрібно вживати у певних ситуаціях. Тому ця навчальна програма є синтезом двох попередніх і тому є найбільш доцільною. Ця програма акцентує увагу на вивченні комунікативної компетенції. У кожній навчальній програмі розрізняють різні види роботи зі студентами, серед яких є два сновних: а) діалог (парна робота); б) полілог (групова робота).

Комунікативний підхід до викладання іноземної мови часто стає об'єктом критики через те, що він спонукає студентів робити помилки, особливо граматичні. Причина цих помилок є двозначною. По-перше, це те, що студента вчив викладач, який вірить, що випадкові помилки граматики чи вимови не мають ніякого значення.

По-друге, – студент може бути залученим у мовленнєву ситуацію, до якої він не був підготовленим, і, намагаючись реалізувати її, робить помилки. Саме цей факт показує наше відношення і нашу реакцію на ці помилки [G. Widdowson. – P. 82; G.J. Brumfit].

Методисти по-різному інтерпретують окремі види мовленнєвої діяльності.

Наприклад, В. Літлвуд, відомий британський методист – дослідник в цій сфері, виділяє два основні типи комунікативної діяльності: 1) функціональна комунікативна діяльність; 2) соціальна інтерактивна діяльність. Дослідник-методист Джеремі Хармер вважає, що основними видами роботи зі студентами є: 1) парна чи групова робота; 2) спілкування під контролем на початковому етапі; 3) читання вголос; 4) рольові ігри; 5) використання магнітофона.

У той час, як Джон Хайкрафт виділяє такі види діяльності: I. Парну і групову. II. Діалоги. III. Пов'язані між собою розповіді (chain stories). IV. (Mime stories). Імітаційні розповіді. V. Розповідання анекдотів. VI. Розмова. VII. Лекції – спілкування (talk-lectures). VIII. Імпровізації, рольові ігри (role-plays). А. Мелей, методист-дослідник з Великобританії, виділяє такі типи ігор: а) що ґрунтуються на спостереженні (і пам'яті). You are a witness; б) що ґрунтуються на інтерпретації (і вгадуванні). Blurred focus, Back writing; в) що базуються на індивідуальній чи груповій співпраці. The Name Circle; г) настільні ігри. Monopoly, Diplomacy; д) ігри з картками. Tarot; е) ігри з олівцем або з папером. Consequences. [А. Мелей. – С. 137–139]. Останній тип ігор дає можливість перевірити практичне застосування граматичних і лексичних конструкцій, спілкуючись іноземною мовою.

З короткого огляду теоретичних та практичних аспектів проблеми стає зрозуміло, наскільки комплексним та багатогранним є використання комунікативних завдань у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ. Враховуючи те, що основна функція мови є комунікативна, комунікативний підхід до вивчення іноземної мови можна без перебільшення назвати основним, найважливішим. При цьому навчання повинно бути спрямоване не на вивчення граматики чи лексики іноземної мови, а на вивчення комунікативної компетенції, тобто уміння правильно використовувати мову у відповідних реальних комунікативних ситуаціях. Навчання необхідно проводити з використанням певних тренувальних вправ найвищого рівня, щоб розвинути комунікативні навички у студентів у понятійній навчальній програмі синтезу граматичної і ситуативної навчальних програм, що є найбільш доречною для організації навчальної діяльності у ВНЗ, оскільки акцентує основну увагу на комунікативній компетенції у вивченні іноземної мови.

Комунікативний напрям розвивається паралельно з розвитком комунікативної лінгвістики, соціальної психології та соціології на основі одержання досвіду у навчальному процесі, що дає можливість і далі досліджувати це питання.

Світова практика викладання англійської мови як іноземної, що є мовою міжнародного спілкування, свідчить про значний внесок комунікативного напрямку у вирішення соціального замовлення світової співдружності: забезпечити спілкування усіх її членів “на рівних правах”.

Практика і навчання визначають еволюцію поглядів і пошук поєднання комунікативності з власне тренувальними вправами, рух “від мови до спілкування” і “від спілкування до мови”.

Література:

1. Тарнопольський Б. Методика викладання англійської мови. – К.: Вища шк., 1993. – 167 с.
2. Harmer J., Wesley A. How to teach English. – Longman Group, 1991. – 198 p.

3. J. Haycraft. On introduction to English language teaching. – Longman Group, 1998. – 140 p.
4. Johnson K., Morrow K. Communication in the Classroom. – Longman Groop, 1992. – 140 p.
5. Brumfit G.J. and Johnson K. The communicative approach to language teaching. – Oxford University Press, 1991. – 242 p.
6. Littlewood W. Communicative language teaching. – Cambridge University Press, 1990. – 168 p.
7. Widdowson G. Teaching language as Communication. – Oxford University Press, 1990. – 168 p.

Преснер Руслана Борисівна
асистент кафедри іноземних мов
Національного лісотехнічного університету України

ЗМІСТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДОРОСЛИХ

Ключові слова: іноземні мови, зміст навчання іноземних мов, навчання дорослих.

Keywords: foreign language, the content of teaching foreign languages, adult education.

Зміст освіти дорослих – система наукових знань, практичних умінь і навичок, способів діяльності, ідей і відповідної поведінки, якими має оволодіти дорослий учень у процесі навчання; спеціально виокремлена і визнана суспільством система елементів об'єктивного досвіду людства, засвоєння якої необхідна для успішної діяльності у певній галузі; обумовлені цілями і потребами суспільства вимоги до системи знань, умінь і навичок, світогляду, громадських і професійних якостей фахівця, що формуються у процесі андрагогічно орієнтованого навчання із урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій і культури. Зміст освіти дорослих на кожному етапі суспільного буття залежить від рівня розвитку науки та економіки, специфіки системи освіти країни, відведеного на освіту часу, теоретичного і практичного значення окремих галузей науки в загальній системі людських знань, завдань суспільства і держави у галузі політики, економіки і виховання (соціального замовлення для системи народної освіти) [6, 39 – 40].

Вивчення освітніх орієнтацій дозволяє С. Архиповій зробити припущення про те, що зміст освіти дорослих має бути спрямований на соціалізацію особистості. При цьому доцільно враховувати такі позиції:

– освіта як джерело неперервного морального і духовного вдосконалення людини, її гармонійного розвитку, як засіб «особистої самостійності», обґрунтованого вибору життєвих цінностей з урахуванням національних, статевих, майнових і регіональних особливостей;

– освіта як засіб, що сприяє виконанню різних соціальних ролей (жінки, чоловіка, воїна, вихователя, члена виробничого колективу, члена сім'ї та ін.);

– освіта як можливість здобуття професії;

– освіта як опора, що дає змогу вижити в екстремальних ситуаціях (освіта для біженців, переселенців, військовослужбовців, звільнених у запас, освіта в пенітенціарних закладах тощо);

– освіта як допомога в підготовці фахівців в екстремальних умовах (підготовка фронтових медсестер, фахівців для нової військової техніки тощо).

На сучасному етапі розвитку суспільства особливу значущість набуває іншомовна освіта дорослих. Орієнтація сучасної освіти на формування особистості, що володіє екологічно розвиненою свідомістю і світоглядом, на процеси гуманізації

і культурації, сприяла утвердженню нового погляду на іноземну мову, яка стала розглядатися як засіб пізнання скарбів загальнолюдської культури, як інструмент розвитку особистості в діалозі (полілозі) культур [11, 13].

Знання іноземної мови і культури дає можливість людині вільно орієнтуватися у світі, сприяє взаєморозумінню між представниками різних лінгвокультур. З цих позицій формування іншомовної комунікативної компетенції дорослих є пріоритетною метою післядипломної освіти.

Така ж мета іншомовної освіти декларується і в документах Ради Європи. Зокрема, відповідно до рішення № 1934/2000 Ради Європи [12] основною метою навчання іноземних мов є формування комунікативної компетенції, складовими якої названо компетенції: лінгвістичну, соціолінгвістичну, соціокультурну, стратегічну, соціальну.

Завдання навчання дорослих іноземних мов є тісно пов'язані із соціально-психологічними, професійними, особистісними проблемами. Умови навчання дорослих детерміновані часовими, побутовими, професійними і соціальними чинниками, які можуть сприяти успішному навчанню, але часто ускладнюють навчальну діяльність студентів/слухачів [3, 100].

Оскільки іншомовна освіта дорослих в системі післядипломної освіти здебільшого реалізується у вигляді інтенсивного навчання, то при його організації необхідно враховувати мету, цілі та завдання інтенсивної підготовки; зміст, методiku, форми, засоби та умови організації навчального процесу; контингент слухачів; оптимальний обсяг групи. Навчання на інтенсивних курсах повинно передбачати комплексну реалізацію *практичних* (формування професійних умінь у прогнозованій діяльності за короткий час), *освітніх* (оволодіння прогнозованою компетентністю), *виховних* (формування гуманістичного світогляду), *розвивальних* (розвиток у слухачів креативного досвіду та здібностей, готовності до подальшої самоосвіти тощо) *цілей* та сприяти розвитку особистості слухача [8, с. 7]. Зазначені цілі навчання іноземних мов дорослих впливають на визначення змісту іншомовної освіти.

У змісті навчання іноземних мов виділяють два аспекти: предметний та процесуальний. Основними компонентами, що входять до предметного складу змісту, є: 1) сфери спілкування, ситуації; 2) теми, тексти; 3) комунікативні наміри; 4) лінгвокраїнознавчі знання; 4) мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний, орфографічний).

Проте навчання іноземних мов дорослих вимагає нового підходу до відбору змісту, адже він повинен орієнтуватися на останні досягнення в певній сфері людської діяльності, своєчасно відображати наукові досягнення у сферах, що безпосередньо торкаються професійних чи особистих інтересів слухачів. Врахування інтерналізації навчання проявляється у застосуванні специфічної лексики, ділового спілкування, країнознавчих та соціокультурних знань, знань про формування міжкультурної комунікації.

В основу відбору предметного змісту іноземної мови для дорослих сьогодні кладуться такі критерії: цілісне відображення в змісті навчання завдань формування іншомовної комунікативної компетенції, розвитку компетентного спеціаліста і різнобічно розвиненої особистості; висока наукова та практична значущість змісту; відповідність його змісту реальним навчальним можливостям слухачів, а також часові, що відводиться на його засвоєння [2, 65 – 66].

Крім того, зміст навчання іноземних мов дорослих має відповідати низці вимог: 1) зміст навчання повинен бути максимально інформативним з причини значно меншого навчального часу порівняно з часом, який відводиться на аналогічний навчальний курс в середніх та вищих школах; 2) зміст навчання має бути орієнтованим на доступність і сприймання аудиторією з різними рівнями актуальної готовності; 3) зміст освіти має бути спрямованим на розвиток самоосвітньої діяльності дорослих і на використання отриманих знань в їхній практичній діяльності, тим більше, що це використання у дорослих учнів відбувається безпосередньо після закінчення курсу навчання; 4) зміст навчання має максимально задовольняти потреби дорослих учнів, сприяти їхньому професійному самоствердженню, надавати можливість для самореалізації та саморозкриття особистості [10, 260].

Російська вчена О. Казакова вказує на такі вимоги до відбору змісту іноземних мов дорослих: 1) адекватна за складністю освітня програма, що відповідає життєвій меті, адже у випадку перевищення складності мовного та мовленнєвого матеріалу, що вивчається, слухачі швидше за все перервуть заняття, вважаючи запропонований курс неадекватним; 2) відповідність принципу врахування особистісної значущості матеріалу, що вивчається, тобто в ході навчального процесу очікується відображення особистих потреб і очікувань слухачів; 3) вимога використання практико-орієнтованих завдань, завдяки яким слухачі мають змогу застосування отриманих знань в ситуаціях, наближених до реальної дійсності [5, 42 – 43].

Оригінальну думку щодо змісту іншомовної освіти дорослих висловив С. Вершловський. Зокрема, вчений зазначив: якнайповніше збагачення інтелектуального потенціалу і емоційно-вольової сфери дорослого слухача відбувається в тому випадку, коли освітній процес носить проблемно-орієнтований характер. Обговорення проблем, пов'язаних з етичною орієнтацією людини, її громадською позицією в основних сферах життя торкається глибин особистісної сфери і в ідеалі приводить до якісних змін, які дозволяють людині по-новому поглянути на себе та навколишній світ [9].

У випадку навчання професійно-орієнтованої іноземної мови зміст навчання, як правило, спрямовується на підвищення рівня освіченості, ерудиції в межах своєї спеціальності. Врахування специфіки профільних спеціальностей здійснюється за такими напрямками: робота над спеціальними текстами; вивчення спеціальних тем для розвитку усного мовлення; вивчення словника-мінімуму з відповідної спеціальності; створення викладачами посібників для активізації граматичного і лексичного матеріалу слухачів.

При проектуванні змісту навчання іноземної мови відбираються теми, що включають: професійну термінологію а контексті міжнародного спілкування; мовний і мовленнєвий матеріал, що безпосередньо торкається професійних інтересів слухачів; ситуації взаємодії, орієнтовані на спілкування а сфері професійної діяльності; комунікативні і практичні інтенції і стратегії їхнього досягнення [2, 66]. Наприклад, при навчання ділового спілкування вводяться ситуації професійної спрямованості (організація зустрічі з бізнес-партнером/клієнтом, проведення бізнес-інтерв'ю, ділові переговори, проведення презентації, організації прес/відео конференції, етикет ділового спілкування, влаштування на роботу в зарубіжну компанію тощо).

Вітчизняна дослідниця О. Мудра проаналізувала досвід діяльності інтенсивних курсів іноземних мов та дійшла висновку про необхідність удосконалення

навчальних програм (з урахуванням вікових та психологічних особливостей дорослих, їх основних мотивів та інтересів) і основних складових змісту їх інтенсивного навчання: сфери спілкування, тематику, профільний матеріал, ситуації для дидактичної комунікації, аудіо, відеоматеріали та завдання до них, країнознавчу інформацію. За результатами дослідження вчена визначила, що на вибір навчального матеріалу для інтенсивної підготовки впливають потреби, інтереси, інтелектуальний, освітній та загальний розвиток дорослої людини; співвіднесеність із темою, яка вивчається; сприяння формуванню прогнозованої компетентності у дорослої особистості; відповідність критеріям нормативності вживання; врахування принципу концентричності; мінімізація відбраного змісту; актуальність навчального матеріалу [7, с. 6 – 7].

У системі підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови робота здійснюється в основному в напрямі розвитку комунікативних умінь в чотирьох видах мовленнєвої діяльності, а над розвитком мовленнєвої компетенції вчителі іноземних мов працюють, як правило, самостійно. Тому виправлення помилок ні в якому разі не може переривати думку, що висловлюється іноземною мовою [4].

Отже, зміст навчання іноземних мов дорослих передбачає насамперед формування іншомовної комунікативної компетенції та залежить від мети іншомовної освіти слухача.

Список використаної літератури:

1. Архипова С.П. Освіта дорослих: нові соціально-педагогічні орієнтири / С.П. Архипова // Вісник Черкаського університету : наук. журн. Вип. 183 Серія Педагогічні науки Ч. 1. – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – С. 16 – 21.
2. Гитман Е.К. Концентрированное обучение иностранному языку в неязыковом вузе: монография / Е.К. Гитман, М.А. Хлебова. – пермь: ИПЦ «Прокрость», 2014. – 135 с.
3. Дементьева Т.Г. Инновационная деятельность в системе последипломного образования / Т.Г. Дементьева // Человек и образование. – 2009. – № 2(19). – С. 99 – 104.
4. Информационные материалы кафедры дидактики и частных методик // Сайт Оренбургского государственного педагогического университета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bank.orenipk.ru/str48.htm>
5. Казакова О.П. Факторы дифференциации методик обучения иностранным языкам для специальных целей / О.П. Казакова // Педагогическое образование в России. – 2015. – № 10. – С. 40 – 45.
6. Лук'янова Л.Б. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Л.Б. Лук'янова, О.В. Аніщенко. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 108 с.
7. Мудра О.М. Технології інтенсивного навчання дорослих у системі неперервної гуманітарної освіти автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.М. Мудра. – Хмельницький., 2010. – 20 с.
8. Мудра О.М. Технології інтенсивного навчання дорослих у системі неперервної гуманітарної освіти автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.М. Мудра. – Хмельницький., 2010. – 20 с.

9. Рабочая книга андрагога / под ред. С. Р. Вершловского. – СПб: Знание, 1998. – 119 с.
10. Филатова А.В. Дидактические условия реализации андрагогической піддержки взрослых в обучении иностранному языку / А.В. Филатова // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2007. – № 1(1). – С. 260 – 262.
11. Хведченя Л. В. Иноязычное образование на рубеже веков: тенденции и перспективы // Иноязычное образование: формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции: материалы докладов Международной науч. конф./ под ред. М. Н. Петровой. – Минск: БГМУ, 2003. – 236 с.
12. Decision No 1934/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 17 July 2000 on the European Year of Languages 2001 [Official Journal L 232 of 14 September 2000]. URL: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11044_en.html

Шабайкович Е. А.кандидат педагогічних наук, доцент
Львівський національний університет
імені Івана Франка**Поточняк О. П.**старший викладач
Львівський національний університет
імені Івана Франка

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ГУМАНІТАРНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Ключові слова: інтеграція в Європейську систему освіти, навички фахового мовлення, Болонська конвенція, форми контролю самостійної роботи.

Key words: integration into the European education system, professional speaking skills, Bologna Convention, forms to check the students' independent work.

Самостійною роботою вважають особливий вид навчальної діяльності, що відбувається за межами безпосередньої участі викладача. Це організована викладачем активна діяльність студентів, спрямована на виконання поставленої дидактичної мети, а саме, на оволодіння певним об'ємом знань, їх осмислення, закріплення, формування та розвиток навичок та вмінь, узагальнення і систематизацію знань. З точки зору дидактики самостійна робота являє собою конкретне навчальне завдання, яке виконується шляхом активізації певних форм вираження відповідної діяльності: пам'яті, мислення, творчої уяви, що в кінцевому результаті приводить до отримання нових або до поглиблення та розширення вже набутих знань, вмінь та навичок. Для підвищення ефективності навчального процесу необхідно навчити студентство способам і прийомам самостійної роботи, що дасть змогу успішніше працювати як під час заняття, так і вдома.

Вивчення психологічної та методичної літератури, а також спостереження за навчальним процесом у вищих навчальних закладах дозволяють зробити висновок, що підвищення рівня знань студентства можливе лише на базі комплексної цілеспрямованої системи викладання іноземної мови у виші, яка охоплює як аудиторну, так і самостійну роботу студента та є фактично сукупністю окремих методик навчання різних видів мовленнєвої діяльності – читання, мовлення, аудіювання та письма, а також методик оволодіння фонетичними навичками, необхідним об'ємом лексичних та граматичних знань та навичками їхнього практичного застосування, структурою фахової мови, що вивчається, її особливостями та ін. Якщо раніше перевага надавалась в основному рецептивним видам мовленнєвої діяльності, особливо навчанню читання, то нині підготовка фахівців у різних галузях, які володіли б мовою практично, є завданням державної важливості. Оскільки мета, з якою вивчають ту чи іншу мову, визначає головні засади методики її вивчення, то й викладання іноземних мов на сучасному етапі повинно бути комплексним, охоплювати аудиторну та самостійну

роботу студентів, складатись з ряду навчальних стратегій та дрібніших методик, інтеграція яких дозволить досягти поставленої мети.

Практичне володіння мовою передбачає досягнення на базі фронтальної та індивідуальної навчальної діяльності певного рівня сформованості головних видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, мовлення та письма. Що стосується читання, то в процесі навчання іноземної мови як мови фаху, воно не втрачає свого першочергового значення, оскільки значний відсоток інформації поступає через зоровий канал; студенти повинні досягнути такого рівня володіння мовою, щоб читання сприймалось як процес отримання інформації, а всі ймовірні мовні та технічні труднощі суттєво не порушували б його протікання. А для цього студентам важливо оволодіти більш елементарними вміннями, а також лексико-граматичними навичками читання. Все це дає підстави поділяти навчальний процес на два етапи: метою першого є формування рецептивних навичок читання (на рівні фонетики, лексики та граматики); метою другого – формування складного вміння вилучати інформацію з тексту. Оскільки формування базових вмінь та лексико-граматичних навичок вимагає значних затрат часу, то суттєву допомогу в цьому може надати правильна організація самостійної навчальної роботи студентів, яка повинна вміло керуватись викладачем та систематично опосередковано перевірятись через відповідні тести. Організація самостійної роботи повинна передбачати також можливості самоконтролю студентством своєї навчальної діяльності.

Слід зауважити, що ефективність будь-якої навчальної діяльності в значній мірі залежить від раціонального управління навчальним процесом. Оскільки навчання здійснюється не лише на аудиторних заняттях, але й в умовах самостійної роботи, то й управління повинно охоплювати обидві ланки цієї діяльності студентів. Навчальна діяльність в аудиторній роботі здійснюється безпосередньо під керівництвом викладача, керівництво позааудиторною самостійною роботою проходить опосередковано на базі відповідних підготованих чи відібраних викладачем матеріалів.

Результативність самостійної роботи залежатиме не лише від особистих якостей студентів, що є саме по собі дуже важливим, тобто від їхньої наполегливості, старанності, організованості, бажання вчитися, мовних здібностей, але й значною мірою від того, наскільки сформовані в студентів вміння та навички самостійної роботи, а також наскільки успішно здійснюється керівництво цим видом навчальної діяльності та діє система контролю. Проте як одне, так і інше є слабким місцем навчального процесу з іноземних мов, що неодноразово зазначалося в методичній літературі.

Хоча навички самостійної роботи певною мірою формуються самі по собі в процесі навчальної діяльності, однак, як свідчать спостереження за навчальним процесом, стихійно сформовані вміння та навички рідко відповідають бажаному рівневі, потребують суттєвої корекції. У зв'язку з реформою вищої школи роль самостійної роботи, як дуже важливої ланки навчального процесу, значно зростає. Детального вивчення та негайного вирішення вимагають актуальні питання, пов'язані з дослідженням форм та методів самостійної роботи в світлі Болонської конвенції та їх запровадженням у навчальний процес, а також розробкою якісних форм контролю та обліку виконаної самостійної роботи. Для цього ознайомимо з теоретичними аспектами проблеми.

Навчальна діяльність, в тому числі і самостійна, розглядається як неперервний дискретний процес. Однак з метою більш ефективного управління цим процесом його можна розглядати як окремі компоненти, що повторюються в певній послідовності через визначені проміжки часу. Така циклічність навчальної діяльності як процесу може мати місце як у тематичній організації навчального матеріалу, так і в системі знань, у самостійній роботі, при розробці комплексів та серій вправ, створенні навчальних комп'ютерних програм, програм дистанційного управління навчальним процесом та інших навчальних програм для самостійного опрацювання. Дослідження педагогіки та психології дозволяють розглядати навчальну діяльність (аудиторну та самостійну) як систему з чіткою ієрархічною структурою. Її обов'язковими компонентами є: *мотив* – тобто предмет, який спонукає до навчальної діяльності; *мета* – предмет, на який вона спрямована; *умови* – предмети, щодо яких необхідно проявити певну активність для досягнення бажаної мети; *енергія* – активність, спрямована на умови (Леонтьєв А.П., Жинкін Н.І., Гальперін П.И., Артьомов В.А., Loschmann M., Albrecht H.). Важливо розробити цілісну систему навчання. Кожна з її ланок повинна виконувати свої особливі функції, мати власну мету та бути логічним компонентом системи в цілому. В цій системі самостійна робота студентства є важливою, відносно самостійною ланкою навчального процесу, управління якою здійснюється через спеціально розроблені програми, які організують та спрямовують навчальні дії студентства. В такий спосіб аудиторні заняття вивільнюються від навчальної діяльності, від тих видів роботи, які можуть бути засвоєними самостійно.

Викладене вище дозволяє обґрунтувати функціональну модель нової концепції, запровадженої на гуманітарних факультетах ЛНУ ім. Івана Франка. Вона являє собою комплекс взаємопов'язаних компонентів та дозволяє розглядати процес навчання у їхньому синтезі. кожен компонент концепції має чітко визначену мету та конкретний зміст і є спрямованим на досягнення кінцевої мети навчання – на формування у студентів вмінь та навичок читання, аудіювання, мовленнєвої діяльності та письма. Виконання завдань перевіряється самими студентами, тобто реалізується шляхом самоконтролю.

Апробація нової концепції на заняттях зі гуманітарних факультетів університету показала свою ефективність: її складне функціонування забезпечує студентству цілеспрямоване набуття знань, формує вміння та навички всіх видів мовленнєвої діяльності, а викладачам дає можливість раціонально, безпосередньо чи опосередковано, керувати навчальним процесом, який розглядають тепер не лише як засіб передачі студентам певних знань, формування вмінь та навичок мовленнєвої діяльності, але й як процес стимуляції та управління зовнішньою та внутрішньою активністю студентства.

Література

1. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам. – М.: 1979. – 234с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ, 2003.
3. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. Київ: Ленвіт, 2014. – 136 с.
4. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. Л., 1984.

ПОТРЕБА В САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Ключові слова: самореалізація; розвиток особистості; самовдосконалення; педагогічні умови самореалізації; можливості особистості; свідомість; самосвідомість.

Ключевые слова: самореализация; развитие личности; самосовершенствование; педагогические условия самореализации; возможности личности; сознание; самосознание.

Keywords: self-realization; personal development; self improvement; pedagogical conditions of self-realization; capabilities of the individual; consciousness; consciousness.

Зрушення в сучасній Україні потребують виховання молодих людей, здатних спиратися на власні сили, власний розум і волю. У центрі нової парадигми освіти стає особистість зі своїми інтересами, можливостями, в усій своїй неповторності. Рівень фахової підготовки студента виступає основним потенціалом професійного зростання. Завдання сучасної освіти – виховати особистість, спроможну інтегруватися в дійсність, що постійно змінюється, долаючи труднощі, досягнути успіху. На думку багатьох науковців, особливу актуальність набуває проблема підготовки професійних кадрів для економічної сфери.

Питання самореалізації набули найбільшої популярності у психологічних дослідженнях у межах «гуманістичної психології». А.Адлер, К.Гольштейн, Д.Келлі, Г.Олпорт, В.Франкл, Е.Фромм, К.Юнг у своїх дослідженнях стверджували, що людина від природи здатна до самореалізації, самовдосконалення.

Проблемі самореалізації особистості як соціальному процесу присвячені дослідження Л.Коган, В.Маркіна, І.Мартинюк, Л.Сохань, В.Тихонович, Н.Шаталова та інші.

Мета статті – визначення особливостей самореалізації студентів-економістів.

Потреба у самореалізації – найвища потреба особистості, яка у студента економічного напрямку підготовки розгортається в усій повноті і різноманітності саме під час навчання в вищому навчальному закладі.

Дослідження процесу готовності майбутніх економістів до самореалізації під час фахової підготовки потребує виокремлення педагогічних умов, дотримання яких буде сприяти ефективному розвитку в майбутніх економістів пізнавальної активності у процесі їх підготовки до професійної діяльності. Педагогічні умови – це така обстановка, в якій представлена сукупність психологічних і педагогічних факторів, що забезпечують викладачу можливість організувати активну навчально-пізнавальну діяльність студента. Це категорія, що визначається як система певних форм, методів, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [2]. Педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого

фахівця. В якості таких вимог можна назвати наступні: уміння викладача керувати активною навчально-пізнавальною діяльністю студентів; побудову процесу навчання з урахуванням індивідуальних особливостей особистості студента; включення студентів в різні види активної самостійної пізнавальної діяльності; використання в навчанні творчих завдань і задач [1].

Реалізація педагогічних умов базується на виконанні таких завдань, як:

- підсилення мотиваційних установок до професійної самореалізації;
- запровадження акмеологічного підходу у навчально-виховний процес економічного факультету вищого навчального закладу;
- використання соціокультурного підходу до мовної освіти майбутніх економістів; розробка і використання комплексу тренінгових занять, що відповідає особистісному компоненту;
- підвищення пізнавального інтересу студентів [3].

Нами виокремлено такі основні педагогічні умови розвитку пізнавальної активності студентів економічних спеціальностей: побудова особистої професійної перспективи майбутніх економістів; педагогічна підтримка студентів у процесі особистісно-орієнтованого навчання; активізація процесу фахової підготовки студентів засобами сучасних інтерактивних технологій.

Сучасні умови спричиняють орієнтацію вищої школи не лише на професійну підготовку майбутніх фахівців, а й на всебічний розвиток особистості студента. Орієнтоване на цілеспрямовану систематичну самореалізацію навчання забезпечується в єдності інтелектуального, фізичного і гуманного розвитку. Встановлено, що основними вміннями студентів при навчанні, орієнтованого на самореалізацію майбутніх економістів є: організаторські, дидактичні, комунікативні, самоосвітні, дослідницькі та адаптаційні.

Література:

1. Каменев Г.А. Педагогические условия активизации учебно-познавательной деятельности студентов физико-математического факультета. Автореф. дисс. канд. пед. наук. М., 2001. – 25с.
2. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. Київ: А.С.К., 2003.- 240 с.
3. Служинська Л.С. Підготовка майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Л.С.Служинська. Тернопіль, 2012. – 280с.

**ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ
УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «ОСНОВЫ ЭКОНОМИКИ»
ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СЛУШАТЕЛЕЙ
ПОДГОТОВИТЕЛЬНОГО ОТДЕЛЕНИЯ**

Ключевые слова: иностранные слушатели, экономика, обучение, модули, международное сотрудничество, подготовительное отделение.

Keywords: foreign students, the economy, training modules, international cooperation, the preparatory department.

Государственная национальная программа «Освіта» («Украина XXI века») одним из приоритетных направлений укрепления и развития международных связей в области образования определяет совершенствование системы подготовки и переподготовки специалистов для зарубежных стран [2]. Стратегической задачей государственной образовательной политики, как отмечается в Национальной доктрине развития образования, является «выход на рынок мировых образовательных услуг» [4]. Несмотря на это, привлечения иностранных граждан к обучению в высших учебных заведениях нашего государства приобретает в современных условиях особую актуальность. Так в законе «Про вищу освіту» указано, что основным направлением международного сотрудничества в высших учебных заведениях является предоставление услуг по получению высшего образования иностранным гражданам в Украине. [3]

На основе Государственного стандарта базового и полного среднего образования нами разработана рабочая программа для организации обучения основам экономики у иностранных слушателей подготовительного отделения с учетом особенностей социально-экономического профиля.

Цель курса «Основы экономики» для иностранных студентов подготовительного отделения – формирование у студентов-иностранцев знаний по существу фундаментальных основ экономической жизни обществ, законов и закономерностей функционирования рыночной экономики, экономического мышления, характеризующий современный тип личности.

Достижение указанной цели обеспечивается решением следующих **задач**:

- обучение языку предмета как средства получения экономической информации;
- усвоение общепринятой символики, лексики и конструкций, которые свойственны научному стилю речи;
- предоставление необходимых знаний по основным разделам экономической теории;
- усвоение основных экономических категорий и законов развития экономики на уровне понимания вопросов, изучаемых с учетом познавательных возможностей студентов-иностранцев и специфики преподавания на

подготовительном факультете, необходимыми студенту для дальнейшего обучения в высшем учебном заведении.

В результате изучения учебной дисциплины студент должен

знать:

- содержание основных проблем и методов экономической науки, основной экономической науки, типов экономических систем;
- действие механизма спроса и предложения;
- концепцию рыночной системы хозяйствования, механизм функционирования рынка;
- методы организации предпринимательской и управленческой деятельности;

уметь:

- рассчитывать основные макроэкономические показатели, такие, как валовой национальный продукт (ВНП), валовой внутренний продукт (ВВП), чистый национальный продукт (ЧНП);
- выделить типы экономики и уметь оказывать ее характеристики;
- моделировать графики, таблицы и т.п..

В результате педагогических наблюдений, анализа литературных данных и аналитической работы были разработаны основные модули дисциплины «Основы экономики» для иностранных студентов подготовительного отделения:

Содержательный модуль 1. Общие основы экономической теории

1. Экономика в общественной жизни.
2. Фундаментальные проблемы экономики.
3. Основные типы экономических систем.
4. Основные субъекты и принципы рыночной экономики.

Содержательный модуль 2. Элементарная микроэкономика 1. Теория спроса и предложения.

2. Типы рынков.
3. Деньги в рыночной экономике.
4. Формы доходов в рыночной экономике.
5. Рыночная инфраструктура.
6. Поведение потребителя в условиях рынка.
7. Предприятие и предпринимательство.

Содержательный модуль 3. Основы макроэкономики

1. Национальная экономика и результаты ее функционирования.
2. Экономический рост и циклические колебания.
3. Занятость и безработица.
4. Инфляция как макроэкономическое явление.
5. Регуляционная роль государства в рыночной экономике.
6. Государственный бюджет и налоговая система.
7. Социально-экономическая политика государства.

Предложенные принципы и содержание изложенных модулей дисциплины «Основы экономики» апробированы и откорректированы. На основе изложенного также разработаны задания для самостоятельной работы иностранных студентов подготовительного отделения.

Подготовка в нашей стране иностранных специалистов – это одна из эффек-

тивных форм культурного и научного сотрудничества, способствует укреплению авторитета Украины на международной арене и является источником дополнительного финансирования образования.

Совершенствование системы обучения иностранных студентов в высших учебных заведениях является одним из важных направлений реформирования системы национального образования, важной составляющей становления Украины как равноправного партнера в создании мирового образовательного пространства.

Литература

1. Базылёва М.Н. Экономическая теория: Пособие для преподавателей, аспирантов и стажёров/М.Н. Базылёва, С.П. Гурко, Н.И. Базылёв и др.; -3-е изд., стереотип. М: Книжный Дом; Экоперспектива, 2004. - 637 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (“Україна XXIст.”) затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 № 896: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukraine.uapravo.net/data2008/base64/ukr64541/index.htm> (Дата обращения: 20.10.2016).
3. Закон України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 № 1556-VII: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (Дата обращения: 20.10.2016).
4. Національна доктрина розвитку освіти // Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4ч. – Х.: Видав. гр. «Основа», 2004. – Ч. 1. – С. 5-24
5. Рядинская И.А.. Методические рекомендации к изучению дисциплины «Основы экономики» для иностранных студентов подготовительного отделения социально-экономической специальности – Х.: ХНПУ имени Г.С. Сковороды, 2013. – 40с.
6. Слагода В. Г. Основы экономики: Учебник.- М.: ФОРУМ: ИНФРА - М, 2005.- 224 с.

Шаргун Т. О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Львівська філія

Дніпропетровського національного
університету залізничного транспорту

ім. акад. В. А. Лазаряна,

завідувач кафедри гуманітарної
та соціально-економічної підготовки ЛФ

ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ КЛАСИФІКАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЗАЛІЗНИЧНИКІВ

Ключові слова: залізнична галузь, професійна підготовка фахівців залізничного транспорту, класифікація історико-педагогічних джерел, XIX – початок XX століття.

Keywords: railway branch, professional training of the railway transport specialists, classification of historical and pedagogical sources, the XIX – beginning of the XX century.

Вивчення науково-педагогічних праць у галузі історії педагогіки показало, що дослідник має справу з величезною кількістю маловідомих джерел, які вимагають, у першу чергу, їх класифікації. Особливо важливим аспектом роботи є така класифікація, коли описується тривалий історичний період. Класифікація історичних та історико-педагогічних джерел щодо професійної підготовки фахівців залізничного транспорту на прикладі історичного періоду XIX – початку XX століття є попередною, але необхідною ланкою історичного дослідження.

Найвні матеріали щодо вивчення досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців залізничного транспорту можна класифікувати наступним чином: 1) державні документи, протоколи засідань та з'їздів залізничників різних рівнів, укази, договори, матеріали виставок, конкурсів та ін. документи; 2) періодична галузева преса; 3) матеріали, що стосуються розвитку галузевої науки та техніки; 4) вклад вчених у розвиток галузі і професійної педагогіки; 5) матеріали про окремі локальні залізниці; 6) документи та матеріали про галузеві навчальні заклади; 7) матеріали, розміщені у галузевих музеях; 8) наявні підручники, посібники, навчальні курси та науково-методичні матеріали.

Завданням статті є висвітлення загальнопедагогічного аспекту на прикладі окремих елементів класифікації історичних джерел щодо професійної підготовки майбутніх фахівців залізничного профілю. А саме.

4. Вклад вчених у розвиток галузі і професійної педагогіки. У історичних матеріалах, в першу чергу звітах навчальних закладів, міститься багатий матеріал щодо конкретних розробок вчених.

Значний вплив на розвиток транспортної науки здійснював Петербурзький Інститут Корпусу інженерів шляхів сполучення (ІКІШС). З моменту заснування інституту встановилося добре правило, яке в подальшому набуло традиції – заохочувати професорів і викладачів в бажанні працювати на штатних посадах в організаціях

відомства шляхів сполучення. Поєднання навчальної роботи разом з інженерною діяльністю професорами А. А. Бетанкуром, П. П. Мельниковим, С. Д. Карейшей, Я. Н. Гордієнко, Д. І. Журавським та ін. вченими сприяло досягненню високих наукових результатів [2, с.132].

Для сприяння розвитку техніки та технічної промисловості у 1866 р. в Росії було засновано Імператорське російське технічне товариство (ІРТТ), яке мало важливе значення в становленні вітчизняної науки і техніки. У 1881р. у товаристві був створений і залізничний відділ. Наукові статті по проблемам залізничного транспорту публікувалися у “Записках Императорского русского технического общества” та щотижневому журналі “Железнодорожное дело”. Київське відділення ІРТТ видавало журнал “Інженер”.

У 1881 році за ініціативою вчених інституту було засноване наукове товариство – Збори інженерів шляхів сполучення – для проведення полемічних бесід та пошуку рішень з різних питань транспортної науки, техніки. Товариство створило журнал “Известия Собрания инженеров путей сообщения”, на сторінках якого публікувалися статті по будівництву та залізничній справі, висвітлювалась діяльність інженерів [2, с.134].

На наш погляд, такі відомості не лише мають інформаційний характер, але слугують **підтвердженням важливої тези щодо доцільності та реальної можливості тісного зв'язку наукових розробок та практичного їх втілення**. На жаль, у наступні десятиліття такий зв'язок сильно послабився, а подекуди і зовсім втрачений. Тому вивчення цього аспекту є актуальним власне у наш час.

5. Історія становлення окремих локальних залізниць. Значний масив джерел щодо історії становлення та функціонування залізниць налічують публікації про окремі локальні залізниці: про Кременчуцько-Севастопольську [Кременчугско-Севастопольская дорога и ее госуд-ное значение. – СПб., 1868. – 38 с.], Харківсько-Кременчуцьку [Соображения о пользе и важности постройки в настоящее время Харьково – Кременчугской железной дороги. – СПб., 1868. – 4 с.], Харківсько-Азовську [Харьково-Азовская железная дорога и ее госуд-ное значение. – СПб., 1867. – 24 с.] [5, с.8]. Про Лозово-Севастопольську [Лозово-Севастопольская железная дорога: отчет по эксплуатации за 1886 год. – СПб., 1887], Єкатерининську [По Екатеринбургской жел. дороге: Изд. Управления Екатеринбургской железной дороги. Выпуск II-й, 1912], Львівську [Geschichte der Eisenbahnen der Oesterreichisch-ungarischen Monarchie. I.Band. I Theil. Wien, Teschen, L, 1869].

Матеріали цієї групи є дуже важливими, оскільки **дають можливість проаналізувати більш конкретно особливості становлення і розвитку локальних залізниць і узагальнити на їх основі тенденції розвитку галузі в цілому, її освітні аспекти, зокрема підготовку кадрів**.

6. Досвід та історія галузевих навчальних закладів.

6.1. Навчальні заклади нижчої ланки. Прикладом таких матеріалів є “Учебное дело на Екатеринбургской железной дороге”. У ньому поєднано викладення загального стану залізничного транспорту на даному етапі, опис училищ та курсів щодо підготовки кваліфікованих робітників, а також наведена обширна інформація про побутові та позанавчальні аспекти діяльності училищ.

6.2. Вищі навчальні заклади. Детальні матеріали про діяльність вищих на-

вчальних закладів, що представлені у спеціальній літературі, періодичній пресі, документах та звітах інститутів, а також у ювілейних виданнях є визначальними історичними джерелами, які характеризують процес професійної підготовки залізничників.

До таких історичних витоків можна віднести досліджені нами матеріали на прикладі Інституту Корпусу інженерів шляхів сполучення (ІКШС), який був заснований 20 листопада (2 грудня) 1809 р. та став першим транспортним і будівельним вищим технічним навчальним закладом в Росії. Щорічні “Звіти про стан Інституту Інженерів Шляхів сполучення Імператора Олександра I”, які друкувалися у “Журналі МШС”. А з 1884 р. стали виходити “Збірники наукових праць Інституту” [4]. Всього з 1884 по 1916 рр. вийшло в світ 92 збірника [2, с.134]. Книга Ларіонова А. М. “История Института Инженеров Путей Сообщения Императора Александра I-го за первое столетие его существования” стала справжнім ґрунтовним аналізом діяльності інституту по всім напрямкам за століття [3].

На наш погляд, історико-педагогічні *матеріали, представлені у виданнях, присвячених розвитку і здобуткам вищих навчальних закладів галузевого призначення, є найбільш повними та надають найбільшу можливість використання до свіду на сучасному етапі.*

7. Матеріали музеїв та виставок залізничного транспорту. Значний потенціал щодо дослідження процесів професійної підготовки майбутніх фахівців залізничного транспорту містять музеї. Один з найстаріших у Європі Музей залізничного транспорту Інституту Корпусу інженерів шляхів сполучення був створений у 1813 р. (офіційний статус набув у 1840р.) [1, с.6].

25 червня 1896 р. Міністерство шляхів сполучення (МШС) прийняло рішення щодо організації галузевого Музею шляхів сполучення. Пізніше, у зв’язку із 100-річчям інституту, МШС передало йому свій музей, [2, с. 141] що призвело до створення об’єданого Музею залізничного транспорту. Для багатьох він став першою сходинкою до вибору залізничної професії. Разом з тим його багаті експозиції завжди були відмінною навчальною базою для студентів інституту. У ХХ століття таку ж роль почали виконувати і Центральний народний музей історії Придніпровської залізниці (1968 р.) та Музей історії Львівської залізниці (1973 р.).

Слід зауважити, що “Музей історії Львівської політехніки” також відіграв важливу роль в професійній підготовці інженерів залізничного транспорту, яких готував на кафедрі будівництва шляхів, мостів і залізниць (з 1870 р.) та кафедрі теорії залізничного транспорту (з 1890 р.).

Загалом, матеріали музеїв *є цінним джерелом не лише для науковців, викладачів та студентів галузевих навчальних закладів, але й для історико-педагогічної науки з використанням загальних положень сучасної музейної педагогіки.*

8. Навчальні курси та навчально-методична література. Значна кількість навчальних курсів та посібників ХІХ – початку ХХ століття ще чекає свого дослідження. Наприклад:

1). „Мосты Краткое руководство, составленное применительно к программе для испытания на звание техника путей сообщения: с атласом в 70 листов чертежей“ (Л. Ф. Николаи, 1901); 2). «Курс железных дорог» (С. Д. Карейша, 1913); 3). «Курс тяги и подвижного состава: Лекции читанные на Инженерном отделении Киевского По-

литехнического Института в 1913-1914 уч. г.» (В. В. Фармаковский, 1914); 4). «Курс железных дорог»: По программе утв. Г. Министром путей сообщ. 4-го Апр. 1888 г. для экзамена на звание техника путей сообщ. С 22 листами чертежей и 20 №№ приложений (Я. Н. Гордиенко, 1905). Цей курс професора Гордиенко Я. М. витримає чотири видання. В роботі висвітлювались питання технічної та комерційної експлуатації, йому належить пріоритет по централізації стрілок і сигналів на залізниці, що було відзначено на Всесвітній виставці у Парижі в 1900 році.

Незважаючи на те, що наукові та технічні аспекти викладеного навчального матеріалу є застарілими, на велику увагу заслуговує *методичний та загальнопедагогічний аспекти викладу матеріалу.*

Література:

1. Житков С. М. Институт инженеров путей сообщения императора Александра I: Исторический очерк / С. М. Житков. – СПб, 1899. – 500 с.
2. История железнодорожного транспорта России. Т. I.: 1836 – 1917 гг. / Г. М. Фадеев, С. В. Амелин, Ф. К. Бернгард и др.; под общ. ред. Е. Я. Красковского, М. М. Уздина. – СПб.: АО «Иван Федоров», 1994. – 336 с.
3. Ларионов А. М. История Института Инженеров Путей Сообщения Императора Александра I -го за первое столетие его существования. 1810 – 1910 / А. М. Ларионов. – СПб.: Тип. Ю. Н. Эрлих, 1910. – 401 с.
4. Отчет о состоянии Института Инженеров Путей Сообщения Императора Александра I, с 1-го Июня 1898 по 1-е Июня 1899 г., представленный Директором М. Н. Герсевановым / Сборник Института инженеров путей сообщения императора Александра I. Выпуск LIII. С-Петербург, 1900– 416 с.
5. Приймук С. М. Історія становлення та функціонування південних залізниць (1868-1917 рр.): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук спец: 07.00.07 – “Історія науки і техніки” / С. М. Приймук. – Київ, 2010. – 24 с.

Tynnyi V.I.PhD, senior teacher
of the foreign languages department,
Kyiv National Economic University,
Ukraine**USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY
FOR SELF-EDUCATION THROUGH FOREIGN LANGUAGE LEARNING**

Keywords: e-learning, information and communication technology, self-education, foreign language learning, higher education.

Current reforms in all spheres of society and economic development of the country stipulates a need for qualified specialists who possess practical skills of self-improvement, independent creative professional activity and systematic work on enrichment of personal professional and intellectual potential, does not mean automatic implementation of foreign language knowledge into their professional training but stipulates deep comprehension of its essence, importance and possibilities during their professional development and formation of self-education skills.

Students' perceiving and understanding foreign language knowledge, their capability of foreign language communication as well as significance of information competence and communication skills explains the necessity of choosing efficient technology, modern information and computer facilities for providing educational process, correct implementing forms, content and methods of developing self-education skills at every stage of training as well as determining training system which corresponds to the structure and characteristics of developing students' personal skills of self-education that is essential component of modern specialist's professional experience.

Implementation of information and communication technology into learning process should be aimed at supporting positive motivation and students' self-education intentions. The impact of information and communication technology on developing students' critical thinking and collaboration is known to be quite considerable. "Individuals, groups and societies who can identify the most important problems, locate useful information the fastest, critically evaluate information most effectively, synthesize information most appropriately to develop the best solutions and then communicate these solutions to others most clearly will succeed in the challenging times that await us." [1].

It is essential to arrange every stage of foreign language learning process in the way that supports each student as an active participant of learning activity; provide necessary conditions to stimulate students' need for new knowledge, enable students to take advantage of their independence and demonstrate non-standard actions when solving learning tasks, comprehend the correlation between personal efforts and capability of independent acquiring new knowledge from various sources of information through verbal means and computer facilities.

Our research was based on the assumption that the process of students' self-education readiness formation when studying foreign language is complex, dynamic and con-

tradictory. Experimental work proved that an efficient means of developing this complex personal characteristic of economists is information and communication technology. The investigation showed correlation between above-mentioned technology and pedagogical conditions of arranging and implementing self-learning process.

At the stage of developing self-learning skills it is important to form students' intentions, interest and need for it using modern information and communication technology. It is essential to emphasize that self-monitoring of learning and students' professional activity is possible only after launching motivation mechanisms.

Modeling communicative situations during learning process provides positive motivation of its participants. Besides, this motivation appears if learning task that results from external factors and influences students' perception is accepted by them and becomes personal acquisition that is essential for everyone.

"A very high 86% of teachers in Europe state that pupils are more motivated and attentive when computers and the Internet are used in class... ICT has a strong motivational effect and positive effects on behaviour, communication and process skills." [2].

Communicative situations when studying foreign language are effective instruments of providing language practice for foreign language interaction of students. Y. Passov emphasized the efficiency of applying technology of language communication in learning [3]. T. Tuchkova proposed interesting ideas concerning presenting dialogue communication process in foreign language as a model of communication process [4].

Modeling communicative situations during our investigation resulted in more active students' learning and their preparing for self-learning. Communicative situations during foreign language learning are efficient instrument for providing foreign language speaking practice. It is stipulated by independent searching and acquiring information aimed at finding the way of solving communication tasks that stimulates students' need for new knowledge. Various sources of information and ways of using them determine the basis of students' behaviour.

Interaction "teacher – students" in communicative situations stimulates activity, independence, personal creativity that are crucial for developing students' self-learning skills. Correct organization of complex and multidimensional activity of searching, processing, arranging and using information (that is students' former knowledge and previous experience) forms anticipatory images of new knowledge in the students' consciousness. Thus, organization of learning activity on the basis of interaction between teacher and students, cooperation and co-creativity provides necessary conditions for developing self-education skills.

Another efficient means of improving these skills is dialogue approach. It is based on situations of discussions which do not have definite solutions, stipulates using information from various sources through verbal means and computer facilities that stimulate learning and a need for self-education activity. Dialogue approach to developing foreign language knowledge through asking questions, expressing opinions, proving in the form of dialogue, develops students' capability of free selecting the ways and methods of solving learning tasks, desires and intentions of permanent improving personal professional and intellectual skills.

Considering characteristics and technology of foreign language teaching it is possible to confirm efficiency of communicative situations for intensifying students' learning

through stimulating their need for self-education if these situations are regarded as a means of modeling professional activity, interaction system reflecting the essence of this activity.

One of essential factors positively affecting students' self-learning is projecting work. According to P.Bondarev and V.Kurochkin projecting is an activity of learning which is aimed at designing models of transforming information reality [5]. V. Bederhanova differentiates three stages of realizing projecting activity: organizational, analysis of situation, setting problems, conceptualization, programming, planning. Each stage is characterized by a certain type of students' projecting activity [6].

The essence of projecting process in learning is detecting and analyzing education problems, their causes, designing value principles and strategies of projecting process, determining purposes and tasks, search for methods and means of implementing learning project. The goal of learning project is changing educational practice through deliberate designing new information and using computer facilities for constructing new knowledge, views, and ways of solving learning problems.

The efficiency of project work of students can be improved substantially by means of communicative situations. This situation is known to transform into problematic one only if personal learning and professional experience of a student does not allow them to reach learning goals when dealing with the situation. It becomes necessary to analyze it again, use creativity and search for new verbal means and computer facilities.

REFERENCES

1. Leu, Donald J. et al. The New Literacies of Online Reading Comprehension: Expanding the Literacy and Learning Curriculum / Leu, Donald J. et al. // *Journal of Adolescent and Adult Literacy*. – Vol. 55(1). – 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1598/JAAL.55.1.1/full> (Дата звернення: 15.09.2016).
2. Balanskat, Anja, Roger Blamire and Stella Kefala. The Impact Report: A Review of Studies of ICT Impact on Schools in Europe. European Schoolnet, 11 Dec 2006 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/unpan/unpan037334.pdf> (Дата звернення: 20.09.2016).
3. Пассов Е.И. Основные вопросы обучения иноязычной речи / Е.И.Пассов. – Ч. 2. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1974. – 164 с.
4. Тучкова Т.Ю. Процесс обучения диалогическому общению как модель процесса коммуникации / Т.Ю.Тучкова // Проблемы коммуникативного метода обучения иноязычной речевой деятельности: сборник статей / Т.Ю.Тучкова [Ред. кол. Е.И.Пассов и др.]. – Воронеж: ВГПИ, 1980. – С. 76-88.
5. Бондарев П.Б. Проектная деятельность учителя: Учебное пособие / П.Б.Бондарев, В.Е. Курочкин. – Краснодар, 2003. – 33 с.
6. Бедерханова В.П. Педагогическое проектирование в инновационной деятельности. Учебное пособие / В.П.Бедерханова, П.Б.Бондарев. – Краснодар: Краснодарский краевой институт дополнительного профессионального педагогического образования, 2000. – 54 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ХОРОВИЙ СПІВ

Ключові слова: учитель музичного мистецтва, вокально-хорове виховання, хоровий спів.

Key words: teacher of musical art, vocally-choral education, choral singing

Стан музичної освіти та підготовка педагогічних кадрів у наш час потребує розробки проблем підвищення професійної компетентності вчителя музичного мистецтва, який є центральною фігурою в процесі шкільної музично-просвітницької роботи. Саме вчитель музичного мистецтва покликаний формувати високі художні смаки, різносторонні музичні інтереси школярів.

Основою музичної роботи з дітьми, які вчаться в загальноосвітніх навчальних закладах, є хоровий спів. Він займає особливе місце за своїм значенням як живий і творчий процес відтворення музично-художніх образів. Завдання хорового співу полягає в тому, щоб за його допомогою виховати в учнів моральні якості, прилучити учнів до музичного мистецтва й хорової культури, познайомити їх з найкращими зразками класичної музичної спадщини та народної творчості, навчити правил хорового співу. Це доводять у своїх працях О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Р. Верхолаз, Н. Добровольська, Д. Зарін, З. Квасніла, О. Ростовський, Г. Стулова, В. Яконюк. Однак проблема вдосконалення професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, зокрема підготовка до хорової роботи в школі, у сучасних умовах навчання лишається в педагогіці недостатньо дослідженою.

Тому мета нашої статті – розкрити особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до хорової роботи в школі.

Новітні наукові дослідження в галузі музичної педагогіки і досвід роботи шкільних передових педагогів свідчать, що хорове виховання впливає не тільки на емоційно-естетичний розвиток особистості дитини, але й на розумовий. Достатньо вказати на те, що виховання слуху й голосу позначається на формуванні мови. А мова, як відомо, є матеріальною основою мислення. Крім того, виховання музичного ладу і метро-ритмічного відчуття пов'язано з утворенням у корі мозку людини складної системи нервових зв'язків, з розвитком здатності нервової системи до якнайтоньшого регулювання процесів збудження і гальмування, що протікають в організмі. Ця здатність нервової системи лежить в основі всякої діяльності, в основі поведінки людини. Помічено також, що планомірне хорове виховання робить благотворний вплив і на фізичний розвиток дітей.

Хоровий спів – найголовніший засіб художнього виховання в школі: він є невід'ємною складовою частиною естетичного виховання, великою організуючою та дисциплінуючою силою виховання учнівського колективу.

У майбутнього вчителя музичного мистецтва повинні бути сформовані навички й уміння:

- внутрішньої інтонації партитури;
- виконавського та вокально-хорового аналізу творів;
- використання основних художньо-технічних засобів;
- гнучкого варіювання прийомів управління хоровим звучанням;
- знаходження нових, нестандартних, ефективних художніх засобів вираження виконавських завдань.

Для поглиблення вищезазначених знань, розвитку й удосконалення навичок і вмінь учителю необхідно:

- постійно розвивати й удосконалювати музично-слухові уявлення;
- збагачувати свій слуховий досвід, розвивати вокально-хорове мислення, здатність глибоко проникати в музичний задум твору й втілювати його в конкретному хоровому звучанні;
- володіти основними прийомами диригентської техніки, уміти самостійно застосовувати, творчо варіювати та вдосконалювати їх;
- знати основи диригентсько-хорової методики з урахуванням специфіки викладання в загальноосвітніх навчальних закладах.

Тому можна без перебільшення сказати, що професія вчителя музичного мистецтва — одна з найскладніших для педагога-музиканта. Ця складність полягає перш за все в тім, що вимагає від фахівця універсальності, бо, крім знань у галузі методики вокально-хорової роботи з дітьми, учитель музичного мистецтва повинен добре володіти інструментом, бути широко освіченою людиною не тільки в галузі музики, але й в інших мистецтвах. Він повинен уміти образно й доступно висловити школярам найважливіші закономірності музичного мистецтва. Але найголовніше – учитель повинен любити дітей і музику, уміти спілкуватися з класом, творчо ставитися до процесу музичного виховання.

Процес професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва здійснюється в різних класах музично-педагогічних навчальних закладів; реалізується в ході вивчення комплексу спеціальних дисциплін. Важливе місце серед них займає дисципліна, іменована „Хоровий клас”.

Загальновідомо, що психологічна впевненість майбутнього фахівця зростає перед початком практичної діяльності за умови, якщо він засвоїв: мету й завдання майбутньої роботи, принципи її організації, зміст майбутньої професійної діяльності, форми організації діяльності, можливу послідовність її виконання, методи навчання й виховання, літературу науково-методичного характеру в цій галузі. Здійснення вокально-хорової діяльності пов'язано з послідовною реалізацією логічно зв'язаних між собою етапів. Прийнято виділяти два основні етапи вокально-хорової діяльності: етап самостійної підготовки вчителя музичного мистецтва до роботи з навчальним хором і етап безпосередньої взаємодії вчителя з хором.

Перший етап пов'язаний з вивченням хорового твору за інструментом або по слуху. На цьому етапі використовуються такі види діяльності, як: а) гра хорової партитури і супроводу твору на інструменті, спів хорових партій і хорової вертикалі, аналіз засобів музичної виразності; б) засвоєння історико-теоретичних відомостей про твір і його авторів; в) планування майбутньої роботи з хором.

Другий етап включає два взаємо проникаючі процеси: а) процес „настройки виконавського інструмента”, пов’язаний з формуванням вокально-хорових навиків у учнів; б) процес роботи над хорovým твором, який включає пошук і реалізацію вокально-хорових виконавських засобів для розкриття значення і змісту хорového твору.

Важливе значення для підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до хоровой роботи в школі має диригентська практика. Вона націлена на формування готовності студента до самостійної хормейстерської діяльності і припускає вирішення низки важливих завдань в підготовці вчителя музичного мистецтва:

- поглиблення й закріплення отриманих на диригентсько-хорових і музично-теоретичних дисциплінах знань, умінь і навичок, їх реалізація на практиці;
- стимулювання інтересу до самостійного пошуку найефективніших методів і прийомів роботи над хорovým твором;
- розвиток загально педагогічних умінь – конструктивних, організаторських, комунікативних, дослідницьких тощо;
- розвиток і закріплення у студентів бажання працювати з хорowymi колективами, прагнення вдосконалювати свої спеціальні знання, уміння і навички в галузі вокально-хоровой роботи;
- формування необхідних для керівника хорového колективу особистих якостей, як-от: воля, ініціатива, тактовність, відчуття міри, швидкості реакції в реагуванні на хорове звучання, дисциплінованість, витримка;
- розширення репертуарного багажу для змішаного й різних однорідних хорových колективів.

Мета хорového співу на заняттях музичного мистецтва в школі – сприяти творчій самореалізації школярів за допомогою хорového виконання. Робота вчителя музичного мистецтва з дітьми повинна будуватися з урахуванням принципу спадкоємності в організації вокально-хорового виховання. А хормейстерська практика на заняттях хорového класу є тією творчою лабораторією, де майбутній педагог має нагоду практично використовувати накопичений ним на заняттях з диригентсько-хорових дисциплін багаж теоретичних знань і практичних умінь та навичок для підготовки до хоровой роботи в школі.

Література

1. Горбенко С.С. Дитяче хорове виховання в Україні. Навчально-методичний посібник.-К.: ІЗМН, 1999.
2. Доронюк В.Д., Сливоцький М.Ю. Основи вокально-педагогічної творчості учителя музики. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007.
3. Хлебникова Л.О. Методика хорového співу у початковій школі. – Тернопіль: Богдан, 2006.

Чемоніна Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
(Бердянський державний
педагогічний університет),
Україна

УРОК З КОМП'ЮТЕРНОЮ ПІДТРИМКОЮ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОВИ

Ключові слова / Keywords: інформаційно-комунікаційні технології / *informationally-communication technologies*, урок з комп'ютерною підтримкою / *ICT based lesson*, початкова школа / *primary school*.

Сьогодні українські загальноосвітні навчальні заклади переживають етап оновлення як змістової бази, так і технічної. Потужний потік нової інформації, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні, розповсюдження ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів впливають на виховання учня початкових класів та його сприйняття навколишнього світу. Тому з огляду на сьогодення вчитель має впроваджувати в навчальний процес нові методи подання інформації, серед яких вагоме значення відіграють інформаційно-комунікаційні.

Шкільні предмети мовного циклу не є винятком у системі запровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання, адже нові освітні засоби сприяють активізації навчального процесу учнів, формуванню свідомої мовної та творчої особистості, яка володіє необхідним рівнем комунікативної компетенції.

Проблема впровадження ІКТН у процес навчання мови сьогодні є надзвичайно актуальною й розглядається у працях багатьох вітчизняних науковців, серед яких О. Караман, М. Пентилюк, Н. Семенів, Л. Скуратівський, Г. Шелехова, та ін. [1; 2; 3]. Спільною думкою дослідників є визначення переваг досягнення навчально-виховних цілей засобами зазначених технологій. Так, Г. Шелехова стверджує, що комп'ютеризація викладання мови – це «забезпечення доступності знань, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів на основі індивідуалізації навчання, інтенсифікації навчального процесу тощо» [4].

Загальновідомо, що основною формою навчання в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі є урок. Урок, на якому в ролі технічного засобу навчання використовується комп'ютер, можна назвати **уроком з комп'ютерною підтримкою (УКП)**. Такі уроки мають особливу структуру, але теорія УКП, на жаль, ще не розроблена. Вони мають особливі цілі, форми і особливу методіку визначення результативності. Особливою є й організація такого уроку.

Можна виділити три основні завдання, які необхідно розв'язати для успішного проведення комп'ютеризованого уроку мови: *дидактичне, методичне та організаційне*. Під дидактичним забезпеченням розуміють навчальні матеріали уроку, конкретну навчальну програму й апаратуру. Методичне завдання – визначення методів використання комп'ютерів при викладанні теми, аналіз результатів уроку і поста-

новка наступної навчальної мети. Організаційне завдання, яке легко вирішується під час традиційного уроку, стає головною. Воно полягає в тому, щоб виробити і закріпити в учнів навички роботи з навчальною програмою, організувати роботу, уникаючи перевантаження школярів та нераціонального використання часу.

Разом із тим, вважаємо, доцільно зазначити, що, крім звичайної мети уроку, урок з комп'ютерною підтримкою має технологічну мету: навчання нового методу навчальної діяльності, використання конкретної навчальної комп'ютерної програми. Головною особливістю такого уроку є те, що перевизначаються потоки інформації на уроці – діалог вчителя з учнем відбувається через комп'ютер, який виступає в ролі третього компонента навчання, індивідуального для кожного учня. Проте на уроках з комп'ютерною підтримкою не слід зменшувати значення традиційного робочого зошита. При вивченні будь-якого матеріалу за допомогою комп'ютера більшість вправ необхідно виконувати в зошиті, як на традиційному уроці.

Перед педагогом, який вирішив використати можливості комп'ютера на своїх уроках постають питання, в якій мірі та на яких саме етапах звичайного уроку техніка може замінити педагога, які саме дидактичні функції можна покласти на неї. Водночас слід зазначити, що саме фахівець в галузі початкової освіти, має визначити: який саме і в якій послідовності доцільно подавати навчальний матеріал за допомогою комп'ютера; той комплекс вправ і завдань, що може бути виконаний учнем самостійно за допомогою комп'ютерної техніки тощо.

Отже, учитель початкової школи за допомогою інформаційних технологій може організувати вивчення нового навчального матеріалу, роботу над текстом, виконання вправ, формування стійких мовно-мовленневих умінь і навичок, збагачення словникового запасу, оволодіння нормами літературної мови, опитування учнів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / [кол. авторів за ред. М.І. Пентилук]. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
2. Скуратівський Л. В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання української мови в основній школі / Л. В. Скуратівський // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 4. – С. 7–10.
3. Шелехова Г. Т. Використання комп'ютерних технологій на уроках української мови / Г. Т. Шелехова // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 8. – С. 1–8.
4. Шиман О.І. Місце комп'ютерних технологій у майбутній діяльності вчителів початкової школи / Олександра Іванівна Шиман // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2002. – № 6. – С. 69–77.

ПОД-СЕКЦІЯ 6. Теорія, практика і методи обучения

Школа Олена Миколаївна

кандидат педагогічних наук,

доцент, декан

факультету фізичного виховання,

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків

Колесников Кирило Віталійович

магістр фізичного виховання,

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ НА ОРГАНІЗМ СТУДЕНТІВ 1-2 КУРСІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ключові слова: заняття, фізичне виховання, легка атлетика, студенти.

Keywords: classes, physical education, athletics, students.

На фоні інтенсивного навчального процесу у вищих навчальних закладах спостерігається тенденція до зниження обсягу рухової активності студентів, що негативно позначається на показниках їхнього фізичного стану.

Проведено окремі дослідження, спрямовані на вивчення ефективності академічних занять з фізичного виховання з пріоритетним застосуванням різних видів спорту, популярних у студентському середовищі.

Так, за даними опитування студентів Харківської гуманітарно-педагогічної академії було визначено, що одним з видів рухової активності, до яких студенти проявляють інтерес, є легка атлетика. В Україні легкою атлетикою займаються десятки тисяч людей. Різноманітність фізичних вправ, точність регулювання навантажень, відносна простота обладнання місць занять роблять легку атлетику масовим видом спорту, доступним людям будь-якого віку. Легка атлетика широко представлена у програмах фізичного виховання учнів і молоді, планах тренування з різних видів спорту, на заняттях фізкультурою осіб середнього і старшого віку.

Погіршення здоров'я, збільшення кількості захворювань, пошук нових способів їх профілактики викликають занепокоєння всього людства. Різко збільшується кількість серцево-судинних захворювань у людей, які систематично виконують інтенсивну фізичну роботу, займаються фізичною культурою і спортом, збої в роботі серцево-судинної системи трапляються значно рідше. Систематичне фізичне навантаження активізує роботу органів і систем організму людини.

Легка атлетика – найбільш масовий вид спорту, що сприяє всебічному фізичному розвитку людини, оскільки поєднує поширені і життєво важливі рухи (ходьба, біг, стрибки, метання). Саме систематичні заняття легкоатлетичними вправами сту-

дентів 1-2 курсів розвивають силу, швидкість, витривалість та інші якості, необхідні людині у повсякденному житті. Також заняття легкоатлетичними вправами мають велике оздоровче, виховне, освітнє та прикладне значення. Під час бігу та ходьби в роботу включається велика кількість м'язів, створюються умови для формування правильної постави, розвитку внутрішніх органів, особливо, серцево-судинної та дихальної систем. Оздоровче значення занять легкою атлетикою підвищується ще й тим, що вони проводяться на свіжому повітрі. Виховне значення занять легкоатлетичними вправами полягає в тому, що біг, стрибки, метання виховують у студентів 1-2 курсів стійкий психічний стан, волю, уміння долати труднощі, створюють навички здорового способу життя.

У результаті використання легкоатлетичних вправ у заняттях студентів 1-2 курсів вищих навчальних закладів показали не лише позитивні зміни у ставленні їх до занять з фізичного виховання, а й значне поліпшення динаміки показників фізичної підготовленості і стану їхнього здоров'я. Так, результати експериментальної роботи показали, що у студентів, які займаються легкою атлетикою підвищився рівень фізичної підготовленості; знизилася захворюваність; загальна відвідуваність дисципліни «Фізичне виховання» становила 94,3%; рівень соматичного здоров'я став середнім і вищим за середній; мотивованість до занять спортом підвищилася.

Таким чином, засоби легкої атлетики дозволяють легко контролювати й дозувати навантаження для студентів із різним рівнем фізичної підготовленості. Вправи легкої атлетики доступні і позитивно впливають на весь організм, сприяючи розвитку всіх фізичних якостей і задіюючи усі м'язові групи, мають прикладне значення в повсякденному житті, володіють оздоровчим потенціалом, їх використання не передбачає значних матеріальних затрат. Вважаємо, що заняття із застосуванням засобів легкої атлетики можуть стати привабливою системою виховання усебічно розвиненої особистості студента, підвищити рівень фізичної підготовленості та творчої активності, сформувати мотивацію до регулярної фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Белоусова Г.В.

Магистр,
учитель начальных классов
Россия, г. Владимир,
Муниципальное автономное
общеобразовательное учреждение
«Средняя образовательная школа №25»

МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ ПАРНОЙ РАБОТЫ НА УРОКАХ В 1 КЛАССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Ключевые слова: обучение в начальной школе, организация парной работы, обучающие игры в парах.

Работа в парах вводится в 1 классе с первых дней обучения. Все знают, как нелегко бывает современным первоклассникам адаптироваться к школе.

Большое значение в этот период имеют формы организации взаимодействия первоклассников друг с другом. В частности, работа в парах является наиболее комфортной формой организации учебного процесса, целью которой является формирование межличностных отношений. Парную работу можно рассматривать как начальную стадию формирования деловых межличностных отношений.

Знакомство с понятием «пара», игры на образование пар.

Знакомство с понятием «пара»

На доске (можно на интерактивной доске SMART) расположены картинки с изображением обуви, одежды, головных уборов. Учитель организует фронтальную работу:

– Ребята, посмотрите на доску, на ней расположены картинки, что на них изображено? Как назвать это одним словом? (одежда, обувь – вещи).

– Выберите, пожалуйста, из этих вещей те, которые мы одеваем по две? (варежки, перчатки носки, тапочки, валенки и т. д.).

– Почему вы выбрали эти картинки? (у нас две руки, и две ноги). Правильно, у нас пара рук, и пара ног, поэтому эти предметы считаются парными. Вместо «два ботинка» мы можем сказать «пара ботинок».

– А чего у нас еще по два? (глаза, уши). Любые два предмета в разговорной речи можно назвать «парой»: «пара яблок», «пара друзей» и т.п.

Игры на образование пар.

Описание заданий 1 – 5: у каждого ученика на парте лежит карточка с картинкой (картинки не повторяются) цветной стороной вниз. По звуковому сигналу каждый ученик переворачивает свою карточку «лицом» вверх и смотрит, что на ней изображено. По второму звуковому сигналу учащиеся поворачиваются к соседу по парте, к соседу на другом ряду, к тем, кто сидит впереди и сзади, ищут свою пару. По третьему звуковому сигналу ученики встают и образуют пары, кто уже нашел, садятся за любой свободный стол, берутся за руки и поднимают их вверх, образуя «крышу домика». Это символизирует, что пара образовалась. Задание выполнено. Кто еще не нашел свою пару, передвигается по классу и продолжает поиск.

• «Встреча сказочных героев»

Колобок – Лиса

Буратино – Мальвина

Чебурашка – Крокодил Гена и т.д.

• «Найди своего друга»

веник – совок

иголка – нитки

гвоздь – молоток

альбом – краски и т.д.

• «Дома и хозяева»

будка – собака

гнездо – птица

бобр – хатка

белка – дупло

лиса – нора

Баба Яга – избушка на курьих ножках

Девочка – дом и т.д.

• «Найди часть от целого»

шляпка гриба – гриб

колеса – машина

крышка – кастрюля

лист дуба – дуб

лепесток – роза и т.д.

• «Помоги малышу найти свою маму»

(Малыш и мама из животного мира)

Львенок – лев

Котенок – кошка

Ежонок – ежиха и т.д.

Подготовительные упражнения в парах:

1. «Близнецы».

Описание задания: ученикам предлагаются 2 одинаковые раскраски – картинки. Учитель предлагает раскрасить картинки одинаково. Первоклассники обсуждают, что каким цветом они раскрасят.

2. «Варежки», «Сапожки».

Описание задания: детям, сидящим парами, дают каждому по одному изображению варежки (сапожка) и просят украсить их одинаково, т. е. так, чтобы они составили пару. Дети могут сами придумать узор, но сначала им надо договориться между собой, какой узор они будут рисовать.

Каждая пара учеников получает изображение варежек (на правую и левую руку или сапог (на левую и правую ногу) в виде силуэта и одинаковые наборы цветных карандашей.

Когда ученики поняли значение слова «пара», научились составлять пары, объединяться в пары и выполнили самые первые упражнения в паре, необходимо создать, обсудить и принять правила для дальнейшей работы в парах.

Составление правил поведения в паре в сотворчестве с учащимися.

Ученики вместе с учителем создают правила поведения в парах и зарисовывают их на альбомный лист для портфолио или в тетрадь «Учись учиться». Далее в классном уголке этим правилам нужно будет отвести место, чтобы они были на виду у ребят. В первом классе лучше, если эти правила будут в виде пиктограмм или рисунков.

Приведем примеры возможных правил:

- при разговоре смотри на собеседника,
- тихо говори,
- называй одноклассника по имени,
- внимательно слушай свою пару,
- переспроси, если что-то не понятно,
- высказывай свое мнение (как ты думаешь),
- помогай напарнику, если ему трудно,
- говори вежливые слова, благодари.

Парное обучение, на наш взгляд, является идеальной формой для формирования сотрудничества и взаимопомощи у учащихся первых классов. В паре ученики могут друг друга проверить, закрепить новый материал, повторить изученный материал.

Виды работы в паре:

1. Обсуждение.
2. Совместное изучение учебного материала.
3. Взаимообучение.
4. Закрепление изученного материала.
5. Взаимопроверка.

Обсуждение. Что значит обсуждать в парах? Это говорить по данной теме, ставить вопросы и раскрывать их.

Учитель: Задайте друг другу по два вопроса по прочитанному или услышанному тексту и ответьте на них, используя слова, записанные на доске: *Почему? Для чего? Что? и т.п.*

Те вопросы, на которые дети не могут ответить в парах, разбираются фронтально.

Пример алгоритма задания для обсуждения:

Прочитайте текст (или некоторую часть).

1. Перескажите по очереди прочитанный текст.
2. Дополните, поправьте друг друга.
3. Задайте друг другу по 2 вопроса.
4. В чем вы с автором согласны, а в чем нет?
5. Выскажите свое отношение к услышанному. Как поняли друг друга?

Совместное изучение учебного материала. При совместном изучении учебного материала оба напарника находятся в позиции изучающих.

Цель работы – должно появиться общее поле понимания. Ученикам могут быть предложены работа с картой, работа со словарями, заполнение таблицы, поиск ответов на вопросы по тексту и т.п.. Чтобы в работу был включен каждый ученик, а не один делал за двоих, учителю нужно задание разбить на подзадания, тогда каждый внесет свой вклад в работу и не будет сидеть без дела.

Взаимообучение. Остановимся на примере взаимных диктантов. Взаимные диктанты можно начинать уже в I классе. Первоначально это может быть одно-два слова: рука, мама, Миша, Оля. Затем ученики друг другу диктуют простые предложения: Человек идёт., Ученик сидит., Птица летит. Количество слов во взаимных диктантах постепенно должно нарастать, но диктант не должен быть большим. В I классе на диктант даётся 5-6 мин, а это для первоклассника не более 10-12 слов.

Примеры диктантов: 1. Папа купил часы. 2. Часы висели на стене. 3. Весна пришла рано.

Каждому ученику даётся текст (карточка). Тексты у пары разные. Все ученики рассказываются по парам. Работа идёт в следующем порядке:

Один ученик из пары читает текст по предложениям, другой пишет (диктуют друг другу так, как диктует всему классу учитель, но без предварительного чтения текста в целом).

Другой ученик (т.е. тот, кто перед этим писал) читает, а первый, прежде диктовавший, пишет.

Потом каждый берёт тетрадь своего соседа (партнёра) и, с заглядыванием в карточку, проверяет написанный им диктант.

Открывают карточки и по карточкам проверяют вторично (но уже вместе) сначала один диктант, потом – второй.

Допустивший ошибки под контролем диктовавшего, делает устный разбор своих ошибок. Каждый в своей тетради записывает слова, в которых были допущены ошибки правильно. Снова берут тетради друг друга, ещё раз всё просматривают и ставят свои подписи: «Проверяла Маша», «Проверял Саша». Совместная работа пары заканчивается.

Для того, чтобы ученики научились друг другу диктовать, проверять, выполнять работу над ошибками, оценивать, учитель вызывает учеников и показывает перед классом всю процедуру взаимных диктантов. Но и этого бывает недостаточно. Очень важно, чтобы учитель включился в непосредственную работу в парах, выполняя всё то, что требуется от каждого «рядового» ученика. Работая с отдельными учениками, учитель предупреждает: «Все делайте, как я. От других тоже этого требуйте».

Наш опыт взаимных диктантов показал, что почти любое упражнение может служить текстом для диктанта, если оно даёт возможность проверить знание правил.

Закрепление изученного материала. В паре выделяются две роли: «тренера» и «тренирующегося».

Цель взаимотренажа – инициировать алгоритмичные учебные действия напарника, указывая при этом, верен его ответ или нет.

Техника: Первый ученик говорит первое задание своей карточки, второй ученик отвечает. Когда первый продиктует все упражнения своей карточки, напарники меняются ролями.

Таким же образом учащиеся могут работать по содержанию домашней работы, имея на руках вопросы, заранее подготовленные учителем или самими учениками.

Взаимопроверка.

Примеры:

Взаимопроверка правила (устный опрос). Ученик рассказывает соседу по парте правило, приводит примеры, объясняет их. Затем учащиеся меняются ролями, оценивают друг друга. Учитель может спросить любую пару.

Взаимопроверка стихотворения, заданного наизусть или читать выразительно.

Взаимопроверка таблицы сложения.

Взаимопроверка заданий в рабочей тетради по окружающему миру (задания на соответствие, нахождение «лишнего», распределение картинок по группам и т.п.).

Наблюдая за обучением первоклассников в парах, мы смогли выделить преимущества и недостатки парной работы на уроке.

Преимущества:

1. учащимся легче и приятнее работать, общаясь;
2. в наличии внешнеречевой этап интериоризации знаний (по Гальперину);
3. работа получает цель, подключаются социальные навыки (навыки общения).

Недостатки:

Требует совместимости партнеров по стилю и уровню общения. Дети младшего школьного возраста, как правило, не могут вести учебный диалог «невзирая на лица». Если партнеры накануне поссорились, относятся к разным «прослойкам» класса (скажем, «Звезда» и «аутсайдер», «отличник» и «двоечник» и т.п.), то учителю придется приложить дополнительные усилия по удержанию такой пары в рамках делового общения.

Рассчитана на непродолжительную работу. Не может продолжаться долгое время.

Литература.

1. Асмолов, А.Г., Бурменская, Г.В., Володарская, И.А. и др. Как проектировать универсальные учебные действия. От действия к мысли: пособие для учителя. – М., 2010. – 152с.
2. Белова С.В. Диалог – основа профессии педагога: Учебно-методическое пособие. – М.: АПКИПРО, 2002. – 148 с.
3. Кларин, М. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000, №7 – С. 12 – 18.
4. Козина, Е.В. Интерактивное обучение в начальной школе // Управление начальной школой. – 2010, №7 – С. 4 – 15.
5. ФГОС начального общего образования. – М.: Просвещение, 2010. – 31с.

Бичок А. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри німецької мови
Тернопільський національний
економічний університет

РІВНІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ

В основу системи засобів забезпечення ефективної підготовки студентів до професійної діяльності студентів закладено ситуаційні педагогічні завдання трьох типів: ілюстративні, функціональні та стратегічні. В основі підготовки є два етапи: 1) етап орієнтації, що передбачає у студентів формування світоглядного, мотиваційно-ціннісного і гностичного компонентів при вирішенні управлінських завдань; 2) рефлексивний, який передбачає формування досвіду колективної роботи при виборі правильного рішення, орієнтацію на індивідуальні комунікативні вміння; готовність до саморозвитку. Залежно від сформованості професійних умінь та навичок студентів у навчальних закладах Німеччини розрізняють такі рівні:

1) пояснювально-репродуктивний рівень характерний формальним засвоєнням ефективної комунікації. Студенти не виявляють зацікавленості в розв'язанні управлінських завдань, описуючи лише проблему;

2) узагальнювально-проблемний рівень пропонує вияв зацікавленості до управлінської діяльності, є необхідний при наявності професійних умінь у майбутній діяльності. На цьому рівні студенти вміють робити узагальнення, висновки, здійснювати аналіз, сприймати новий матеріал та репрезентувати його. При вирішенні управлінських завдань користуються методом «проб і помилок». Студенти є активними при написанні рефератів, виконанні роботи у групах. За допомогою викладача вони виявляють свою креативність та можуть оригінально вирішити проблемне управлінське завдання.

3) особисто-оцінювальний рівень – коли студенти вільно володіють навчальним програмним матеріалом, усвідомлено і творчо використовують його при вирішенні управлінських завдань. Студенти на цьому рівні можуть використовувати різні прийоми, спрямовані на творче розв'язання питань управління, актуалізації життєво-практичних зв'язків у процесі вирішення складної проблеми. Майбутні фахівці цього рівня володіють прийомами образного, емоційного розкриття питань управління, актуалізації життєво-практичних зв'язків. При викладі власної думки вони проявляють видумку, кмітливість, нетрадиційну систему переконання. Студенти займаються науково-дослідною роботою, вивчаючи нові методи, засоби і прийоми управління.

В основі етапів орієнтації та рефлексії є наступні рівні:

- підготовчий, що характеризується мотиваційною готовністю викладача і студента до проведення занять, забезпеченням необхідного навчального рівня знань, умінь та навичок, методичним та матеріально-технічним оснащенням на занятті;

- організаційний, в основі якого є визначення рівня готовності студентів до проведення занять та спільної діяльності, розробці плану дій, вибору методик для вирішення даної проблеми;
- навчально-програмний, що характеризується високим рівнем самостійності та активності студентів, формуванням і розвитком навиків самоконтролю;
- підсумковий, в основі якого є оцінка результатів підсумку заняття, рефлексія та вироблення рекомендацій для подальшої роботи [1].

Майбутній фахівець – економіст менеджер з курсу «Управління персоналом» повинен знати: принципи, методи, стилі управління персоналом; основні форми роботи з персоналом: сутність, потреби, особливості розробки та використання; головні принципи системи компенсацій працівників організації; принципи та закономірності формування творчого потенціалу особистості працівника, трудового колективу, професійного розвитку.

У навчальному процесі для кожного етапу сформульовані дидактичні завдання – ситуації з використанням професійно-комунікативних умінь. Спочатку, в якості дидактичних цілей у студентів формуються компоненти готовності до застосування професійних умінь при вирішенні управлінських завдань:

- формування світогляду, який містить усвідомлення своїх індивідуальних особливостей щодо майбутніх менеджерів у житті суспільства;
- мотиваційно-ціннісний, в основі якого є зміцнення професійних мотивів та переорієнтація життєвих планів;
- гностичний – спрямований на розвиток таких особистісних та міжособистісних рис студентів, які сприятливо впливають на адаптацію у вищому навчальному закладі – відповідальності, наполегливості, самоконтролю, критичному мисленню й творчій уяві.

Під час навчання студенти перебували у ситуаціях міжособистісної взаємодії, працювали над розвитком позитивних якостей майбутнього менеджера, і кожен для себе визначав засоби розвитку особистості майбутнього керівника, теоретичні аспекти індивідуального підходу до підлеглих, дослідження і корекція своїх позицій взаємодії з оточуючими.

Таким чином, метою професійної підготовки економістів у закладах Німеччини є формування особистісного потенціалу студента, виховання і розвиток його здібностей до ефективної діяльності у професійних та соціальних ситуаціях; аналіз сприйняття студентами тих чи інших суджень, дій; корекції власного рішення та розв'язання інших проблем за допомогою переконання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Zabeck J. Didaktik der Berufserziehung / J. Zabeck // Heidelberg: Esprint – Verlag, 1984. – 420 S.

THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE FORMATION OF FUTURE ENGINEERS' PROFESSIONAL SELF-CONSCIOUSNESS

Key words: pedagogical conditions; professional self-consciousness; interactive education; blended education; professional reflection; educational environment.

Ключевые слова: педагогические условия; профессиональное самосознание; интерактивное обучение; смешанное обучение; профессиональная рефлексия, образовательная среда.

Stating the problem. New social and economic conditions and humanization of educational process require the solution of the problems connected with the understanding of the choice of a future profession. Besides, the accordance of personal qualities and abilities to the chosen profession is also important. Nowadays it is not enough to have certain luggage of knowledge and professional skills, it is also necessary to develop such abilities and qualities which would provide professional mobility and social adaptation. Studying at a university is the time when students form and develop such qualities as social responsibility, independence in choosing the ways of professional development, flexibility of thinking which are closely connected with the process of professional becoming and identification. That is why it is necessary to create such environment and conditions at an institute or university which would form and develop professional self-consciousness, satisfy the requirements to future specialists and meet the needs of modern education and society in general.

Aim. To describe the terms “pedagogical conditions”, to describe the necessary pedagogical conditions of the formation of future engineers’ professional self-consciousness and give their short characteristics.

The main material. In pedagogics “conditions” are usually determined as the complex of changeable nature, social, external and internal actions which influence physiological, moral and psychological development of a person, his or her behavior, up-bringing and education. As for pedagogical conditions, the analysis of scientific literature lets us form three basic approaches to their explanation. The representatives of the first approach (B.Andreyev, A.Nain, N.Yakovleva) consider pedagogical conditions being the totality of means of pedagogical influence and the opportunities of material environment. Those who support the second approach (N.Ippolitova, N.Sterhova) are sure that pedagogical conditions are connected with the pedagogical system in which they function as one of its components. The supporters of the third approach (S.Dynina, B.Kupriyanov) think that pedagogical conditions are the planned work on clarification of conformities as stable connections of educational process which provides the possibility of checking the results of scientific research.

In our research we determine pedagogical conditions of the formation of future engineer’s professional self-consciousness as such which contain the aims, tasks, contents, methods and forms of the interaction of the participants of educational process at a higher educational institution and the received results.

We are sure that there are three necessary conditions of successful formation and development of professional self-consciousness of future engineers. One of such conditions is the usage of forms and methods of interactive education which model social environment and the ways of professional interaction, and the usage of different forms of blended education.

Let's describe all the techniques used in our research. Brainstorming is a group creativity technique by which efforts are made to find the conclusion for a specific problem by gathering a list of ideas spontaneously contributed by its members. Brainstorming should address a specific question. Further, the problem must require the generation of ideas rather than judgment. Participants are encouraged to provide unexpected answers. Ideas receive no criticism or discussion. The group simply provides ideas that might lead to a solution and apply no analytical judgment. The judgments are reserved for a later date. There are different variations of brainstorming used nowadays. They are nominal group technique, group passing technique, team idea mapping method, directed brainstorming, guided brainstorming, individual brainstorming, question brainstorming.

Many researchers define «case study» as student-centered activities based on description of an actual situation, commonly involving a decision, a challenge, an opportunity, a problem or an issue faced by a person or persons in an organization. An important point to be emphasized here is that a case is not a problem. A problem usually has a unique, correct solution. A decision-maker faced with the situation described in a case can choose between several alternative courses of action, and each of these alternatives may plausibly be supported by a logical argument. Performing case study allows students to learn by doing, permits students to step into the shoes of decision-makers in real organizations, strengthens the student's grasp of management theory, by providing real-life examples of the underlying theoretical concepts, provides students with an exposure to the actual working of business and other organizations in the real world, helps to understand and deal with different viewpoints and perspectives of the other members in their team. Case-based approach is a useful method to develop such skills as group working, individual study skills, information gathering and analysis, time management, presentation skills and practical skills [3].

Business game has more complicated structure than any other interactive method as it may contain a few techniques such as brainstorming, discussion etc. at the same time. Business game lets create the conditions of activity and future professional tasks which are adequate to the specialists of a certain direction. This method activates creative thinking and allows to completely perceive interacted professional and educational problems. The peculiarity of this method is the creation of problematic situations in the solvation of which the personal reaction of a student is the most important. The aim and tasks of a business game are realized in the actions of its participants and in the process of the implementation of its functions. Business game provides the development of general and professional competence, induces positive emotions, activates reflection to professionally important qualities, encourages extraordinary ways of thinking, forms the skills of the interaction between partners.

Project method is a complex technique of learning which allows the teacher to take into consideration the interests of students and give them opportunity to display independence in organization, planning, and control of own educational activity. The result of such creative activity is always a certain product. This projective technology lets solve such important educational tasks as the determination of own position to significant professional tasks, formation of a personal view to the ways of solving educational professional problems, acquiring the skills of group work.

Blended learning is a formal education program in which a student learns at least in part through online learning, with some element of student control over time, place, path, and/or pace; at least in part in a supervised brick-and-mortar location away from home; and the modalities along each student's learning path within a course or subject are connected to provide an integrated learning experience. The majority of blended-learning programs resemble one of four models: Rotation, Flex, A La Carte, and Enriched Virtual. The Rotation model includes four sub-models: Station Rotation, Lab Rotation, Flipped Classroom, and Individual Rotation.

Rotation model is a course or subject in which students rotate on a fixed schedule or at the teacher's discretion between learning modalities, at least one of which is online learning. There are four kinds of this model. Station Rotation is a course or subject in which students experience the Rotation model within a contained classroom or group of classrooms. Lab Rotation is a course or subject in which students rotate to a computer lab for the online-learning station. Flipped Classroom is a course or subject in which students participate in online learning off-site in place of traditional homework and then attend the brick-and-mortar school for face-to-face, teacher-guided practice or projects. Individual Rotation is a course or subject in which each student has an individualized playlist and does not necessarily rotate to each available station or modality.

Another kind of blended education which is often used is Flex model. It is a course or subject in which online learning is the backbone of student learning. Students move on an individually customized schedule among learning modalities. The teacher of record is on-site, and students learn mostly on the brick-and-mortar campus, except for any homework assignments.

One more interesting type is "A La Carte model" which is a course that a student takes entirely online to accompany other experiences that the student is having at a brick-and-mortar school or learning center. The teacher of record for the A La Carte course is the online teacher. Students may take the A La Carte course either on the brick-and-mortar campus or off-site.

Enriched Virtual model is also of great importance. It is described like a course or subject in which students have required face-to-face learning sessions with their teacher of record and then are free to complete their remaining coursework remote from the face-to-face teacher. Online learning is the backbone of student learning when the students are located remotely. The same person generally serves as both the online and face-to-face teacher [5].

Reflective abilities of future specialists provide the possibility of estimation of own professional skills, their correlation with the tasks and expectations of the results of professional activity. Acquiring of reflection allows student to realize weak and strong sides by planning self-up-bringing and to correct professional I-concept. That's why we consider reflection one of psychological mechanism of the formation of future engineers' professional self-consciousness.

Reflection is inner activity of a person oriented to self-cognition and understanding of actions and states of an individual. The main function of reflection is the setting and regulation of adequate requirements to yourself on the basis of analysis of the tasks which are set in the process of activity. Presence of reflection allows consciously to plan, regulate and control own thinking, estimate logical propriety of thoughts.

In educational process reflection has such functions as communicative, projective, corrective, organizational and motivational. The reflective component in professional activ-

ity gives a specialist an opportunity to find his own style, to achieve adequate general and professional self-appraisal, predict and analyze the results of his work. Reflective abilities allows students to organize and fix the results of development, self-development and analyze the causes of positive and negative dynamics of this process.

The process of development of reflective skills and abilities of students in the conditions of educational environment determined on the basis of reflective approach is the formation of subject-reflective position of future engineers which contains the following stages:

- the realization of necessity of reflection's realization in professional activity;
- analysis and self-analysis of professional opportunities;
- making of the program of actions, mobilization of abilities and opportunities;
- reproductive appliance of the knowledge of reflection and the use of reflective methods in practice, the realization of the plan of actions, fulfillment of the made decisions;
- the analysis of gotten results and the setting of new tasks of improving of educational and professional activity and own personality;
- creative use of reflection as the means of professional development;
- reliance on reflection as the means of reasonable changes in professional activity and self-consciousness [2].

The analysis of pedagogical literature and our own research allows us to determine the following pedagogical conditions of the formation of reflective skills of future engineers. They are telic organization of reflective activity of a teacher and a student; presence of reflective environment; activation of inter-subject relations between the participants of reflective activity; the use of educational programs on development of professional reflection; coherence of stages of the formation of reflective skills in the process of learning a pedagogical subject with the stages of formation of general skills; the management of the changes of forms and kinds of reflection in the formation of reflective skills; a teacher's performance of functions of a consultant who provides pedagogical support of a student.

Education at a higher educational institution may be explained as holistic educational cultural process and personally oriented pedagogical system. In V.Meleshko's opinion a modern educational institution has such significant characteristics which are very important in the formation of educational environment and which is the condition of satisfying the needs of personal development of the participants of educational process [4]. Environment is not simply a static social unit, it is complicated system which constantly develops and occupies different spheres of life.

In some scientists' opinion (G.Sazonenko, A.Katashov) educational environment is the complex of spiritual and material conditions of its functioning which provides self-development of a free and active personality, the realization of creative potential. It is common being turned into a factor of integrated influence on the process of development and self-realization of a person.

In our research we determine educational environment as the complex of purposely created factors of educational process and pedagogical social conditions the main task of which is the becoming of adequate professional self-appraisal, activation of professional reflection and professional self-determination, stimulating of identification with professional values.

In our work we learn educational environment which activates students' professionally valuable orientations. That is why it is necessary to explain the term "professionally

valuable orientations of future engineers” first. We determine this phenomenon as personal formation the presence of which provides qualitative implementation of professional activity by a specialist. The becoming of these orientations is realized in the interaction of a person and a profession which specify the formation of a specialist in his specialty.

The process of the formation of professional values is influenced by different factors and the strength and the direction of this influence depends on the environment in which a student is placed. The most important thing in the formation of valuable attitude to the profession of a future specialist is the educational environment at a higher educational institution [1].

Formed professionally valuable orientations and emotional attitude to the profession is the guarantee of active participation in professional activity, the use of professional knowledge and skills. To be educative and support the formation of valuable attitude to the profession, the environment must be characterized by personally oriented relations, humanistic character in the cooperation between teachers and students and in such environment credit atmosphere for mutual work must prevail.

Conclusions. The acquirement of a profession is one of the main elements of a person’s socialization. The period of professional preparation and including in professional activity are the most important stages of a personality’s formation and is characterized not only by active getting of professional knowledge and skills, but also by significant changes in professional self-consciousness. That is why the pedagogical conditions created at an educational institution must influence students’ motivation, stimulate the self-regulation of educational process, educational and social reflection. So, in our research among such conditions we determine the following:

- 1) the usage of forms and methods of active education which model social environment and the ways of professional interaction;
- 2) the formation of subject-reflective position in the process of professional preparation;
- 3) the creation of educational environment which activates students’ professionally valuable orientations.

Literature

1. Гора О. Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. 2011. – С.97-101.
2. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала. М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж.: МОДЭК, 2004. – 752 с.
3. Куимова М. В. The use of case study method in teaching English as a foreign language in technical university // Молодой ученый. 2010. — Т.2, №1-2. С. 82-86.
4. В. Мелешко. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи // Збірник наукових праць. Умань: УДПУ ім. Павла Тичини. 2006. № 15, С. 204 – 208.
5. Michael B. Horn, Heather Staker. Blended: Using Disruptive Innovation to Improve Schools. San Francisco: Jossey-Bass, 2014.

**THE SPECIFICITY OF MANIFESTATION
OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S ARTISTIC ABILITIES
ON THE LESSONS OF MUSICAL ART**

Annotation

The content of the concept "artistic abilities of junior schoolchildren" is shown in the article. It is proved that this phenomenon manifests itself in two types: stage transformation and stage movements. The external manifestation of the properties of each of these types is described. The grading option of each kind of artistic abilities of Junior schoolchildren on the lessons of music art is set out.

Key words: artistic abilities, junior schoolchildren, stage transformation, stage movements, the parameters of evaluation of the artistic abilities, the grading option.

The accelerated increase of information in modern conditions of civilized space requires the development of innovative technologies to the memorization of the material and its playback. Therefore significant relevance has the problem of the formation and manifestation of artistic abilities of younger pupils at the lessons of musical art as a means of amplification of enhancing the transmission of information to the listeners. The analysis works on an investigated problem (D. Buffon, A. Bulatova, Garipova, Likhachev, S. Morozova, I. Sergeeva, L. Spirin, A. Romanova, T. Tomino, etc.), as well as learning the practical experience of teachers of musical art allow us to consider the artistic abilities of younger pupils as a not congenital, but acquired a universal system of actions aimed at convincing amplification of information transmission to listeners owing a reincarnation of a emotionally semantic image of the piece of music using stage movements.

According to our research, artistic abilities of younger pupils are leading in communion with others, and their absence not only weakens the transmission of the necessary information, but also leads to low success of educational activity.

The artistic abilities of younger pupils can be appeared in two types: stage transformation and stage movements. The first type (stage transformation) can be traced through the external manifestation of:

- the individual reflection;
- the expressiveness of emotional experiences of the content of the artistic image of a piece of music;
- the creative improvisation of behavior.

The second type of artistic abilities (stage movements) can be traced through the external manifestation of:

- the communicative impact on surrounding;
- the activation of bodily movements (facial expressions and gestures);
- the emotional saturation of movements (facial expressions and gestures).

The basis of the artistic abilities of junior pupils on the lessons of musical art is the

capacity to create in the imagination of the emotional-semantic image of a piece of music owing to the penetration into the psychologism of the author's intention and the ability to its playback in the information flow of performing activity.

This is the fundamental basis of artistic abilities is achieved through:

- polysubject dialogical interaction of pupils with the palette of the sound of piece of music;
- the acuteness of perception of information about the display properties desired of the emotional-semantic image of the piece of music;
- the clarity of presentation of the emotional-semantic image of a piece of music;
- a sense of freedom during the incarnation of an imaginary emotionally-semantic image of the piece of music into the information flow of performing activity.

The first type of the artistic abilities of junior pupils (stage transformation) is effectually to assess on the lessons of musical art on the following parameters:

- 1) speed of stage transformation into the new generated image;
- 2) adequacy of stage transformation of the emotionally-semantic image of a piece of music with preservation of inner freedom;
- 3) elegance of self-presentation (scenic confidence, truthfulness and the sincerity of feelings, transparency of own emotional condition, sincerity of transmission of information etc.);
- 4) self-control in conditions of publicity (the effectiveness of manifestations of transformation without the appearance of excitement-panic and excitement-apathy);
- 5) insightful style of dialogue with others with preserving own dignity.

The second type of the artistic abilities of junior pupils (stage movements) is effectually to assess on the lessons of musical art on the following parameters:

- 1) unconstraint of communicative and regulative stage movements;
- 2) emotional saturation of communicative and regulative stage movements;
- 3) natural plasticity of communicative and regulative stage movements;
- 4) graceful sophistication of communicative and regulative stage movements;
- 5) the self-control in conditions of publicity (the effectiveness of manifestations of transformation without the appearance of excitement-panic and excitement-apathy).

Of course, this information is not meant to be an exhaustive disclosure of the investigational problem. It can serve as a basis for further researches, because questions of purposeful development of artistic abilities of junior pupils on the lessons of musical art, informed assessment of their own behavior, the establishment and retention of optimal motivational power had not discussed in this article.

Literature

1. Amonashvili Sh. A. Personal-humane basis of the pedagogical process. – Minsk: University, 1990. – 560 p.
2. Bulatova O. S. Pedagogical artistry. – Moscow: Academy, 2001. – 240 p.
3. Gippius S. V. Training of development of creativity. The gymnastics of feelings. – Moscow: Rech, 2001. – 346 p.
4. Maykovskaya L. S. Training of future teachers of music for artistic and communication activities (action artistry). Abstr. thesis ... cand. of pedagogical sciences. – Moscow, 1992. – 16 p.
5. Pedagogical skills: tutorial / I. A. Zyazyun, L. V. Kramushenko, I. F. Krivonos. – Kuiv:

High School, 2004. – 422 p.

6. Kharlashko M. A. The formation of the artistry in children of primary school age in the system of institutions of additional education. Abstr. thesis ... cand. of pedagogical sciences. – Moscow, 2011. – 24 p.

Перхайло Н.А.

кандидат педагогічних наук

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет

імені Григорія Сковороди»

КОМУНІКАТИВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА (ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ)

Ключові слова: комунікативна толерантність, соціальний педагог, фахівець соціальної сфери, професійна співпраця, взаємодія, рефлексія

Key words: communicative tolerance, social pedagogue, social workers, social worker, professional cooperation, interaction, reflection.

Постановка проблеми. Важливою ознакою сучасних перетворень у державі можна вважати визнання особливої ролі соціальної роботи, покликаної допомогти людині адаптуватися та реалізуватися у життєвих ситуаціях. Успіх професійної діяльності фахівців соціальної сфери – соціальних педагогів та працівників – значною мірою залежить від їхньої комунікативної компетентності. Окреме місце відводиться такому її складнику, як комунікативна толерантність. Діяльність фахівців соціальної сфери тісно переплітається з розбудовою продуктивних взаємин з клієнтом, неупередженим, терпимим та об'єктивним ставленням до нього, що можливе лише за наявності комунікативної толерантності. До того ж професійна діяльність соціальних педагогів (фахівців соціальної сфери) відбувається в ситуації конфлікту, тому необхідно сформуванню у них готовності до толерантної, неконфліктної поведінки.

Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери має забезпечити формування у них знань про сутність, причини, механізми конструктивної комунікативної діяльності, особливості ефективної взаємодії суб'єктів різних за віком, соціальним статусом, рівнем освіти і культури; види маніпуляцій; виникнення та конструктивного вирішення конфліктів у професійній сфері, а також вироблення практичних умінь і навичок конструктивної асертивної, комунікативно толерантної поведінки.

Актуальність дослідження. Інтерес до питання формування комунікативної толерантності соціального педагога (фахівця соціальної сфери) зумовлений суспільним запитом та потребою самих працівників у професійно-особистісному розвитку. Виникає необхідність дослідження впливу комунікативної толерантності на ефективність фахової діяльності в соціальній сфері. Актуалізується потреба у цілеспрямованій підготовці студентів до майбутньої професійно-комунікативної діяльності, вироблення здатності до толерантної взаємодії з клієнтами, запобігання етнопонаціональним конфліктам, дискримінації меншин, актам ксенофобії і т.д.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативна толерантність була предметом досліджень цілого ряду науковців: у контексті теорії комунікативної дії (Ю. Хабермас), концепції професійного спілкування (К. Абульханова-Славська,

М. Бахтін, О. Бодальов, Л. Петровська, Ю. Ємельянов та ін.), компетентнісного підходу до розгляду особистості професіонала (Л. Анциферова, Г. Балл, С. Дружилов, Н. Чепелева, Ю. Швалб та ін.); самоактуалізації особистості (М. Бубер, А. Маслоу, Р. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фром та ін.); професійної взаємодії і взаємостосунків в малих групах (О. Клепцова, Я. Коломінській, О. Нурлігаянова та ін.), успішної навчальної діяльності майбутніх фахівців (О. Калач, Л. Ніколаєва, О. Сухих та ін.) тощо.

Водночас недостатньо вивчено проблему комунікативної толерантності в професійній діяльності соціальних педагогів (фахівців соціальної сфери).

Мета статті – визначити особливості комунікативної толерантності соціального педагога (фахівця соціальної сфери), її вплив на ефективність професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна толерантність – це характеристика ставлення особистості до людей, що характеризує ступінь її сприйняття психічних станів, якостей та вчинків партнерів по взаємодії [1; 4]. Комунікативна толерантність спирається на виховання, досвід спілкування, культура, цінності, потреби, інтереси, настанови, характер, темперамент, емоційний стереотип поведінки та особливості мислення. Комунікативно толерантна особистість має високий рівень урівноваженості, конструктивно взаємодіє з різними людьми, створює психологічно комфортні умови спілкування. Толерантність у спілкуванні трактується як позиція особистості зрілої, самостійної, яка має особисті цінності, інтереси, спроможна їх захищати та одночасно з повагою ставиться до позицій, цінностей інших людей [2; 3].

Аналіз практики роботи різних фахівців соціальної сфери дає змогу виділити недостатній рівень комунікативної толерантності, що виявляється у: невмінні чи небажанні адекватно сприймати індивідуально-психологічні характеристики інших людей, враховувати їхні потреби; прагненні порівнювати всіх із собою; категоричності та консерватизмі у судженнях; демонстраційному вияві (невмінні приховувати) негативного ставлення до клієнтів, їхніх особливостей або вчинків; нетерпимості до складних умов праці; негнучкості; неготовності чути, вибачати тощо.

Комунікативна толерантність як професійна здатність соціального педагога (фахівця соціальної сфери) виявляється у безумовному прийнятті особистості іншої людини (клієнта), здатності до самоконтролю та саморегуляції власної поведінки, а також здатності до рефлексії особистої та професійної позиції, здатності до самоконтролю та саморегуляції власної поведінки, а також здатності до рефлексії особистої та професійної позиції [4]. Комунікативно толерантний фахівець повинен володіти вміннями конструктивно, неагресивно взаємодіяти, сприймати іншу особистість як партнера, пристосуватися до характерів, звичок, фізичних та психічних особливостей клієнта, знаходити спільну мову з різними людьми та ін.

Наслідком фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів (фахівців соціальної сфери) має стати професійно-комунікативна компетентність, яка характеризується особистісними якостями та сукупністю вмінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування з клієнтами і колегами. Тобто професійне спілкування фахівця соціальної сфери потребує наявності у нього певного «фахового портфеля» різноманітних засобів, моделей, стереотипів комунікативної поведінки. На підставі таких знань про учасників спілкування, комунікативного опонента працівник може протистояти комунікативним маніпуляціям для досягнення високого результату своєї ро-

боти. При цьому комунікативна толерантність дає змогу фахівцям соціальної сфери не лише протистояти маніпуляціям, але й не вдаватися до подібних дій, використовувати морально і суспільно прийнятні моделі комунікативної поведінки.

Професійна діяльність фахівців соціальної сфери нерозривно пов'язана з управлінням конфліктами, що виникають як із клієнтами, так і з колегами, керівництвом і соціальними партнерами та передбачає цілеспрямовану ліквідацію (мінімізацію) причин появи конфлікту або корекцію поведінки учасників. Для управління конфліктом фахівці соціальної сфери повинні володіти двома стратегіями: попередження й вирішення, причому стратегія вирішення залежно від ситуації реалізується двома способами – примусом і переконанням, підкріпленим засобами стимулювання. Тобто для успішного вирішення конфлікту фахівці повинні: переводити конфлікт з емоційного рівня на інтелектуальний; вирівнювати позиції опонентів, якщо один з опонентів буде вважати свою позицію найбільш вигідною; усувати протиріччя, а не обмежуватися примиренням сторін; вирішувати суперечності шляхом компромісу.

Недостатній рівень комунікативної толерантності у фахівців соціальної сфери призводить до таких способів поведінки в конфлікті, як: ухилення – відмова від конфліктної взаємодії, при цьому працівник не чекає і не шукає умов для ефективного вирішення конфлікту, а просто втікає; примушування, що полягає в намаганні тиснути на іншого з метою прийняти свою точку зору, отримати перемогу в конфлікті; згладжування, коли конфлікт не вирішується, а набуває тимчасового спокою і може призвести до подальшого розгортання, провокування конфліктних дій тощо.

Серйозною проблемою у роботі фахівців соціальної сфери рано чи пізно може стати синдром професійного вигорання, зумовлений впливом ряду специфічних професійних факторів: соціальний статус діяльності, її зміст та результат, взаємодія з людьми, що мають соціальні проблеми, ступінь та рівень тривалості емоційного стресу і т.д. Вагомими передумовами професійного вигорання фахівців соціальної сфери є надмірне вболівання за клієнтів, недостатня професійно-комунікативна компетентність, завищені тривожність, нервова напруга, особисті амбіції, трудоголізм, психічна розбалансованість, внутрішня конфліктність тощо [5].

Синдром професійного вигорання часто тягне за собою дегуманізацію професійної діяльності, внаслідок чого фахівці соціальної сфери починають ставитися до клієнтів як до об'єктів, абстрагуються від проблем і страждать тих, хто звертається по допомогу, аж до повного їх ігнорування, нерідко стають нетерпимими, агресивними у спілкуванні з колегами та клієнтами.

Підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності, толерантного спілкування має передбачати: 1) формування психологічної готовності, що включає в себе когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти та відображає внутрішній бік компетентної діяльності соціального педагога (фахівця соціальної сфери); 2) практичну підготовленість, що включає в себе комунікативну, технологічну та концептуальну компетентності [4].

Загальна та спеціальна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери покликані виробити у студентів низку якостей, умінь і навичок, необхідних для протидії найтиповішим професійним деструктивним чинникам. У цьому зв'язку науковці пропонують створювати (моделювати) умови, наближені до реальної професійної діяльності, що сприяє попередженню деформації фахівця, як-от: стимулювання са-

мовдосконалення працівника (підвищення його професійно-комунікативної компетентності; формування особистої відповідальності за свої дії, зміст і результати діяльності; формування здатності знімати емоційну напругу; зміна виду діяльності, переключення на емоційно сприятливі явища; дотримання режиму праці і відпочинку; культивування реалістичних очікувань від професійної діяльності; практикування спеціальних тренінгів особистісного зростання, екзистенційних тренінгів, що сприяють розвитку навичок рефлексії, самоусвідомлення, стійкості до професійного стресу тощо.

У процесі навчання у вищій школі необхідно створювати умови, які б забезпечували рух від визнання толерантності як передумови ефективного вирішення ситуацій професійної взаємодії, до оволодіння технологією толерантного спілкування, розуміння толерантності як цінності професійної діяльності. Цьому сприяє належна організація навчально-виховної діяльності студентів; створення толерантного клімату в освітньому процесі ВНЗ; залучення студентів до соціальної діяльності, участі у взаємодії із соціальними партнерами; формування готовності студентів до толерантних взаємовідносин тощо. Для підвищення ефективності формування толерантності у фаховій підготовці соціального педагога (фахівця соціальної сфери) слід упровадити технологію, яка охоплювала навчальну та виховну роботу (розроблення методів, навчальних програм, кураторських годин, тренінгів із практичного формування толерантності і т.д.).

Висновки. Дослідження особливостей комунікативної толерантності соціального педагога (фахівця соціальної сфери) дає змогу виявити її сутність, специфіку формування як професійно важливої характеристики фахівця, що вимагає розроблення і впровадження спеціальної системи підготовки студентів до продуктивного спілкування, асертивної поведінки, толерантної взаємодії з клієнтами, колегами та суспільством.

Література

1. Грива О.А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища: монографія / О.А. Грива. – К.: ПАРАПАН, 2005. – 228 с.
2. Безюлева Г.В. Толерантность: взгляд, поиск, решение / Г.В. Безюлева, Г.М. Шеломова. – М.: Вербум-М, 2003. – 168 с.
3. Медведева Г. П. Профессионально-этические основы социальной работы: [учебник для студ. высш. учеб. заве дений] / Г. П. Медведева. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 272 с.
4. Романчук О.М. Дослідження комунікативної толерантності в діяльності соціальних працівників / О.М. Романчук // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія: Зб-к наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2007. – Т. X. – Вип. 2. – С. 454-467.
5. Gold Y., Roth R. Teachers Managing Stress and Preventing Burnout: the Professional Health Solution: Taylor & Francis e-Library, 2005. – 215 p.

Инев М.А.

Люташин Ю.И.

доцент, кандидат педагогических наук

Царапкин Л.В.

кандидат биологических наук

ФГБОУ ВО «Волгоградский

государственный технический

университет»

ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА И МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ СИЛЫ У СТУДЕНТОВ ВУЗОВ НА ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ

Ключевые слова: Физическая культура, физическая культура в высших учебных заведениях, развитие силовых способностей, методы развития силы.

Keywords: Physical culture, physical culture in higher educational institutions, the development of strength abilities, methods of strength development.

Сила – основополагающее, базовое физическое качество человека. Для ее развития существуют различные средства. Но, как показали многочисленные исследования, наиболее эффективно она поддается тренировке, когда применяются отягощения, причем отягощения дозированные, то есть учитывающие физические возможности того или иного атлета [1].

Все упражнения для развития силы должны быть достаточно простыми в техническом исполнении и не требовать длительного и специального обучения [2]. Упражнения должны быть весьма эффективными, то есть развивать необходимые силовые качества при? как минимум, двухразовых занятиях в неделю продолжительностью 90 минут каждое. При массовых занятиях, которыми и являются уроки физической культуры в ВУЗах, так как одновременно могут заниматься в одной группе более 20 человек, выполнение упражнений для развития силы не должно требовать сложного инвентаря и оборудования [3].

Основными средствами развития силы мышц являются различные упражнения силовой направленности, среди которых можно выделить три основных вида: упражнения с преодолением веса собственного тела; упражнения с внешним сопротивлением; изометрические упражнения.

Упражнения с преодолением собственного веса широко применяются во всех формах занятий по физическому воспитанию.

– гимнастические силовые упражнения (подъем переворотом и силой, подтягивание различным хватом на перекладине, отжимание на руках в упоре лежа и на брусьях, поднимание ног к перекладине, лазание по канату, шесту и многие другие);

– легкоатлетические прыжковые упражнения: однократные и «короткие» прыжковые упражнения, включающие до пяти повторных отталкиваний, «длинные» прыжковые упражнения с многократными отталкиваниями на отрезках 30-50 метров, прыжки через легкоатлетические барьеры, прыжки «в глубину» с возвышения с последующим отталкиванием и пр

Эти упражнения являются эффективным средством базовой подготовки в физическом воспитании, в подготовке спортсменов, а также используются в профессионально-прикладной подготовке военнослужащих и других профессий, требующих повышенного уровня развития силовых качеств.

Упражнения с внешним сопротивлением включают:

- упражнения с тяжестями (гири, штанга), в том числе и на тренажёрных устройствах;
- упражнения с сопротивлением партнёра;
- упражнения с сопротивлением внешней среды (бег в гору, бег по песку или снегу, бег в воде и т.д.);
- упражнения с сопротивлением упругих предметов (эспандер, резина, прыжки на батуте).

При помощи этих упражнений развитие силы происходит наиболее эффективно.

Изометрические упражнения представляют собой упражнения, выполняемые в статических режимах работы мышц. Это, в основном, фиксирующие движения, при которых происходит напряжение мышц без изменения их длины. Как никакие другие из вышперечисленных они способствуют одновременному (синхронному) напряжению максимально возможного количества двигательных единиц. Мышечное напряжение в изометрических упражнениях во многом создается за счет волевых усилий.

Изометрические упражнения могут быть довольно разнообразны, так как мышечные напряжения статического характера могут быть получены различными способами:

- упором в твердые неподвижные предметы (например, в стену);
- использованием свободных отягощений (гантели, штанги и др.), удерживая их в течение заданного времени;
- использованием упругого сопротивления резиновых и пружинных эспандеров, которые по степени растяжения дают возможность визуально контролировать силу мышечного напряжения (при этом, как правило, имеет место сочетание динамических и статических упражнений);
- использованием в качестве сопротивления мышечных усилий другой конечности или массы того или иного сегмента собственного тела;
- использованием в качестве сопротивления сокращения мышц-антагонистов.

По своему характеру все упражнения, способствующие развитию силы, подразделяются на основные группы: общего, регионального и локального воздействия.

К упражнениям общего воздействия относятся те, при выполнении которых в работе участвуют не менее $2/3$ общего объема мышц, регионального от $1/3$ до $2/3$, локального менее $1/3$ всех мышц.

Направленность воздействий упражнений на развитие максимальной, скоростной и взрывной силы определяется в основном:

- видом и характером упражнений;
- величиной отягощения или сопротивления;
- количеством повторения упражнений;
- скоростью выполнения преодолевающих или уступающих движений;
- темпом выполнения упражнений;

– характером и продолжительностью интервалов отдыха между подходами.

Тем не менее, выделяются два основных типа силовых упражнений, приводящих к различным результатам:

– небольшое число повторений + высокий вес отягощений = сила;

– большое число повторений + невысокий вес отягощений = мышечная выносливость.

В физическом воспитании студенческой молодёжи необходимо акцентировать внимание на развитии максимальной динамической и статической силы, а также силовой выносливости.

В теории и методике физического воспитания в основу методов развития силы положен принцип дозирования величины отягощения и количества выполнения упражнения. Чем больше вес отягощения, тем меньшее количество раз его можно поднять. На этом основании выделяют три метода.

Первый – метод максимальных усилий. Упражнения выполняются с использованием предельных или околопредельных отягощений или сопротивлений (не менее 90 % от максимально возможных для каждого конкретного занимающегося). При одном подходе выполняется от 1 до 3 повторений. Так как вес отягощения близок к максимальному, то скорость выполнения таких упражнений будет не высока. Дело в том, что между скоростью и силой сокращения мышц существует обратно пропорциональная зависимость. Чем больше вес отягощения, тем меньше скорость сокращения мышц, и наоборот. Чем меньше вес отягощения, тем выше скорость выполнения упражнений. Таким образом, этот метод преимущественно направлен на увеличение показателей максимальной силы.

Второй – метод повторных усилий. Это метод тренировки, в котором в качестве основного тренирующего фактора является не предельный вес отягощения (или сопротивления), а количество повторений упражнения с оптимальным или субмаксимальным весом (сопротивлением). При одном подходе выполняется от 4 до 12 повторений в зависимости от отягощения. Чем больше отягощение, тем меньше количество повторений. Скорость выполнения упражнений выше, чем в предыдущем методе, однако не максимальная. Этот метод используют, в основном, для увеличения мышечной массы.

Третий – метод динамических усилий. Упражнения выполняются с применением малых отягощений – менее 30 % от максимально возможных для каждого конкретного занимающегося. При одном подходе выполняется от 15 до 25 повторений с максимальной скоростью. С помощью этого метода предполагается развитие скоростно-силовых качеств.

Из всего разнообразия методов развития силы в физическом воспитании студентов ВУЗов целесообразно использовать повторный метод, метод максимальных усилий, метод динамических усилий, методы развития силовой выносливости. Остальные методы развития силы используются преимущественно при подготовке квалифицированных спортсменов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Винокуров Ю.И. Особенности проведения занятий со студентами первого курса средствами атлетической гимнастики с учетом их конституции, двигательной

моторики: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ю.И. Винокуров. Тула, 2004. 22 с.

2. Люташин Ю.И. Оптимизация физической нагрузки на учебных занятиях атлетической гимнастикой студентов вуза / Ю.И. Люташин // Известия ВГПУ 2008 №9 С. 120-124
3. Люташин Ю.И. Методика комплексного развития силовых способностей студентов 1–2-х курсов ВГСПУ средствами атлетической гимнастики / Ю.И. Люташин., А.Н. Борцова // Электронный научно-образовательный журнал ВГСПУ «Грани познания». №3(30). С. 112-115. Март 2014 www.grani.vspu.ru

